

Šta je pravo srpstvo i kako
(ponovo) napraviti državu

VELIKA ISTORIJSKA LEKCIJA MILANA ST. PROTIĆA

A ŠTA AKO
NEMA NAZAD
KO SE PLAŠI VEŠTAČKE
INTELIGENCIJE?

9 772217 805006

BROJ 766 - CENA 350 DINARA
• CG 3,5 € • BH 6,5 KM • HR 4,5 €
• SI 4,5 € • MK 200 DEN

Nedeljnik

17. SEPTEMBAR 2026.

350 DINARA

REFERENDUM

Ko je sad favorit na izborima?

POMISLI LI VUČIĆ BAR
PONEKAD DA SU STUDENTI
BOLJI OD NJEGOVIH LJUDI?

Analizira Zoran Panović

KAKO SMO
PONOVO
POBEDILI

Piše Veljko Lalić

POVERLJIVO IZ BRISELA:
ŠTA EU MISLI O IZBORIMA
(i da li će ih priznati)

Saznaje Željko Pantelić

TOYOTA LAND CRUISER

LIMITED 2.8 D-4D MHEV 48V

- ✓ VEĆA SNAGA
- ✓ MANJA POTROŠNJA
- ✓ NIŽA CENA REGISTRACIJE

AKCIJSKA CENA
OD **78.900 €**

OGRANIČENA KOLIČINA

DO 10 GODINA RELAX GARANCIJE

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera. LAND CRUISER: Zvanična kombinovana potrošnja goriva od 10.4-10.8 l/100km; Zvanična kombinovana emisija CO₂ od 274-283 g/km; Zvanični nivo izduvne emisije EURO 6; Zvanična vrednost specifičnih emisija azot oksida (NOx) 0,0268 g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila. Ponuda je informativnog karaktera. Slike su simbolične. www.toyota.rs

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojilković, Dejan
Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanović, Hana Piščević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Kako smo
opet pobedili

6 | Lice nedelje
Bitef / Ne:Bitef

7 | Nasilje
Napad na
Danijela Sinanija

8 | Švedska
Pauza za
krajnju desnicu

10 | Dragoljub
Draža Petrović
Zoran Kesić,
majstor za klime

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Diplomatski izvori
Nedeljnika u EU
potvrdili su da će
EU pozdraviti bilo
koji rezultat izbora
ako nadležne
i akreditovane
međunarodne
organizacije za
praćenje izbora
daju prelaznu
ocenu izbornom
procesu. Uprkos
insinuacijama
režimskih medija
u Srbiji o mešanju
EU i država
članica, ne postoje
naznake da bi
moglo da dođe do
intervencije

Šta je pravo srpstvo

Ustanci s ciljem stvaranja
nezavisnih država pojaviće se
skoro svud po Evropi, samo sa
kašnjenjem u odnosu na Srbe **24**
Piše Milan St. Protić

Vreme je za strepnju

Da li kompanije koje se bave
veštačkom inteligencijom zaista
pokušavaju da upozore javnost
na nešto iza zatvorenih vrata, ili
pokušavaju da sebi nešto učare **32**
Piše Pavle Zlatić

Ana Šabanović

Kako da Beograd – i ne samo on –
prestane da puca po šavovima kad
temperatura pređe 35 stepeni ili
nakon svakog jačeg pljuska? **36**
Razgovarala Milica Rilak

Kako znamo, možda i bolje od
(nepostojećih?) istraživanja
javnog mnjenja, da će izbori biti
neizvesni? Po atmosferi, kako onoj
na ulicama, tako i u redakciji: svaka
kampanja, evo maltene otkako
postoji Nedeljnik, bila je dosadna
i pomalo nam se nije radila, ali šta
češ, politički si magazin, moraš.
Sada stvari stoje drugačije: ima
tema, ima i ideja, ima i razloga da
čitate ove tekstove – od uvodnika
Veljka Lalića do ekskluzivnih
otkrića Željka Pantelića – kako
biste dostojno dočekali zvanični
početak kampanje.

Ovaj broj, inače, i dalje zavisi
samo od ljudske inteligencije.
Ona veštačka odavno *kuca na
vratima*, što nije loše dok god
postoje ta vrata. A čini se da su
sve poroznija...

I o tome pišemo, jer ne treba –
zbog budućnosti – zanemariti ono
što se događa u svetu.

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl pretplata@nedeljnik.rs ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Kako smo opet pobedili

I kakve veze sa tim imaju redovi za Studentsku listu, a kakve Đorđe Lebović i Borislav Pekić?

I to vam je uvek tako s nacionalizmom. Što veća zastava na restoranu, veća šansa da nema fiskalnog računa unutar restorana

Meni su redovi za potpisivanje Studentske liste pokazali tri stvari. Prvo, da ne sme da bude rasipanja glasova (osim u našem izboru sto najboljih romana, iako se i tu tako menja redosled), drugo – da Vučić ne zna gde udara, pošto je smanjivanjem broja notara sam doprineo toj slici, i treće – da je trebalo studenti da idu na milion potpisa, kako bi unapred bilo sve jasno. I četvrto, kao bonus, slika rektora koji stoji u redu da potpiše listu na kojoj je „vetiran“, što mislim da govori o kandidatu za sledeće izbore.

OD STUDENTSKE DIREKTIVE 134, KOJA JE imala podnaslov „Kako smo opet pobedili“, kada su prvi put zatraženi vanredni izbori, prošlo je više od godinu dana. I klinici idu nivo po nivo. Kao u igrici. Gejming generacija. Disciplina, zajedništvo.

Sada se treba čuvati euforije. Mada ni to ne vidim kod njih.

ONI SU ČAK USPILI DA SAKRIJU listu. Imali lažne sastanke na kojima se niko nije nasmejao.

Koliko imena je samo objavljeno u tabloidima. Fokus na rektoru, pa na Lomparu...

I, osim simbioze Fede i Jove, sve ostalo profesor, dramaturg, naučnik, glumac.

Ej, napadaju Dejana Bodirotu?!

ODLAZEĆI PREDSEDNIK KAŽE KAKO LJUDI U redovima za Studentsku listu nisu znali šta potpisuju. A kod njega su znali.

Gde? Kad je objavljena, pre onog podnošenja, bez slova A, sa okrenutim Š. Odustao je od spajanja izbora što govori da nema kandidata.

Ko zna šta sve može da se očekuje i do

kraja ove kampanje, pošto su reciklirali i zvučni top, koji su oni prvi pomenuli, pa pričali da nemaju te uređaje, pa ih prikazivali... Meni ne deluje nemoguće ni prekid u pridruživanju EU, kao u Gruziji, o čemu piše Željko Pantelić, naročito posle sahrane Ratka Mladića, na kojoj se videlo na koje glasače Vučić sad kreće. A vidi se i na listi: Radeta, Šešelj...

I TO VAM JE UVEK TAKO s nacionalizmom. Što veća zastava na restoranu, veća šansa da nema fiskalnog računa unutar restorana.

Mnogi konobari i ovde pričaju kako današnje vlasti pre 15 godina nisu hteli da plaćaju ako dobiju fiskalni, jer nisu „hteli da daju pare žutima“.

VUČIĆ JE SPOLJA SVE VREME IGRAO neku Titovu igru, lično ga prezire, a odavno je počeo da igra i iznutra, iako mu se priviđa Kominternu na drugoj strani.

Samo je i Tito uz svu vlast koju je imao, baš kao i on, shvatio – Studenti su uvek u pravu.

Tako da je pitanje zaista ko vlada u ovoj zemlji.

Šta on može da reši od svih tih stvari.

I MENI SE TO NAJVIŠE SVIDELO na Studentskoj listi.

Otpadoše ljudi koji su zloupotrebljavali položaj, a koji nisu ni imali.

Pričali kao da su upravo došli s plenu-ma.

I sad Pajtić, majke ti. Ili Petrović, koji je druga stranka, i to zna i on vrlo dobro.

NA LOKALU PUCA STRAH, PROCESI SE vide u kulturi, i sprovedu se na kraju u biznisu.

Zato su važni i Niški festival, i Bitef i Ne:Bitef.

Ne možete da gradite zemlju u kojoj ne želite da živite.

I to je veliki problem državnih funkcionera koji kupuju nekretnine po inostranstvu.

ZATO JE OVOJ ZEMLJI POTREBAN VELIKI reset. Da se politika vrati građanima.

Da svako ko te pritisne za glas, ili ti traži sigurne glasove, ide u zatvor, pošto je to član 155 Krivičnog zakonika.

MORA DA SE OGRANIČI MANDAT, JER je to osnova demokratije, uspostavljena u Mađarskoj na početku mandata nove vlasti.

I, najvažnije, u politici ne sme „da se uradi prljav posao, da bi posle bilo bolje“.

I TO PRONALAZIM U JEDNOM MAESTRALNOM sećanju Zlate Lebović – supruge Đorđa Lebovića, koji je napisao najveću srpsku knjigu 21. veka *Semper idem* – koje je za Nedeljnik zabeležio Aleksandar Đuričić.

„Zlata je bila svedok jednog ozbiljnog verbalnog okršaja među najboljim prijateljima. U stanu Lebovića osim večere krčkala se i burna diskusija: Pekić se složio sa Đorđem da je Milošević ‘komunističko smeće’, ali je propagirao mišljenje tadašnjih opozicionara ‘da samo takav čovek može da uradi prljav posao za narod, a posle ćemo ga lako skinuti sa vlasti’. Đorđe je pobesneo i oponirajući ovoj tezi pominjao Gebelsa i Hitlera i otišao u sobu. Pekić je ostao da sedi sa Zlatom do jutra i plače. Posle nedelju dana došao je da se izvini i priznao je da je ‘matori magarac’.“

TO JE TO. TREBA PRIZNATI GREŠKU. Kao Pekić.

Jer za deset godina će svi da pričaju da su bili za studente.

Da vidimo i za 38 dana... **N**

JRE
JAVANA RESTORANI

Priceless Passion Week je ponovo tu

28. 9. - 25. 10. 2026.

Doživite jedinstveno
fine dining iskustvo
u najboljim restoranima
Beograda, ekskluzivno za
korisnike Mastercard kartica.

Rezervišite na:

FOTO NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

U susretu „Persijanaca“, najstarije sačuvane drame evropske civilizacije, i čuvene inscenacije Dimitera Gočeva, „Večna Persija“ postavlja pitanje: da li, toliko vekova kasnije, i dalje stojimo pred istim zidom?

NE:BITEF 2026

(NA FOTOGRAFIJI:
RAD OGNJENA
OBRADOVIĆA I
NIKOLE POLIĆA)

FILOZOFSKI NAPAD NA DEKANA

Pristojnost i dostojanstvo protiv „lopova, narkomana“ *Ko je napao Danijela Sinanija*

Višje javno tužilaštvo brže-bolje je demantovalo da incident ima političku pozadinu

Sadržaji koji nam se plasiraju preko masovnih medija, počev od pisanja tabloida, preko televizijskih emisija na stanicama sa nacionalnom frekvencijom, pa do prenosa skupštinskih zasedanja, vode civilizacijskoj regresiji za koju je pitanje kako ćemo se od nje oporaviti i koliko će trebati generacija da iz toga izađemo.

Ovakvo je u junu 2021, u prvom velikom intervjuu nakon što je postao dekan Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, za Nedeljnik govorio Danijel Sinani.

I još:

„Najvažnije je vratiti pristojnost u javni diskurs i naći ličnosti koje će privući ljude svojom pristojnošću i dostojanstvom. Ali svako istupanje novih lica u javnost nosi sa sobom rizik povlačenja u medijsko ‘blato’. Nešto slično sam i ja svojevremeno doživio sa epizodom oko mog prezimena i porekla...“

Ono što se Sinaniju dogodilo pet godina kasnije jednako je grozno kao i napadi na njegovu nacionalnost.

U petak po podne, usred bela dana, Sinani je fizički napadnut nedaleko od zgrade Filozofskog fakulteta. Napadač ga je najpre udario u potiljak, a zatim gurnuo, upućujući mu pogrđne reči. Štiteći se rukama od udaraca u glavu koji su usledili, profesor Sinani ispuštio je novčanik koji mu je napadač uzeo.

„Nakon što je dobio sve potrebne izveštaje u Urgentnom centru, profesor Sinani je otišao u Policijsku stanicu Savski venac radi završetka neophodne procedure. On se dobro oseća i nema ozbiljnijih povreda. Apolutno je nedopustivo da članovi akademske zajednice budu izloženi ovakvom nasilju. Najoštrije osuđujemo ovaj čin i očekujemo da nadležni organi preduzmu sve neophodne mere kako bi se utvrdile sve okolnosti događaja i sprečilo ponavljanje sličnih incidenata“, navedeno je u saopštenju Filozofskog fakulteta.

Ubrzo je Više javno tužilaštvo (VJT) u Beogradu demantovalo navode da je napad na dekana Filozofskog fakulteta Danijela Sinanija bio politički motivisan, jer, kako tvrde, ne postoji nijedna indicija koja bi na to ukazala.

Predsednik države Aleksandar Vučić izjavio je da je „narkoman, lopov“ napao Danijela Sinanija zbog – novčanika.

„U ovu zemlju treba pod hitno vratiti pristojnost i dostojanstvo. Jer mi smo, nažalost, kulturno uništena zemlja. Mi ćemo se ekonomski možda i oporaviti, u bližoj ili daljoj budućnosti – brže ili sporije“, govorio je Sinani te 2021. **N**

UEFA LIGA EVROPE

Finale na (ne)postojećem nacionalnom stadionu

Surčin i Beograd dobili domaćinstvo završne utakmice drugog po snazi evropskog takmičenja 2029.

NACIONALNI STADION KOJI SE GRADI U Surčinu biće domaćin finalne utakmice Lige Evrope 2029. godine. Budući objekat, kapaciteta 52.000 mesta, prema prvobitnom planu, trebalo bi da bude završen naredne godine.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić potvrdio je vest da će prestižna utakmica biti odigrana u proleće 2029. baš u Beogradu.

„UEFA veruje u nas i znaju da ćemo da završimo stadion“, rekao je predsednik Srbije.

Iako je prvobitno bio najavljen kao deo EXPO gradilišta, Nacionalni stadion neće biti dovršen na vreme za Specijalizovanu izložbu. Kako je nedavno pisao Forbs Srbija, rok za završetak stadiona sada je početak 2028, a jedan od glavnih razloga novog probijanja rokova, kako je pisao taj medij, jeste neopodnost da se stabilizuje i obezbedi teren na kome se stadion gradi, ali i zaustavljanje radova na tri meseca do koga će doći u vreme održavanja EXPO izložbe.

Brifing

► Forbs je preneo i da je na gradilištu stadiona postavljeno oko 2.300 šipova za potrebe izgradnje temelja kako bi bilo osigurano da nema pomeranja i da objekat ne počne da tone zbog terena na kome se nalazi.

Inače, neki stručnjaci su se protivili planu da se budući dom reprezentacije Srbije gradi „čak“ u Surčinu i predlagali su Adu Huju. Iskustva iz nekih država koje su podigle nacionalna zdanja u poslednjih nekoliko godina, kao što su Mađarska ili Poljska, pokazuju da su tamo stadioni građeni u gradu.

Finale Lige šampiona te godine biće odigrano u Barceloni. **N**

ŠVEDSKA IZBORI

A šta ako je krajnja desnica u nama?

Tesna pobeda levice i zaustavljanje Švedskih demokrata samo su početak priče...

TREND NAPREDOVANJA KRAJNJE DESNICE DILJEM EVROPE zauzavljen je – ili makar usporen – u Švedskoj. Po prvi put otkako postoji, stranka Švedske demokrate na parlamentarnim izborima osvojila je manje glasova nego prethodni put. Njihov ulazak u vladu – dugo se očekivao, još se duže od njega strahovalo – sada je, po svemu sudeći, odložen. Socijaldemokrate Magdalene Anderson, zajedno sa strankama koje bi mogle da ih podrže, imaju tesnu većinu i najveće šanse da preuzmu vlast, mada u trenutku nastajanja ovog teksta nisu svi glasovi bili izbrojani.

Ipak, nijedna od te dve stvari nije baš onakva kakva deluje na prvu loptu.

Socijaldemokrate bi mogle opet da preuzmu vlast iako su izgubile glasove i zabeležile najgori izborni rezultat još od 1908. godine. Švedske demokrate su poražene, ali je veliki deo njihove politike ušao u mejnstrim – pogotovo kada je reč o migracijama, integraciji i kriminalu. Stoga neki analitičari navode da će se u Švedskoj verovatno promeniti vlada, ali ne nužno i pravac u kojem se zemlja prethodnih godina kretala.

Sa 95 odsto prebrojanih glasova, blok okupljen oko socijaldemokrata imao je 176 mandata, tri više od stranaka desnice. Konačni rezultati biće poznati pošto stignu glasovi iz inostranstva, ali Magdalena Anderson već je počela težak posao sastavljanja nove većine. Premda su socijaldemokrate izgubile oko dva odsto, njihovi potencijalni partneri s levog spektra su prošli bolje: Levica je dobila oko 1,5% glasova više nego prošli put, Zeleni 1,7, a Partija centra 0,4.

DESNIČARI JIMIJA OKESONA MOŽDA SU IZGUBILI DEO GLASOVA, ALI JE VELIKI DEO NJIHOVE POLITIKE UŠAO U MEJNSTRIM

I dok ove tri partije, navode upućeni, mogu relativno lako da pronađu zajednički jezik kada su posredi ulaganja u javni sektor, mnogo se više razilaze kada se dođe do migracija i kriminala. A to je tema na kojoj se lomi (ne samo) švedska politika. Većina od tri poslanika ne ostavlja gotovo nikakav prostor za ozbiljniji sukob među partnerima. A neke pukotine između „centrista“ i levičara se već naziru.

Odlazeći premijer Ulf Kristerson rekao je da izborni rezultat može da dovede do komplikacija prilikom formiranja vlade, te da država možda i neće dobiti vladu – ukoliko sve stranke ostanu pri svojim dosadašnjim zabranama i uslovima.

Novi parlament prvi put će se sastati 28. septembra, a predsednik parlamenta već narednog dana može da predloži kandidata za premijera. Kandidat ne prolazi ako protiv njega glasa više od polovine poslanika. Posle četiri neuspešna pokušaja moraju da budu raspisani novi izbori. Posle izbora 2022. vlada je sastavljena za 37 dana. Posle izbora 2018. bilo je potrebno čak 134.

Lider Švedskih demokrata Jimi Okeson možda je pogrešio kada je podržao Kristersonovu manjinsku vladu 2022. Iako im je to širom otvorilo vrata čak i za neka mesta u kabinetu (naravno, da su postigli bolji rezultat), glasači su kaznili njihovo koketiranje sa „mejnstrimom“.

Samo što možda nisu. Stavovi prema migracijama zbog kojih su Švedske demokrate godinama bile izdvojene od ostatka političke scene više nisu samo njihov. U različitim, uglavnom blažim varijantama, prihvatile su ih i druge velike stranke. To je verovatno i najvažnija Okesonova pobeda u prethodne četiri godine. **N**

~~Ćuti.~~

~~Može i gore.~~

MOŽE
I BOLJE.

Poslovi
infostud.

JESI LI VIDEO OVO?

Bolje biti majstor za klime nego Kesić

Šta mu vredi što je postao balkanska TV zvezda, kada bi mu bolje bilo da je serviser, spremačica ili medicinska sestra. Možda u nedostatku Kesića nađeš nekog pijanog suseda koji će da te zasmejava subotom uveče, makar nekog ko će da te golica u terminu Kesića, ali ćeš teško naći stručinjaka da ti usisa freon na crknutoj klimi kada ona usred leta rikne

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

U gledni književniče Tomiću,

Sedeo sam pre neki dan na podgoričkom festivalu savremene književnosti „Bookiranje“ u društvu splitskih pisaca Bartula Vlahovića, Mira Morovića i Edija Matića, te se zapodene priča o tome kako su u današnjim vremenima cenjena postala neka donedavno sasvim skrajnuta, neugledna i uobičajena zanimanja.

Miro je rekao da u Splitu u letnjoj sezoni najviše cene ako si monter i serviser klima-uređaja. Tada tek postaješ ugledan i cenjen profesionalac. Ima ih malo, neophodni su, i ne smeš im ni po koju cenu pokazati da si nervozan jer se već danima zatrpani poslom ne pojavljuju na tvojoj adresi, pošto, ako se naljute, od popravke klime nema ništa i skapaćeš od vrućine zajedno sa gostima tvog apartmana na avgustovskih 40 stepeni.

Ako monter oseti da si ljut, drčan ili bezobrazan, staviće te na crnu listu i nema ti spasa u balkanskim društvima koja vapiju sa profesionalnim majstorima za klime. Niko neće da popravlja klime, svi bi da snimaju podkaste i budu zvezde. Tako su serviseri postali prave zvezde, dok su sve ostale zvezde propale.

Moraš dakle biti dobar sa serviserima i monterima erkodišna, iako su se ljudi nekada hvalili da su dobri sa nekim glumcem, novinarom, pevačem, piscem ili profesorom sveučilišta, tako bi im skakao renome u društvu. Niko se nikada nije hvalio društvu da je pajtos sa neka-

kvim serviserom. Bilo ih je ko pleve.

Sada su drugačija vremena: moja je supruga bila na pregledu u jednoj beogradskoj privatnoj klinici, i požalila se doktoru, specijalisti kardiologije, da joj je medicinska sestra loše postavila holter, znaš, Tomiću, onu spravicu koja meri krvni pritisak u redovnim vremenskim razmacima tokom dana i noći.

I eno, naš drug Kesić, moj Ante, ovih dana u nekom studiju u dalekom predgrađu Beograda, uvežbava da počne svoju emisiju na bratskom i prijateljskom Jutjubu. Ispašće od toga nešto dobro, ubeđen sam, kao onomad kada su mu odsvirali onaj prethodni „fajront“. Tako je to kada si neposlušna TV zvezda u Srbiji

I nosila ona ceo dan holter, ali se ispostavilo da je medicinska sestra pogrešila u instalaciji te čudne sprave pa je džaba 24 sata bila opasana onim kablovima od kojih ne možeš ni da spavaš ko čovek.

Kaže moja žena to doktoru, a on će: „Šta ja tu da radim? Medicinske sestre su ovde svete krave, nedodirljive.“

– Zašto? – pita moja supruga, znajući da su u stara dobra vremena svete krave bili lekari, koji studiraju po deceniju i više sve sa specijalizacijama i vazda su predstavljali ugledne ljude koji spavaju živote i donose ljudima sreću kada ih izleće. Medicinske sestre su bile samo

predani pomagači kojima donesete 100 grama kafe dok doktorima odnesete viski „Macallan“ koji 15 godina odležava u kombinaciji američkog i evropskog hrasta i košta 250 evra po boci.

Medicinskih sestara pak sada ima malo, deficitarno zanimanje, pa čak i doktori paze da neku ne naljute, te da se ona okrene i ode u drugu kliniku, pa onda doktor mora svojeručno stavljati gaze, meriti pritisak i prazniti „guske“.

Da ti ne pričam da najbolje prolaze spremačice u hotelima: to danas niko neće da radi kada je pola zemaljske kugle prešlo na nekakav onlajn biznis, sede po kućama i prčkaju mišem po ekranima monitora. Tako su i spremačice postale svete krave, teško se nalaze i moraju se maziti i paziti da im ne dopizdi taj gazda jer onda će direktor hotela ujutru ići po sobama, ribati WC šolju i menjati posteljinu.

Ne smeš im dati ni otkaz, čak i ako ne valjaju, jer bolje je, moj Ante, imati spremačicu koja ošljari posao nego nemati nikakvu. A danas niko neće da bude spremačica, svi bi da budu zvezde. Pa su prave zvezde postale hotelske spremačice.

Drago mi je da su ti naizgled mali ali dragoceni ljudi dočekali svojih pet minuta slave, oduvek sam cenio radničku klasu, međutim, moj Tomiću, savremeni gazda strepi da se ratosilja klima-montera, medicinske sestre ili spremačice, ali mu zato uopšte nije problem da dà otkaz svojoj najvećoj TV zvezdi, liku hipertalentovanom i šarmantnom, obožavanom u širokim narodnim masama.

O Kesiću je, dakle, reč, našem zajedničkom drugaru koji je eto pre neki dan ostao na „belom hlebu“, bez stalnog posla, jer se novom vlasniku Televizije Nova, kako je saopšteno, uopšte ne isplati njegova emisija, inače najgledanija u prajmtajmu subotom uveče.

I zbog toga se na Trgu Nikole Pašića, neki dan, okupilo nas 1.400 da podržimo Kesića koji je očigledno promašio profesiju – šta mu vredi što je postao balkanska TV zvezda, kada bi mu bolje bilo da je serviser klima-uređaja, spremačica ili medicinska sestra. Više bi ga i cenili u današnja vremena, jer možda u nedostatku Kesića nađeš nekog pijanog suseda koji će da te zasmehava subotom uveče, makar nekog ko će da te golica pa ćeš se smeјati subotnje večeri od pola devet, u terminu Kesića, ali ćeš teško naći stručnjaka da ti usisa freon na crknutoj klimi kada ona usred leta rikne.

Nekako je, moj Tomiću, u Srbiji danas najgore biti TV zvezda, mož' da ti daju šut-kartu pre nego bilo kom drugom. Kesića su skinuli, jerbo im se, makar zvanično, ne isplati, šoumena Ivana Ivanovića skinuli sa jedne druge televizije jerbo nije ispunio njihova očekivanja, da ti ne pričam da su pre četiri godine skinuli i satiričnu emisiju PLJiŽ, koja je bila akro-nim prezimena Petrović – Ljubičić – Žanetić, a čiji sam deo bio, jer sam ja, ako nisi znao, taj Petrović.

Niko tada ni suzu pustio nije, samo su nam dojavili negde pred kraj avgusta kada počinju da se spremaju nove sezone po komercijalnim televizijama, da je neki novi direktor, ja l' Kipranin, ja l' Grk, svejedno, koji je upravo pristigao iz Hrvatske da kao eminentni TV stručnjak podigne gledanost TV Nove, rekao da u tom terminu, četvrtkom uveče, kada je emitovan PLJiŽ, nema mesta satiričnom TV programu, jer po njegovoj zamisli tada treba da se emituju razne domaće serije. I onda smo mi „odstreljeni“ da bi gledaoci besomučno pratili čudnovati sitkom, mislim da se zvao „Konak kod Hilmije“, što je nekakva bosanska varijanta „Alo, alo“.

I četiri godine kasnije po ulicama pet do deset puta dnevno me zaustavljaju N. N. lica, fanovi PLJiŽ-a, sa pitanjem: „Kada će ponovo da bude PLJiŽ?“ – iako je ta emisija već pluskvamperfekat. Svima im je žao što nas nema na malom ekranu, ali i dalje više cene majstora za klime, bar sam stekao takav utisak.

Kesića se sećam i kada su mu pre petnaestak godina ukinuli prethodnu emisiju koja se zvala proročanski „Fajront republika“, te se moralo desiti da mu kad-tad odsviraju fajront. Tada su ga najpre prebacili na neki erotski termin, zbog „Survajvera“, to ti je, Tomiću, onaj rijaliti gde se skupina egzibicionista bori da preživi u nekoj džungli. To ljudi mnogo vole gledati, da vide da je nekome teže od njih, da neko na televiziji nema da jede i

I četiri godine kasnije po ulicama pet do deset puta dnevno me zaustavljaju N. N. lica, fanovi PLJiŽ-a, sa pitanjem: „Kada će ponovo da bude PLJiŽ?“ – iako je ta emisija već pluskvamperfekat. Svima im je žao što nas nema na malom ekranu, ali i dalje više cene majstora za klime, bar sam stekao takav utisak

da je stanje sa hranom isto kao u njihovom frižideru.

„Fajront republika“ je, dakle, prvo pomeřena za ponoć, jedna emisija počela je čak u ponedeljak od pola jedan, i onda su Kesiću rekli da mu je mali rejting.

– Pa kako da ne bude mali rejting kada nam emisija počinje u ponoć? Ko će to da gleda, je....?“ – upitao ih je Kesić, ali su ga vlasnici televizije skinuli, jer vlasnik uvek nađe mogućnost da te „odstreli“ na jedan fini način.

I znaš Kesića, moj Ante, ne drži ga mesto, on odluči da svoju emisiju izvodi uživo, po bioskopskim salama. Te je „Fajront republika“ kao neki kabare išla po bioskopima – fanovi bi kupili karte, uvek je bilo puno. S tim što tu nikakve zarade nije bilo. On i ekipa zaradili bi ukupno 320 evra po jednom nastupu.

– Ja ništa ne uzmem, podelim sve ekipi, kad poplaćam troškove na pozitivnoj sam nuli. Sva sreća pa sam uštedeo na reklamiranju čipsa, ali ga više ne jedem jer sam smršao 10 kila – pričao mi je tada Kesić.

Ipak, na tim lajv nastupima Kesić provodi da se ljudi najviše smeju kad zeza političare. Igrom slučaja, tada sam mu baš ja bio gost. I na tom tragu napravi „24 minuta“, a ta emisija totalno eksplodira blagodareći njegovom ludom talentu i bezobraznoj harizmi. Tako je dobro zezao sve ove raznolike mufljuze koji se motaju po Srbiji, da se svih 13 godina postavljalo pitanje – kada će da ga skinu po političkoj direktivi, jer, ko što znaš Tomiću, najbolje se na Balkanu baviti zanimanjem u kome se ne zameraš tim gorostasnim umovima, poput premijera, ministara i lidera partija.

Najbolje je dakle biti serviser, jer će te političar tolerisati čak i ako ga ismevaš dok mu popravljaš veš-mašinu. Mada ne bi političar da toleriše nekog ko ne zna ništa da popravi, ali zna da ga ismeva.

I tu se Kesić zeznuo. Ovaj put mu nisu rekli da mu je mali rejting, nego da mu je, šatro, velika plata.

I eno, naš drug Kesić, moj Ante, ovih dana u nekom studiju u dalekom predgrađu Beograda, uvećbava da počne svoju emisiju na bratskom i prijateljskom Jutjubu. Ispašće od toga nešto dobro, ubeđen sam, kao onomad kada su mu odsvirali onaj prethodni „fajront“. Tako je to kada si neposlušna TV zvezda u Srbiji.

A mogao je čovek lepo da bude majstor i da ga ne boli glava. **N**

Pomisli li Vučić bar ponekad da su studenti bolji od njegovih ljudi?

Kod svakog kulta ličnosti, pa i Vučićevog, bitan je odnos prinudnog i dobrovoljnog prihvatanja. Odsustvo spontanosti (koja je na strani studentskog pokreta) i oslanjanje na režirano u strogo kontrolisanim uslovima uvek je simptom ocvalosti (dekadencije) režima. Odnosno, njegove sve manje sposobnosti da zadrži demokratsku fasadu i hibridni karakter. Što ne znači da ne može da traje i dalje

I zbori su i Vučićevo ritualno predizborno „vrijeme darivanja“, kako se inače zove i jedna epizoda stripa „Alan Ford“. Finansijska pomoć je prvo počela da stiže penzionerima. Uz javni sektor, to je najbitniji Vučićev rezervoar glasača, ali tu su i studentske bake i deke. Za Vučića su više penzioneri sa manjim primanjima, dok kod onih sa višim penzijama opada podrška vlasti. Mada je i dalje visoka.

Od predaje potpisa za izbornu listu studenti su napravili spektakl i promovisali se dodatno u „autentičnu narodno-građansku listu“. Praćeni hiljadama ljudi u povorci su prošetali od Rektorata do sedišta Republičke izborne komisije. U povorci nazvanoj „Šetnja pobednika“, s velikim transparentom „Studenti pobeđuju“ i kutijama s potpisima podrške, studenti su nosili maketu – repliku statue „Pobednika“ Ivana Meštrovića, koja je jedan od glavnih beogradskih simbola, a nalazi se na Kalemegdanu. Bar se ovoga puta niko iz režimske propagande nije dosetio da kaže kako je Meštrović Hrvat pa je to još jedan dokaz „kuhara“, odnosno da su studenti „ustaše“.

Dobro osmišljenim događajem – trubačima i užičkim kolom – studenti su

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

efektno odgovorili Vućevoj kampanji sa narodnom muzikom i pečenjem pod seoskim šatrama. Usiljenost Vučićeve pretkampanje stavljanja monopola nad narod, odsustvo spontanosti i svežine, ne treba da zavarava studentsku opoziciju. Jer zabluda je da za vlast glasaju samo učenjeni, uplašeni, klijentelističko-lukrativno orijentisani i pretorijanski lojalisti. Naravno da je takvih mnogo, ali nije malo ni onih koji glasaju za vlast zato što vole i podržavaju Vučića i bez kupljene podrške. I to rade zdušno. Iz potaje često, glumeći takozvane neopredeljene. Neće se javno oduševiti nekim njegovim potezima, čak će se tobože i zabrinuto iščuđavati, ali će se u svoja četiri zida naslađivati „Informerom“.

Kod predaje potpisa za svoju listu na prednjaci su pokazali stav samouverene vlasti kao kad je nekad Gorica Gajević – generalna sekretarka SPS – predvodila svoje aktiviste i omladince da pre-

daju kutije sa ekspresno skupljenim (i više nego što treba) potpisima za listu koju je oličavao njihov Sloba. Danas pored „faktora stabilnosti“ – Ivice Dačića, Vučić takode pretenduje na baštinjenje lika i dela Slobodana Miloševića, pa su i njegova i Dačićeva kampanja samo varijacije izvorne parole SPS iz 1990 – „Sa nama nema neizvesnosti“. I dalje traju u raznim varijacijama i druge stare dve Milošević parole – „Srbija se saginjati neće“ (u odnosu na svet) i „snage haosa i bezumlja“ (u odnosu na opoziciju).

Ta parola „Sa nama nema neizvesnosti“ imala je pun efekat na prvim višestranačkim izborima 1990. Sećam se predizbornog mitinga SPS u Užicu 1990. Na Trg partizana dolazi Borisav Jović u pratnji lokalnih SPS funkcionera. To je vreme kad još nema rata, ali se oseća u vazduhu neizvesnost. Jović i drugovi u odelima i sa kravatama i probranim sedativnim rečima ohrabruju narod da nema neizvesnosti s njima i da se ne plaše onih koji bi da gurnu Srbiju u kaos. Do Trga partizana – u bioskopu „Partizan“ – promocija kandidata za poslanike Srpskog pokreta obnove. Dele se flajeri – „Joviću, kasno si stigao!“. U zadimljenoj sali kliče se demokratiji, skandira se protiv komunista,

oseća se i rakija, pesnici i slikari u izlizinim „vijetnamkama“, advokati sa leptir-mašnjama, hipici i pankeri, četničke pesme, seljaci sa šajkačama i kokardama na njima, stari antikomunisti i novi – prepakovani od bivših kardeljista.

Ko je tad imao stabilan posao, dvoje dece, zaposlenu ženu, a i ne baš toliku demokratsku svest za razliku od navike da država brine o njemu – izbor za Jovića i drugove, odnosno Miloševića, nije bio nelogičan. Bar do 9. marta 1991. kad se režim prve antibirokratske revolucije totalno ogolio. I sad, kad Vučić komentariše protivnike i tvrdi da oni ne znaju šta je država – on misli da ne znaju šta je Miloševićeva država koju je on „apdejtovao“, modernizovao, i učinio je kao vođa druge „AB revolucije“ održivom u današnjem svetu.

Vučićeva propaganda dođe u situaciju da baš postane nekad banalna. Takav je bio događaj predaje potpisa za Studentsku listu. Što bi po propagandi značilo kako ustaše, anarhisti, hamasovci i satanisti igraju užičko kolo, nose šajkače i pevaju Đurđevdan. Jer su ih tako instruirali Hrvati i drugi neprijatelji Srbije koji kreiraju i sprovode hibridni rat („obojevu revoluciju“). I obučili ih da se razumeju sa kolegama – bošnjačkim studen-

tima iz Novog Pazara. Možda Vučić koji vodi specijalni rat protiv studentskog pokreta, bar ponekad pomisli da su oni (studenti) možda bolji i inventivniji od onih koje on ima na raspolaganju. Sad već izborni derbi Vučića i studenata je asimetričan i otuda zahteva više truda od strane režima nego neutralisanje (fragmentiranje) klasične opozicije.

Pa znate koja je senzacija bila kad su od cele narodnjačke estrade samo Topalko i Seka Aleksić stali uz demokratske procese. Političke pobede se ne mogu izvojevati ako na strani opozicione Srbije protiv Vučića nisu i neki na-

Evo, nema famoznog Lompара, pa je valjda nestao i Lajbnicov „dovoljni razlog“ kod onih koji indirektnu podršku Vučiću, svesno ili kroz formu korisnih idiota, racionalizuju Lompарom. Nema na listi ni rektora Vladana Đokića koji je napravio pozitivan presedan. Nije se naljutio, pokupio svoje pinkle i najavio osnivanje još jednog pokreta ili inicijative, već je najnormalnije podržao potpisom Studentsku listu

rodnjaci, i njihovi slušaoci, koje Vučić smatra svojim resursom, s pravom – jer narodnjaci su uvek većinski uz vlast. I Petog oktobra tu su bili i ljudi koji slušaju narodnjake. Pored već dokazanih rokera. Mada, ni Vučićeva vlast ne bi godinama bila tako stabilna da mu nisu prišli, ili ih je on preveo kao ribar ljudskih duša, i mnogi pop-rok izvođači.

Još malo simbolike: Dobijem pre neki dan iz Mladenovca poziv za tribinu o medijsko-političkoj situaciji u Srbiji. I evo čega se setim: Sada već vremešna novosadska pank rok grupa Atheist Rap (pre koju godinu proslavili su tri decenije rada), umesto tradicionalnog rođendanskog koncerta, bila je pozvala svoje fanove na protest 19. maja 2023. u Beogradu. I to mi simbolički ne bi toliko bilo bitno tada da Atheist Rap nisam u septembru 2000. gledao u Mladenovcu, gde sam napravio reportažu sa manifestacije „Rokenrol za demokratiju“ koja je bila deo predizborne podrške DOS-u.

Atheist Rap su tada održali dobar koncert, ali teško da smo vozač Đura i fotograf za koga se više ne sećam ko je tačno bio, i mogli pretpostaviti da će dve i kusur decenije kasnije Srbija biti u sličnom političkom i društvenom kontekstu. Odnosno da bismo na tribini u

Mladenovcu o medijima i politici 2026. mogli da pričamo isto ono što i 2000. Samo što su sad ovo „devedesete sa punim izlozima“. Što je suštinski bitno za žilavost režima. Koji za razliku od Miloševića ima potrošačko društvo i međunarodnu podršku.

**Studenti su pred Republičkom izbor-
nom komisijom**, ali što je bitnije pred Predsedništvom Srbije koje je preko puta, pevali uz trubače hit Ferida Avdića „Izađi mala“. Taj folk evergrin iz osamdesetih vratili su u popularnost navijači srpske reprezentacije u fudbalu pevajući ga na prvenstvu Evrope u fudbalu u Nemačkoj 2024.

Studenti su već u decembru 2024. pevali „Izađi, mala“ Zagorki Dolovac ispred Tužilaštva, pre nego što su joj predali hiljadu identičnih pisama sa zahtevom da radi svoj posao.

„Izađi mala“ može da se odnosi i na predsednika koji 27. septembra podnosi ostavku, ali pokazuje da su studenti i deo „jedinštvenog kulturnog prostora“, a ne prevashodno nastavljajući starih nacionalističkih zabluda u novom memorandumsko-estetskom i generacijskom pakovanju. I sastav liste to pokazuje.

Evo, nema famoznog Lompara, pa je valjda nestao i Lajbnicov „dovoljni razlog“ kod onih koji indirektnu podršku Vučiću, svesno ili kroz formu korisnih idiota, racionalizuju Lomparom. Nema na listi ni rektora Vladana Đokića koji je napravio pozitivan presedan. Nije se naljutio, pokupio svoje pinkle i najavio osnivanje još jednog pokreta ili inicijative, već je najnormalnije podržao potpisom Studentsku listu.

**Usiljenost Vučićeve
pretkampanje stavljanja
monopola nad narod,
odsustvo spontanosti i
svežine, ne treba da zavarava
studentsku opoziciju. Jer
zabluda je da za vlast glasaju
samo ucenjeni, uplašeni,
klijentelističko-lukrativno
orijentisani i pretorijanski
lojalisti. Naravno da je takvih
mnogo, ali nije malo ni onih
koji glasaju za vlast zato što
vole i podržavaju Vučića i bez
kupljene podrške**

Niti su se studentske „memorandum-
mlije“ uzibretile što je na listi Jovo Ba-
kić. To je dobro za ono što su komunisti
zvali „akciono jedinstvo“. Što ne zna-
či da ne bi u boljoj medijskoj atmosferi
otvorilo nanovo suštinske dileme srp-
skog društva nakon hipotetičke pobede,
kroz novu dinamiku i vrednosnu klac-
kalicu, a što Vučić do sada kečolovski i
sistemom uzajamno funkcionalnih para-
doksia obuzdava sa manje ili više uspeha i
iskrene želje, jer propagandna konjunk-
tura gotovo dnevnih potreba lične vla-
sti ima prioritet i manipulativni zamah.

Znate li šta je „mitrijada“? Devedese-
tih, kad sam ja studirao, to su bile stu-
dentske žurke na kojima su se isključi-
vo puštale pesme Mitra Mirića. Zastava
„Ferarija“ jeste bila simbol studentskih
protesta 1996/97, pa je zato nose i sad
studenti. I kad predaju listu. Ali se za-
boravlja da je među tim zastavama
1996/97. bila i zastava s Mitrom Mirićem

– ja sam je jednom kao učesnik demon-
stracija primetio tik uz zastavu s Bo-
bom Marlijem. I upravo su je nosili neki
momci iz studentskog doma koji su or-
ganizovali „mitrijade“.

Na protestima su tada bili i studenti iz
Republike Srpske koji su najviše bili kiv-
ni na Miloševića zbog uvođenja sankcija
na Drini. Pa ne zove se slučajno student-
ski dom u „Top listi nadrealista“ upra-
vo Studentski dom „Mitar Mirić“. Vuči-
ću nikakve sankcije na Drini ne padaju
na pamet, naprotiv, pa otuda su i birači iz
Republike Srpske sa dvojnim državljan-
stvom onaj resurs na koji računaju.

Samo što ni odlazeći srpski predsed-
nik i premijer u najavi čak ni od Dodi-
ka ne može očekivati ono što je Radovan
Karadžić poručio povodom demonstra-
cija 9. marta 1991 – da će doći sa milion
prekodrinskih Srba da brani Miloševića.
Bila je glasna studentska čutnja povo-
dom smrti i sahrane Mladića. Osujećeni
su ostali oni (u Srbiji i takozvanom Regi-
onu) koji su očekivali krunski dokaz za
karakter studentskog pokreta. Ako mi-
slite da među studentima nema pošto-
valaca lika i dela, varate se.

U Srbiji i Republici Srpskoj obeležen je
Dan srpskog jedinstva, slobode i nacio-
nalne zastave, praznik koji je simbolično
ustanovljen 2020. godine u znak sećanja
na dan proboja Solunskog fronta 1918. go-
dine u Prvom svetskom ratu. Tim povo-
dom premijer Srbije Đuro Macut došao je
u Banjaluku. Kolima, jer mu Bosanci nisu
dozvolili let avionom, navodno zbog proce-
duralnih razloga, a u stvari zbog formata
sahrane generala Ratka Mladića. Nemoj-
te mešati ovaj praznik sa Svesrpskim sa-
borom. Prvi je održan 2024. u junu. Pred-
viđeno je da bude na dve godine. Nije bilo
drugog. I izgleda da ga se niko ne seti sem
mene. Izgustiran je za jednokratnu upo-
trebu, a pompezno nazvan.

Filijala SNS u Republici Srpskoj mo-
biliše birače sa dvojnim državljanstvom
(kako je Crta saznala), ali se zaposle-
noj omakne da umesto 'lična karta iz-
data u Srbiji', kako bi trebalo, kaže 'sr-
bijanska lična karta', što je skandalozno
(ako je poverenica Srpkinja) jer vuče na
neko policentrično umesto integralno
srpstvo. Na tom mestu srpski integrali-
sti sami sebi upadnu u jezik. Po toj logi-
ci posrbljavanja srpskog, ako će se sutra
Vojska Srbije zvati Srpska vojska, zašto
se Vučićeva izborna lista zove „Ujedi-

njena Srbija“ a ne „Srpsko ujedinjenje“?

Evo dinamike: Prvo je Vučić video-obraćanjem preko mobilnog telefona iz Predsedništva valjda, probao da banalizuje Studentsku listu pred njenu predaju u RIK, povezivanjem tobožnjom glupošću da oni koji veruju u upotrebu zvučnog topa veruju na neviđeno i u Studentsku listu. A kad su studenti napravili spektakl od predaje liste, Vučić je opet morao da interveniše u medijskom prostoru i da isti dan proba da preusmeri dinamiku i pažnju najavom (ovog puta pred TV kamerom) svoje ostavke za 27. septembar i prelazak iz predsedničke fotelje u kamionče kojim će u izbornoj kampanji obići Srbiju.

Prilikom prvog obraćanja tog dana napravio je jednu frojdovsku grešku: „Zamislite desetine hiljada ljudi koji idu potpisati listu, a pritom pojma nemaju šta potpisuju i ne znaju ko je na listi.“ Otkud sad „desetine hiljada ljudi“, otkud ta procena unapred? Otkud toliko ljudi kad režimski mediji minimiziraju mesecima broj prisutnih na protesti-

Prilikom prvog obraćanja tog dana Vučić je napravio jednu frojdovsku grešku: „Zamislite desetine hiljada ljudi koji idu potpisati listu, a pritom pojma nemaju šta potpisuju i ne znaju ko je na listi.“ Otkud toliko ljudi kad režimski mediji minimiziraju mesecima broj prisutnih na protestima?

ma? Da li Vučić retroaktivno priznaje koliko je bilo ranije ljudi na protestima i demantuje procene MUP-a? Nije se sad sačekao MUP da izađe sa zvaničnom procenom. A opet glupo da MUP posle zvanično potvrdi desetine hiljada ljudi. Ako ih nije toliko bilo.

Vučić je unapred „častio“ studente brojem ljudi. Arhiv javnih skupova je objavio da je na skupu ispred Rektorata, povodom predaje potpisa Studentske liste RIK-u, bilo prisutno 6.000 ljudi. Dok je u koloni na putu ka RIK-u bilo 8.700 ljudi.

Sećate li se, ne obavezno nostalgично, kad je ministar policije bio Nebojša Stefanović pa koristio onaj „tačkasti softver“ da utvrdi koliko ima prisutnih na demonstracijama.

Nestudentske opozicione liste ili partije s njih koje odustanu od izbora i podrže Studentsku listu uradiće psihološki više za stvaranje referendumske atmosfere nego da su odmah stale iza studenata.

I bolje je za studente što to nije deo plana, već iznuden potez od članstva i javnosti. Partije i grupe koje su podržale studente ili mnogo ranije ili neposredno pre predaje njihove liste, taktički su ispravo procenile stvari. I Demostatova istraživanja su govorila u kontinuitetu da je samo jedna lista opozicije konkurentna Vučiću.

Častan izlaz iz situacije za najavljene liste je predaja potpisa RIK-u pa odustajanje jer u suprotnom bi ispalo da nisu u stanju da skupe potpise. Kao što je u utorak, dan nakon studentskog performansa, uradila Narodna koalicija. **N**

SVETSKI BESTSELER

*Knjiga koja je
potresla planetu.*
**KONAČNO I U
SRBIJI**

*Ispovest žene koja je
promenila način na koji
se govori o hrabrosti i
preživljavanju, o tome
šta znači živeti kada je
najteže, sada stiže i pred
čitaocima u našoj zemlji.*

U PRODAJI
na Nedeljnik.rs

NARUČITE SVOJ PRIMERAK

**INSTANT NEW YORK
TIMES BESTSELER**

*Najbolja knjiga 2026. po
izboru magazina
The New Yorker.*

*Na vrhu liste
najprodavanijih naslova
u 22 zemlje sveta*

REFERENDUM KO JE SAD FAVORIT?

Studentska lista je baš onakva kakvu su oni koji su razumeli studentski pokret mogli i da očekuju. I dalje ostaje mistifikacija o tome kako je nastala, iako se već zna da su kandidati prolazili više krugova „vetiranja“, da su plenumi pojedinačnih fakulteta imali određen broj puta da vetiraju nekog kandidata, bio je to specifični sistem koji bi kroz „sito i rešeto“ propustio one ljude oko kojih se može sklopiti konsenzus

Piše Veljko Miladinović

Godina je 1998, naša košarkaška reprezentacija otišla je na Svetsko prvenstvo, maltene bez cele prve pektorke iz „zlatne generacije“, sa malim očekivanjima. I osvojili su zlato. Popela se, kako to vole da kažu, na „krov sveta“, između ostalog jer su dvojica mladih igrača, tadašnjih klinaca, preuzeli stvar u svoje ruke – Dejan Bodiroga i Željko Rebrača.

Nepunih trideset godina kasnije, jedan je na studentskoj listi, drugi je na naprednjačkoj listi koja nosi ime Aleksandra Vučića. Na stranu sad košarkaška zaoštavština, to što je jedan ušao u navijačku pesmu, a drugi nije, na stranu imidž i kredibilitet (iako, naravno, nije nevažno), na stranu i motivacija za ovakav angažman (to baš nije nevažno), tek mogla bi ova slika da posluži kao ilustracija duboke podeľjenosti Srbije, koja će se tek ukazati tokom predstojećeg kampanje sa kulminacijom 25. oktobra kada se budu održali parlamentarni izbori.

Kampanja je zvanično počela i konačno je otkriven sastav Studentske liste, a i naprednjaci su predstavili svoju listu – ovog puta ne idu na izbore kao koalicija, iako na listi ima članova drugih stranaka, na primer Srpske radikalne stranke. Već letimičnim pogledom na liste koje su nam ponuđene vidi se jedan blagi apsurd: naprednjaci su se radikalizovali (namerna igra reči) nadesno, a Studentska lista je zaokupila mejnstrim kojim je SNS želeo da gospodari.

Studenti su, zapravo, po ko zna koji put, ukrali igru naprednjacima.

Za studentski pokret je, od liste ljudi koji će biti kandidati na izborima, mnogo važnija bila lista svih onih koji

su prethodnih dana satima i satima stajali u redovima širom Srbije da daju potpis podrške za kandidaturu. Do sada se u izbore, gotovo po pravilu, ulazilo tako što bi SNS, ili koalicija oko SNS-a, koja opet po pravilu nosi ime Aleksandra Vučića, demonstrirala silu desetinama, kasnije i stotinama hiljada potpisa, koje bi na samom početku kampanje uz performans odneli u RIK, pokazujući da su izbori njihov teren i da su oni došli tu da pobeđu.

Ovog puta ta aura pobednika koji silovito ulazi u RIK sa optimizmom bila je na suprotnoj strani. A SNS ništa nije promenio, predali su čak 225.000 potpisa, bio je tu vrh stranke (Vučić je, da podsetimo, samo običan član), ponovo su prvi zaboli zastavicu da dobiju broj jedan na listiću, ali je iza performansa ostao utisak da je za njihovu organizaci-

ju prezahtevno bilo zapamtiti da u imenu nosioca liste ima čak tri slova „A“ i da u njegovom imenu i prezimenu zapravo nema slova „Š“ (aluzija na gaf sa kutijama koji se delio društvenim mrežama). S jedne strane u eri „ćacizacije“ to je opozicionom delu javnosti dobar šlagvort za podizanje atmosfere, ali simbolično pokazuje i da je naprednjačka mašinerija zaškripela.

Naprednjačka lista nema novih imena – Lidija Vukićević, Vjerica Radeta, pa ni Aleksandar Šešelj ne mogu se smatrati novim licima, pre bi se reklo da su simbol povratka staroj politici – od „jačih“ nestranačkih ličnosti u vrhu je profesor Radenović, ali ni njegova podrška naprednjacima nije novost. Svakako je zanimljivo pojavljivanje Branislava Lečića za koga nije trebalo puno da se nađu ne tako davni nastupi u kojima je Aleksandra Vučića nazivao zlom, tek sveukupni utisak je da naprednjaci ovog puta nemaju javnih ličnosti za jednokratnu predizbornu upotrebu, koje su im često služile kao dimna zavesa za javnost, da prekriju mahom omražene političare.

Podrška javnih ličnosti je strankama veoma važna, to nije ništa novo i naprednjaci su to posebno koristili u prethodnim kampanjama. Ima više studija koje ukazuju da postoje direktne veze podrške javnih ličnosti i rezultata na izborima (na primer ona studija sa Univerziteta u Merilendu iz 2008. godine koja je dokazala efekat podrške Opre Vinfri za Baraka Obama, bez koje verovatno ne bi pobedio na prajmarisima protiv Hilari Klinton). A te studije uglavnom zaključuju da podrška određene javne ličnosti, ako ima efekta, ima je samo prvi put. Srpska napredna stranka je, dakle, ostala bez (novih) aduta.

DO SADA SE U IZBORE, GOTOVO PO PRAVILU, ULAZILO TAKO ŠTO BI SNS, ILI KOALICIJA OKO SNS-a, KOJA OPET PO PRAVILU NOSI IME ALEKSANDRA VUČIĆA, DEMONSTRIRALA SILU DESETINAMA, KASNIJE I STOTINAMA HILJADA POTPISA, KOJE BI NA SAMOM POČETKU KAMPANJE UZ PERFORMANS ODNELI U RIK, POKAZUJUĆI DA SU IZBORI NJIHOV TEREN I DA SU ONI DOŠLI TU DA POBEDE. OVOG PUTA TA AURA POBEDNIKA KOJI SILOVITO ULAZI U RIK SA OPTIMIZMOM BILA JE NA SUPROTNOJ STRANI. STUDENTI SU, ZAPRAVO, PO KO ZNA KOJI PUT, UKRALI IGru NAPREDNJACIMA

Sve to utiče na rast optimizma u opozicionom delu javnosti, jer deluje da naprednjaci nemaju odgovor na ono što radi studentski pokret čak i sada kada se došlo na „njihov teren“.

Vlastima naklonjeni mediji su predaju Studentske liste, po logici tokova stvari tražeći im mane, mogli da uokvire uglavnom u proceduralne packe (u skladu sa čuvenim „fali vam jedan papir“), a i to što se igralo na kartu da na listi SNS-a ima više studenata nego na Studentskoj listi govori o nedostatku ideja; studenti su na samom početku rekli da na Studentskoj listi neće biti studenata.

Sve to su neki od razloga zašto početak ove kampanje deluje poprilično iznenađujuće, toliko da nekim posmatračima izgleda kao da je samo jedna opcija u kampanji.

Tako je politički analitičar Dušan Milenković izjavio da je čudno da su samo studenti u kampanji, a da je SNS previše tih.

„Oni imaju resurse da budu u kampanji non-stop. Navikli smo od njih da budu često i intenzivno u kampanji. Nije očekivano da na ove odlučujuće izbore, kada se prvi put susreću sa rizikom da izgube, oni na neki način kasne“, rekao je Milenković.

ZA STUDENTSKI POKRET JE, OD LISTE LJUDI KOJI ĆE BITI KANDIDATI NA IZBORIMA, MNOGO VAŽNIJA BILA LISTA SVIH ONIH KOJI SU PRETHODNIH DANA SATIMA I SATIMA STAJALI U REDOVIMA ŠIROM SRBIJE DA DAJU POTPIS PODRŠKE ZA KANDIDATURU

Sa druge strane, studenti su u kampanju ušli jako, a u tome su im pomogli i notari koji su na mnogim mestima otkazivali dolazak, i velika podrška javnosti. Studenti su sakupili oko 70.000 potpisa, ali nije bilo slika nepreglednih redova ni za naprednjake koji su imali preko 200.000, pa ni za socijaliste koji su tradicionalno drugi podneli RIK-u svoju listu. Taj posao stranačke mašinerije sa naklonjenim notarima previše lako završavaju, a sada može malo i da se demistifikuje pojavljivanje malih stranaka na nekim ranijim izborima koje preko noći skupe potpise, što očigledno uopšte nije lak posao (setičete se i Sergeja Trifunovića u izletu u politiku koliko se mučio, pa je jedva sakupio potpise za PSG).

Na kraju, Studentska lista je baš onakva

kakvu su oni koji su razumeli studentski pokret mogli i da očekuju.

Studentski pokret je i u tom pogledu promenio paradigmu. Nisu išli za „jakim imenima“. Zvučnija su – u tradicionalnom shvatanju političke kampanje – na prvi pogled, imena o kojima se spekulisalo prethodnih meseci, a koja su ili „vetirana“, ili nisu ni bila realno u opticaju, nego oni koji su se, na kraju, našli na listi.

„Nismo tražili ljude koji će najbolje izgledati na bilbordu, niti one koji već godinama znaju kako se pregovara o mestu na izbornoj listi. Tražili smo ljude za koje verujemo da mogu da uđu u institucije, rade svoj posao odgovorno i ne zaborave zbog čega su tamo“, obrazložio je studentski pokret listu od 250 imena.

I dalje ostaje mistifikacija o tome kako je nastala lista, iako se već zna da su kandidati prolazili više krugova „vetiranja“, da su plenumi pojedinačnih fakulteta imali određen broj puta da vetiraju nekog kandidata, bio je to specifični sistem koji bi kroz „sito i rešetko“ propustio one ljude oko kojih se može skupiti konsenzus.

I ovo se može saznati od studentskog pokreta:

KO JE KO NA STUDENTSKOJ LISTI

Neki od kandidata sa Studentske liste su zvučna imena i njihove biografije su dobro poznate, dok se sa drugima šira javnost upoznala tokom studentskih protesta, na kojima su govorili ili izražavali podršku studentskom pokretu. Ovo su neka od imena na listi koja se izdvajaju po vidljivosti u medijskom prostoru

Istraživali **Milana Milošević** i **Luka Lukić**

ILIJA SRDANOVIĆ (1)

Redovni profesor Medicinskog fakulteta u Novom Sadu i lekar Instituta za kardiovaskularne bolesti Vojvodine. Na velikom protestnom skupu koji su 23. maja 2026. na beogradskom Trgu Slavija organizovali studenti u blokadi, obratio se okupljenima, poručivši da studenti „pišu nove stranice istorijskih udžbenika“, navodi Istinomer. U emisiji „Da sam ja neko“ rekao je da za sebe smatra da je „ceo život, u suštini, vojnik“, prvo klasičan, „sa puškom u ruci“, a zatim „vojnik u struci, u borbi za živote ljudi“.

TIHOMIR STANIĆ (8)

Čuveni srpski glumac i producent. Stanić je 2025. godine igrao u studentskom filmu „Indeks“, koji je inspirisan studentskim protestima. Na komemorativnom skupu u Novom Sadu 2. novembra 2025. godine govorio je stihove „Hasanaginice“ Ljubomira Simovića.

SLOBODAN VUKOSAVIĆ (15)

Profesor ETF-a, redovni član SANU i predsednik njenog Odbora za energetiku. Akademik Vukosavić bio je jedan od govornika na studentskom protestu na Slaviji 28. juna 2025. godine. „Imamo problem i moramo da ga proučimo da bismo videli kako da ga rešimo. Uništavaju sve čega se dohvate – Kosovo i Metohiju, vodu, zemlju, vazduh, univerzitet“, rekao je tada.

OLIVER TOŠKOVIĆ (21)

Profesor na Katedri za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Učestvovao je u protestnoj šetnji u Novom Sadu, u januaru prošle godine. Nedavno je govorio na skupu podrške napadnutom dekanu Filozofskog fakulteta u Beogradu Danijelu Sinaniju. Jedan je od autora testova opšte informisanosti na prijemnom ispitu za Filozofski fakultet.

STANISLAV MILOŠEVIĆ (47)

Zaposlen je na Katedri za astronomiju

Matematičkog fakulteta u Beogradu. Korisnici društvenih mreža delili su Miloševiću izjavu sa RTS-a iz januara 2025. godine. Milošević je na kraju svog gostovanja rekao: „Ja se sad vraćam na fakultet, u podršku blokadi.“

RADOMIR SAIČIĆ (91)

Profesor Hemijskog fakulteta i redovni član SANU od 2018. godine. Održao je zapažen govor na velikom studentskom protestu „Ti i ja – Slavija“ 23. maja ove godine. Oštro je kritikovao odnos vlasti prema obrazovanju, navodeći da se „država upinje da uništi svoje najveće dobro – univerzitet“, kao i da se osnivaju „podobniji“ fakulteti i univerziteti, pisali su Studenti u blokadi na svom zvaničnom sajtu.

MIHAIL DUDAŠ (178)

Osvajač evropske bronzne u dvoranskom sedmoboj 2013. i desetoboj 2016, učesnik Olimpijskih igara u Londonu i Riju. Dudaš je u februaru 2025. godine podneo ostavku na mesto sportskog direktora Atletskog saveza Srbije jer, kako je rekao „ne pristaje na atletiku bez transparentnosti, slobode i integriteta“. Mihail Dudaš je više puta pružio nedvosmisleni podršku studentima, a nekoliko sati pre nego što je lista predata RIK-u Dudaš je na svom Instagramu podelio objavu Studenata u blokadi.

ŽELJKO HUBAČ (3)

Dramaturg Narodnog pozorišta. Dobitnik Nagrade Narodnog pozorišta u Beogradu za umetnički i radni doprinos 2010. i Oktobarske nagrade grada Leskovca 2016. godine. U više navrata je podnosio kandidaturu za člana Saveta Regulatornog tela za elektronske medije (REM).

MILINA MARIĆ (10)

Milina Marić je dipl. farmaceut i član oba sindikata u Apoteci Beograd. Ona je zajedno sa ostalim zaposlenima Apoteke Beograd učestvovala u protestnim skupovima, organizovanim povodom

višemesečnog neisplaćivanja zarada i drugih problema sa kojima su se suočavali.

ZLATKO KOKANOVIĆ (17)

Poljoprivrednik i aktivista udruženja „Ne damo Jadar“. Poznat je javnosti od demonstracija organizovanih protiv Rio Tinta. Govori je na više protesta koje su organizovali studenti i učestvovao u blokadama poljoprivrednika.

DEJAN ŠOŠKIĆ (27)

Profesor Ekonomskog fakulteta i bivši guverner Narodne banke. Ostavku na tu funkciju podneo je u avgustu 2012. godine, zbog usvojenih izmena u Zakonu o Narodnoj banci Srbije kojima je narušena nezavisnost centralne banke u odnosu na izvršnu vlast. Šoškić je studentske blokade podržao javno još u decembru 2024. godine. Učestvovao je na studentskoj tribini „Srbija ili mafija“, koja je održana u mestima širom Srbije.

FEDA DIMOVIĆ (48)

Advokat i član rep sastava „Beogradski sindikat“. Ova muzička grupa je nastupala na velikom broju studentskih protesta.

ZORAN ĐAJIĆ (58)

Inženjer geologije. Bio je stručni konsultant za kamenorezačke radove na rekonstrukciji novosadske Železničke stanice. Posle pada nadstrešnice javno je govorio o radovima i upozorenjima koja je slao.

ALEKSANDAR BAUCAL (87)

Profesor psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Istražuje razvoj dece, obrazovna postignuća učenika i nejednakosti u školstvu.

ESTELA RADONJIĆ ŽIVKOV (169)

Konzervatorica i zamenica direktora Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Jedna je od najvidljivijih stručnih sagovornica u javnosti tokom rasprava o statusu zgrade Generalštaba. **N**

„Kandidate nisu birali partijski lideri, niti je neko u jednoj prostoriji napravio spisak i saopštio ga ostalima. Birali su ih studenti kroz proces odlučivanja koji smo gradili tokom više od godinu dana blokada, plenuma, razgovora i zajedničkog rada.“

Studenti su naveli da na ovoj listi „ne postoji jedan čovek čije ime treba da zaseni sve ostale“.

Ilustrativan je primer Katarine Šćepanović, profesorke u Filološkoj gimnaziji koju je predložio Filološki fakultet. Ona je i potpredsednica Foruma beogradskih gimnazija, a za Novu.rs je odgovorila zašto misli da je pozvana da bude na listi:

„Pretpostavljam da su prepoznali u meni nekoga ko se godinama na sindikalnoj sceni bori za prava prosvetnih radnika. Sa svojim kolegama iz drugih sindikata pokrenula sam inicijativu ‘Pravo na štrajku’ da se promeni Zakon o štrajku, jer se to nekako nametnulo u obustavi kao nešto što nam je potrebno. To su te dve stvari koje su mene učinile vidljivom i onda je taj poziv nekako prirodno usledio. Meni je ovo nekako i prirodan nastavak te moje borbe“, rekla je ona.

Nemanja Đurić, predsednik Sindikata sudske vlasti, takođe je na listi. „Kad sam upoznao druge kandidate, to su sve profesori, stručnjaci u svojoj oblasti,iskusni ljudi sa velikim znanjem“, rekao je on za televiziju N1.

„Studenti su jedina šansa da dodemo do odgovornosti, ali ne tako što će jedan uticaj izvršne vlasti skloniti, a nametnuti drugi, već samo treba da oslobode naše institucije da rade svoj posao“, rekao je Đurić.

Pregledom liste može se doneti zaključak da je u procesu „vetiranja“ i odabira kandidata značajnu ulogu imao prethodni esnafski aktivistički staž kandidata, odnosno da su to ljudi koji imaju ideje šta u svojoj oblasti žele da promene.

A to što ističu da su spremni na medijske napade druge strane, nije zanemarljivo.

U medijima je kao nosilac Studentske liste – mada studenti nisu nosioci stavljali u fokus, čak su ga do poslednjeg dana uspešno i krili – predstavljen kardiolog iz Novog Sada Ilija Srdanović. Nije trebalo puno vremena da prođe od objave liste, da se krene sa napadima na njega, uz konstrukcije „zar će ovaj da vlada Srbijom“. Možda i to po-

kazuje da vlast i dalje ne razume ko im je ovog puta protivnik, ili se samo uzdaju u to da ni njihovi glasači to ne razumeju?

Nastupajuća kampanja ima još neizvesnosti, posebno imajući u vidu šta se događa u redovima tradicionalne opozicije. U utorak po podne, koalicija koju su predvodili Miroslav Aleksić, Čuta Jovanović i Parandilović, odustala je od izlaska na izbore, a u drugoj proevropskoj opozicionoj koaliciji oko SSP-a i partije Srce bilo je dosta unutrašnjih poziva da se podrži Studentska lista.

Osipanje pojedinaca koji istupaju iz stranaka ili sa predizbornih lista, pozivi lokalnih odbora da se preispita odluka o izlasku na izbore, najavljuje se odustajanja od izbora, tako da se igra na kraju može u potpunosti svesti na „jedan na jedan“.

Analogije sa Petim oktobrom 2000. godine koliko su u startu pogrešne, toliko su i neizbežne. Ovaj trenutak podseća na onaj jedan miting u Beogradu kada je grupa studenata iz Otpora, šetala od Novog Sada do Beograda na zakazani miting, da bi na bini podigli zastavu Otpora i pozvali lidere opozicije da se obavežu da će da se dovedu u red i da će zajedno izaći na izbore, što su tada dobrim delom zbog pritiska i učinili. Sada studenti ne daju političarima opcije, ali se polako – uz stranke koje su već podržale Studentsku listu, poput DS-a, ZLF-a, PSG-a... – stvara taj jedan opozicioni front koji će ovog puta malo drugačije izgledati.

Bojan Pajtić, nekadašnji opozicionar i predsednik DS-a, nedavno je u poređenju današnje energije bunta sa Petim oktobrom, rekao da je tada postojala velika energija rušenja jednog režima, dok danas sve više postaje energija odbacivanja čitavog sistema vrednosti koji je režim nametnuo društvu.

NAPREDNJAČKA LISTA NEMA NOVIH IMENA – LIDIJA VUKIČEVIĆ, VJERICA RADETA, PA NI ALEKSANDAR ŠEŠELJ NE MOGU SE SMATRATI NOVIM LICIMA, PRE BI SE REKLO DA SU SIMBOL POVRATKA STAROJ POLITICI – OD „JAČIH“ NESTRANAČKIH LIČNOSTI U VRHU JE PROFESOR RADENOVIĆ, ALI NI NJEGOVA PODRŠKA NAPREDNJACIMA NIJE NOVOST. SVAKAKO JE ZANIMLJIVO POJAVLJIVANJE BRANISLAVA LEČIĆA

„Kada vlast protiv sebe mobilise generaciju koja je trebalo da bude budućnost ove zemlje, ona više ne vodi bitku za još jedan mandat – ona vodi izgubljenu bitku protiv budućnosti, a takvu bitku nijedan režim u istoriji nije dobio“, rekao je Pajtić.

Zanimljivo da je u jednom od izlaganja (još uvek) predsednik Srbije Aleksandar Vučić rekao da su stvarni lideri studentskog pokreta Bojan Pajtić i Dušan Petrović.

Bio je to svojevrstni, i ne baš kreativni, put vremeplovom Aleksandra Vučića, koji je iz arhiva izvukao stare etikete za plašenje naroda „žutima“. Taj utisak da vlast nema novih rešenja razlog je što je optimizam u opozicionom delu javnosti u takvom porastu.

Iz ove perspektive mnogi će reći kako je i u leto 2000. godine Milošević delovao nedodirljivo i da je većim delom perioda pred izbore opozicija delovala apatično. Neki drugi će se setiti da kako su se približavali izbori, tako se sve više „osećala pobjeda u vazduhu“.

A opet, sa distance od četvrt veka, malo je nejasno šta tada nije bilo jasno, kada je po istraživanjima iz proleća 2000. godine, opozicija (kao Savez za promene) bila na 46 odsto podrške, dok je vladajuća koalicija bila na 30 odsto, uz 18 odsto neopredeljenih i 7 odsto onih koji su sigurni da neće glasati. A čak 70 odsto ispitanika istaklo je da je „vreme za nekog novog“ (na vlasti).

Kako se pisalo prethodnih nedelja, prema ekspertskim izveštajima izborni uslovi će ovog puta biti još lošiji nego što su bili na ranijim izborima, ali izborni uslovi nisu suština.

Legendarni selektor Dušan Duda Ivković je više puta govorio kako bi jugoslovenska reprezentacija iz 1992. godine, ona koja zbog rata nije otišla na Olimpijadu, mogla da pobedi originalni američki Drim tim. Kada smo ga u jednom privatnom razgovoru pitali zašto tako samouvereno to govori, rekao nam je – „pa zato što bih spremao utakmicu da pobedim, nikada nisam spremao utakmicu tako da je izgubim“.

Tako su i studenti ušli u ove izbore sa idejom da pobjede. I sa šansom da pobjede. I sa atmosferom u kojoj oni koji ih podržavaju veruju da mogu da pobjede.

A ulazak na izbore sa šansama za pobjedu protiv vlasti koja se kako vreme teče sve više udaljava od demokratije, svakako je veliki korak u borbi za povratak demokratije. Izborni uslovi su drugi korak. **N**

POVERLJIVO IZ BRISELA

Šta EU misli o izborima (i da li će ih priznati) ... i koja dva scenarija sprema Vučić za oktobar

Diplomatski izvori Nedeljnika u EU potvrdili su da će EU pozdraviti bilo koji rezultat izbora ako nadležne i akreditovane međunarodne organizacije za praćenje izbora daju prelaznu ocenu izbornom procesu. Uprkos insinuacijama režimskih medija u Srbiji o mešanju EU i država članica u izbornu utakmicu, ne postoje nikakve naznake da bi moglo da dođe do neke intervencije, a pogotovo ne kao što je bio slučaj sa Otporom

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

” Evropska unija neće suspendovati pregovore sa Srbijom jer ne postoje realne šanse da se postigne konsenzus oko te odluke. Više zemalja, uključujući i par veoma važnih, nisu za preduzimajući tako drastične mere. Danas se u EU mnogo više razmišlja geopolitički nego što je to bio slučaj pre deset ili dvadeset godina. Imamo milion razloga da održavamo što bolje odnose sa našim susedima, počev od najvažnijih, kao što su ekonomski i bezbednosni, do strateških ciljeva ostvarivih samo uz dobru saradnju sa komšijskim državama. EU bi saradivala i sa Gruzijom da vladajuća partija u Tbilisiju nije prekinula

kontakte sa Briselom. Do zatezanja odnosa sa Beogradom može da dođe, ali ne i do prekida, osim ako vla-

U EU SU SVESNI DA PROEVROPSKE PARTIJE NEMAJU ŠANSU DA OSVOJE VLAST, ČAK JE U PITANJU I ULAZAK PROEVROPSKE KOALICIJE U PARLAMENT, ALI SU SPREMI DA SARAĐUJU SA SVAKIM POBEDNIKOM IZBORA, UKLJUČUJUĆI I STUDENTSKU LISTU, POGOTOVO AKO JE SPREMAN DA POKRENE EVROPSKE INTEGRACIJE IZ ČORSOKAKA U KOME SU ZAGLAVLJENE SKORO PET GODINA

sti u Beogradu ne krenu putem Gruzij-skog sna“, kaže za Nedeljnik diplomatski izvor iz jedne od ključnih država članica EU.

Podsetimo, EU nije formalno prekinula pregovore sa Gruzijom, već je premijer te zemlje Irakli Kobahidze doneo odluku da ne otvara pitanje pregovora sa EU do kraja 2028. godine. Kao što je EU de facto stopirala pregovore sa Gruzijom, tako ih je zaustavila i sa Srbijom – nema nikakvog napretka u pregovorima od decembra 2021. godine – razlika je u tome što Beograd, za razliku od Tbilisija, nije, barem zasada, prekinuo kontakte i jednostrano zamrznuo pregovore.

Naši sagovornici u članicama i institu-

U BRISELU VRLO DOBRO ZNAJU
DA REŽIM U BEOGRADU VERUJE I
NAVIJA DA DOĐE DO TEKTONSKIH
POREMEĆAJA U EU U NAREDNIH
PAR GODINA, ODNOSNO DA
SNAGE EKSTREMNE DESNICE,
ČIJI SU PRVACI U PROŠLOSTI
IMALI BLAGONAKLONE STAVOVE
PREMA SRBIJI, OSVOJE VLAST U
KLJUČNIM EVROPSKIM DRŽAVAMA,
OD FRANCUSKE SLEDEĆEG
PROLEĆA DO NEMAČKE 2029.

cijama EU slažu se oko jedne stvari, a to je da ne veruju da će predsednik Aleksandar Vučić povući radikalni potez kao gruzijski premijer Kobahidze, i pored toga što kruže glasine o dva scenarija.

Po prvom, predsednik Srbije priželjkuje da EU suspenduje pregovore da bi pokazao da je sve vreme bio u pravu i da svali pred biračima u Srbiji svu odgovornost i krivicu na EU. Drugi scenario predviđa da bi u jeku izborne kampanje Vučić mogao da iskoristi godišnji „Progress Report“ EK kao povod da suspenduje pregovore sa EU, igrajući na kartu nacionalizma i vrlo raširenog antievropskog raspoloženja u Srbiji.

„Vučić je neverovatno spretni političar i komunikator. Ne sumnjam da je sposoban da okrene u svoju korist i ovu veoma neugodnu situaciju za njega. Ipak, nisam siguran da je on taj tip hazardera koji bi stavio na kocku tako veliki ulog samo da bi pobedio na izborima. Nikome u Srbiji nije tako kristalno jasno da će, ako stvari krenu loše, a to se može desiti ako povuče nepromišljene poteze, cena koju će platiti Srbija biti toliko visoka da mu neće vredeti mnogo funkcija premijera jer će se Srbija naći u krajnje nepovoljnoj situaciji. Ipak, preveliki ulog je u pitanju da bi se sa njim kockao, a dosadašnje naše iskustvo nam kaže da je Vučić ipak dovoljno veliki ziheraš“, objašnjava naš drugi dugogodišnji kontakt u EU upoznat sa srpskim dosijeom.

U Briselu vrlo dobro znaju da režim u Beogradu veruje i navija da dođe do tektonskih poremećaja u EU u narednih par godina, odnosno da snage ekstremne desnice, čiji su prvaci u prošlosti imali blagonaklone stavove prema Srbiji, osvoje vlast u ključnim evropskim državama, od Francuske sledećeg proleća do Nemačke 2029. godine.

Računica Vučićevih „ideologa“ nije

bez osnova, u EU zaista može da dođe do epohalnih promena u sledeće tri godine, ali to ne znači da će pozicija Srbije biti bolja ili da će Beograd moći da realizuje svoje maksimalističke ciljeve. Marin Le Pen, Alis Vajdel, Roberto Vanači, Sančago Abaskal i čitav ešalon drugih političara ekstremne ili tvrde desnice imaju sasvim druge planove i oni nisu kompatibilni sa ostvarivanjem interesa režima u Beogradu. Posledice njihovog dolaska na vlast biće veoma negativne za EU, ali će biti još gore za Zapadni Balkan, jer kada se EU nakašlje, države balkanskog regiona dobiju zapaljenje pluća.

U EU NEMA APETITA DA SE PRIČA O SRBIJI

U EU nema velikog apetita da se nastavlja priča o Ratku Mladiću, a ni da se bave previše Srbijom, na stranu Evropski parlament. To se videlo na poslednjim sastancima COREPER-a (stalni ambasadori država članica pri EU), uprkos insistiranju pojedinih država članica.

„Imamo mnogo važnije stvari na dnevnom redu nego što je Srbija. Pitanje Seute, odnosno ilegalnih imigracija, ruska invazija na Ukrajinu, odnosi sa SAD i ponovo zatezanje oko Grenlanda, pregovori oko usvajanja novog sedmogodišnjeg budžeta, veštačka inteligencija, nelojalna konkurencija Kine i još mnogo drugih tema koje su daleko važnije od Srbije.“

Bilo je pokušaja od pojedinih država da stave na dnevni red Srbiju, ali bez uspeha. Moglo bi se reći da smo sada u kompletno obrnutoj situaciji. Države članice EU koje su praktično pre četiri i po godine blokirale evropske integracije Srbije sada bi želele da se raspravlja o Srbiji i da se de facto zaustavljanje evropskih integracija formalizuje i postane de iure. Na drugoj strani, članice EU koje su tradicionalno imale razumevanja za Srbiju, forsirale pragmatičan pristup prema zvaničnom Beogradu i bezuspešno pokušavale da pokrenu proces evropskih integracija, ne žele da se raspravlja o Srbiji, a kamoli da se donose drastične odluke.

Drugim rečima, sada se dvosekli mač jednoglasnog odlučivanja okrenuo protiv članica EU koje bi želele da kazne Srbiju zbog toga što je režim Aleksandra Vučića organizovao sahranu Ratka Mladića sa državnim počastima. Kao

što smo imali uvek osam do deset članica EU koje su nepomirljivo bile protiv otvaranja poglavlja/klastera sa Srbijom, sada imamo desetak država koje nemaju nameru da slede narativ koji forsiraju nordijske zemlje i Hrvatska, odnosno preduzimanje konkretnih mera protiv Beograda.

TRI ASPEKTA KRIZE U ODNOSIMA REŽIMA U SRBIJI I EU

Relacije između Beograda i Brisela su, uslovno rečeno, na čekanju od decembra 2021. godine, kada je otvoreno poslednje poglavlje u pregovorima dveju strana. Novi aspekt krize u relacijama vlasti u Srbiji i EU jeste izraženi aktivizam Vlade Republike Hrvatske da se suspenduju pregovori sa Srbijom, zatim veoma jaka struja među novinarima i analitičarima u najvećim članicama EU koji se protive proširenju i koriste poteze Vučićevog režima da opravdaju svoje teze, i na kraju sve složenija situacija na globalnoj geopolitičkoj tabli sa direktnim uplivom vodećih planetarnih i regionalnih sila.

Hrvatski premijer Andrej Plenković i ministar spoljnih poslova Goran Grlić Radman pokrenuli su veliku diplomatsku akciju s ciljem da pridobiju što veći broj država članica EU za preduzimanje mera protiv Srbije nakon sahrane Mladića. Inicijativa Hrvatske može da uroditi plodom samo u delu u kojem se odnosi na stavljanje Srbije na dnevni red COREPER-a i eventualno Saveta ministara EU ili Evropskog saveta.

Realno, to i ne bi bio neki uspeh, budući da je rasprava o proširenju i posledično o Zapadnom Balkanu, uključujući i Srbiju, već bila predviđena i najavljivana nekoliko meseci ranije, kako od predsednika Evropskog saveta Antonija Košte tako i od nemačkog kancelara Fridriha Merca.

Slikovito rečeno, zvanični Zagreb bi da predstavi kao veliku pobjedu ubacivanje lopte u mrežu praznog gola i da tako preusmeri pažnju domaćeg javnog mnjenja sa gorućeg i mnogo većeg problema za Hrvatsku i njene građane od Srbije, a to je skladištenje otrovnog otpada u Lici.

Pojedini mediji u Nemačkoj, Francuskoj i Velikoj Britaniji već godinama vode kampanje protiv proširenja EU. Nije novina da se pojedini novinari za-

ljube u vlastite ideje i onda traže dokaze ili potvrde da su njihove teze ispravne. Budući da pišu za medije koji su nekada bili važni – novine koje su uživale veliki ugled više nemaju moć, što se vidi iz godine u godinu kroz izborne rezultate u EU i SAD – oni još uvek imaju uticaj na balkanske lidere koji pate od raznih kompleksa, ali i na institucije EU, pogotovo kad se radi o vrednostima na kojima počiva EU.

I tu ne bi bilo nikakvih problema, svaki obrazložen i argumentovan stav treba i mora da ima prostor na medijskom nebu, međutim, kurečlus nastaje kada se ti stavovi interpretiraju kao pozicija jedne važne zemlje. Tako su u briselskim kuloarima nemačke diplomate imale potrebu da svojim kolegama iz drugih država objašnjavaju da stavovi pojedinih nemačkih novinara nisu pozicije zvaničnog Berlina.

U medijima važnih država EU postoji čitav ešalon novinara koji su ideološki protiv proširenja EU na Zapadni Balkan i oni sa velikim zadovoljstvom „smećuju“ lopte koje im serviraju za širenje narativa protiv ulaska novih članica EU politički lideri poput predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Više je nego indikativno da je lider SNS-a u dobrim, neko bi rekao čak i prijateljskim odnosima sa glavnim zagovornicima neširenja EU na Zapadni Balkan.

Primeru radi, da režim u Beogradu nije organizovao sahranu ratnom zločincu Mladiću, hrvatski, bošnjački i kosovski mediji i političari ne bi bili u idealnoj poziciji da povedu kampanju „čišćenja tuđeg dvorišta“ i da pokušaju da maksimalno profitiraju i ostvare svoje nacionalne interese na štetu Srbije. Zvuči paradoksalno na prvi pogled, ali aktuelna vlast u Srbiji radi sve što njihova braća po nacionalizmu u Zagrebu, Sarajevu, Prištini i Podgorici priželjkuju da radi, dajući im tako savršeni alibi i ulogu žrtve.

Veoma važan faktor u dinamici odnosa na Zapadnom Balkanu i poziciji Srbije jeste odnos velikih planetarnih i regionalnih sila, od SAD, Rusije, Kine pa do Izraela i Turske. Konfrontacija između njih utiče ne samo na razvoj događaja na Balkanu već i na to u kom pravcu može da ide rasprava u EU oko Zapadnog Balkana i politike proširenja.

Komesarka za proširenje EU Marita Kos navela je administraciju Donal-

MARIN LE PEN, ALIS VAJDEL, ROBERTO VANAČI, SANTJAGO ABASKAL I ČITAV EŠALON DRUGIH POLITIČARA EKSTREMNE ILI TVRDE DESNICE IMAJU SASVIM DRUGE PLANOVE I ONI NISU KOMPATIBILNI SA OSTVARIVANJEM INTERESA REŽIMA U BEOGRADU. POSLEDICE NJIHOVOG DOLASKA NA VLAST BIĆE VEOMA NEGATIVNE ZA EU, ALI ĆE BITI JOŠ GORE ZA ZAPADNI BALKAN, JER KADA SE EU NAKAŠLJE, DRŽAVE BALKANSKOG REGIONA DOBIJU ZAPALJENJE PLUČA

da Trampa, Rusiju i Kinu kao tri glavna neprijatelja proširenja, ali da svako od njih deluje na drugačiji način. Trampovi epigoni u Evropi šire narativ da je EU u fazi propadanja, obeshrabrujući države kandidate da sprovedu reforme da bi ušle u EU, Rusija pokušava da destabilizuje EU i spreči ulazak novih članica, dok Kina infiltrira svoje kompanije s ciljem da one postanu neka vrsta kineskih „trojanskih konja“ kada zemlja kandidat postane član EU.

Slučajno ili ne, jedina vlast u državama kandidatima za članstvo u EU koja ima, ili pokušava da uspostavi što prirodnije odnose sa državama protivnicima proširenja EU na Zapadni Balkan i istočnu Evropu jeste Srbija.

EU I IZBORI U SRBIJI

Predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen još uvek nije donela definitivnu odluku da li će posetiti region Zapadnog Balkana nakon objavljivanja godišnjeg Izveštaja o napretku država kandidata i samim tim ni da li će posetiti Srbiju. Njena odluka zavisi u dobroj meri od razvoja situacije u regionu, odnosno da li će se ona smirivati ili će eskalirati još više.

U svakom slučaju, Evropska komisija neće menjati datum objavljivanja Izveštaja o napretku država kandidata za članstvo u EU zbog izbora u Srbiji. Predsednik Vučić je vrlo dobro znao da EK neće pomerati planove za predstavljanje „Progress Reporta“, kao i da EK apsolutno nema nameru da utiče na rezultat izbora u Srbiji preko Izveštaja o napretku Srbije. S druge strane, nije isključeno da je Vučić igrao na kartu da predsednica EK i komesarka za proširenje obila-

ze region po objavljivanju „Progress Reporta“ i da je imao ili ima nameru da tu posetu zloupotrebi u izborne svrhe.

Diplomatski izvori Nedeljnika u EU potvrdili su da će EU pozdraviti bilo koji rezultat izbora ako nadležne i akreditovane međunarodne organizacije za praćenje izbora daju prelaznu ocenu izbornom procesu. Uprkos insinucijama režimskih medija u Srbiji o mešanju EU i država članica u izbornu utakmicu, ne postoje nikakve naznake da bi moglo da dođe do neke intervencije, a pogotovo ne kao što je bio slučaj sa Otporom i obaranjem trorogog režima Slobodan Milošević – Mira Marković – Vojislav Šešelj.

Generalno, u EU su svesni da proevropske partije nemaju šansu da osvoje vlast, čak je u pitanju i ulazak proevropske koalicije u parlament, ali su spremni da sarađuju sa svakim pobednikom izbora, uključujući i Studentsku listu, pogotovo ako je spreman da pokrene evropske integracije iz čorsokaka u kome su zaglavljene skoro pet godina.

SAVRŠENA OLUJA NAD BIH

„Sahrana Mladića, presuda Hašimu Tačiju i izbori u BiH kreirali su uslove za, metaforički rečeno, savršenu političku oluju u nekadašnjoj centralnoj jugoslovenskoj republici koja može da proizvede i ozbiljne incidente, pre i posle izbora 4. oktobra. Srećom, ne postoje indikacije za oružane sukobe širih razmera – najviše zato što nijedna strana ne raspolaže teškim naoružanjem – ali se ne mogu isključiti vatrene čarke između suprotstavljenih strana, pogotovo nakon presude Hašimu Tačiju. Bezbednosna situacija u BiH je retko kada bila tako usijana kao danas od potpisivanja Dejtonskog sporazuma“, preneli su Nedeljniku dobro pozicionirani izvori u državama članicama EU.

Dobar deo bošnjačkih političara je iskoristio, teniskim rečnikom, servis vlasti u Srbiji, da još jače zaigra na kartu nacionalnog sentimenta, pogotovo ministri i lideri stranaka koji se nalaze u nezavidnoj poziciji i ozbiljno rizikuju da dožive debakl na izborima. Iskustvo nas uči da kada dokazivanje „patriotizma“ postane mera svega, po pravilu kao pobednici izlaze ili originalni zagovarači nacionalizma ili ekstremne snage.

Tome treba dodati i generalnu dezorijentisanost bošnjačke politike koja je u dobroj meri proizvod novog pozicionira-

nja ključnih planetarnih i kontinentalnih igrača. Gotovo sve tačke oslonca bošnjačke politike u BiH su dovedene u pitanje. Bošnjaci više ne uživaju bezuslovnu podršku SAD, države članice EU su sve više rezervisane prema tzv. političkom Sarajevu, dok su Turska, Iran, Saudijska Arabija i Katar fokusirani na ratove u Persijskom zalivu i borbu za prevlast u bliskoistočnom i srednjoistočnom regionu.

Izrael je bio izuzetno važan moralni sponzor Bošnjaka tokom devedesetih godina u ratovima za jugoslovensko nasleđe. U međuvremenu je Jerusalim u potpunosti promenio svoj pristup prema Zapadnom Balkanu i posebno u Bosni i Hercegovini. Učestale posete Milorada Dodika i drugih zvaničnika Republike Srpske Izraelu, kao i sve evidentnije zaoštavanje odnosa između Izraela i Turske, više su nego indikativni signali o pokušajima kreiranja novih savezništava i ravnoteže straha.

Poput bošnjačkih, i politički prvaci Srba i Hrvata podižu temperaturu nacionalističkom retorikom, prvi sa pričama i aluzijama o otepljenju, drugi o trećem entitetu. Prošlo je više od 30 godina od kraja rata u BiH, a nacionalizam je i dalje jedino efikasno pogonsko gorivo u sva tri konstitutivna naroda.

Predstavnici i pozicije i opozicije u Republici Srpskoj su se utrkivali da odaju počast pravosnažno osuđenom ratnom zločincu Mladiću. Ni od jednog relevantnog političara u Republici Srpskoj nije se mogla čuti reč kritike, a kamoli osude Mladića zbog počinjenih ratnih zločina. Ne zna se šta je poraznije, to što nije dan politički lider nije imao hrabrosti da bude prvo čovek, a onda Srbin, ili što bi takav čin verovatno značio kraj karijere ili, u najboljem slučaju, marginalnu ulogu na političkoj pozornici i mršave rezultate na predstojećim izborima.

HRVATSKA IGRA U BIH

Koliko je situacija kompleksna u BiH najbolje pokazuje delovanje Hrvatske. Zagreb je pokrenuo veoma intenzivnu kampanju protiv Beograda unutar EU zbog načina na koji su dočekani i sahranjeni posmrtni ostaci Ratka Mladića, targetirao je predsednika Skupštine Crne Gore Andriju Mandića zbog izjavljivanja saučešća Mladićevoj porodici, a ostao je nem ili je relativizovao postupke Milorada Dodika i čelnika Republike Srpske u institucijama BiH.

KRUŽE GLASINE O DVA SCENARIJA. PO PRVOM, PREDSEDNIK SRBIJE PRIŽELJKUJE DA EU SUSPENDUJE PREGOVORE DA BI POKAZAO DA JE SVE VREME BIO U PRAVU I DA SVALI PRED BIRAČIMA U SRBIJI SVU ODGOVORNOST I KRIVICU NA EU. DRUGI SCENARIO PREDVIĐA DA BI U JEKU IZBORNE KAMPANJE VUČIĆ MOGAO DA ISKORISTI GODIŠNJI „PROGRESS REPORT“ EK KAO POVOD DA SUSPENDUJE PREGOVORE SA EU, IGRAJUĆI NA KARTU NACIONALIZMA I VRLO RAŠIRENOG ANTIEVROPSKOG RASPOLOŽENJA U SRBIJI

Premijer Hrvatske Plenković je na direktno pitanje šta će Zagreb uraditi povodom Dodikovog glorifikovanja Ratka Mladića izbegao davanje direktnog odgovora uz konstataciju da, od kada nije ni na jednoj funkciji, Dodik uživa sve veći ugled.

Bivši predsednik Republike Srpske je strateški saveznik Hrvatske u realizaciji njenih interesa u BiH – što je pokazao više puta, uključujući i Pelješki most – i neophodan je Zagrebu za dobijanje što povoljnijeg statusa Hrvata u BiH. To objašnjava zašto njegova nacionalistička retorika, daleko vulgarnija od Mandićeve i negde u istoj ravni sa Vučićevom, ne proizvodi političke posledice kod hrvatskih vlasti, poslovično osetljivih na svaki oblik srpskog nacionalizma.

CRNA GORA - TAKO BLIZU A TAKO DALEKO OD EU

Za razliku od slučaja Mladić koji je postao veliki i evropski problem za Srbiju, izjava saučešća Mladićevoj porodici od strane Andrije Mandića ostala je u dobroj meri lokalnog karaktera. Evropske institucije, ne računajući pojedine poslanike u Evropskom parlamentu i jednu ili dve članice EU, ne vide ostanak Mandića na čelu crnogorskog parlamenta kao smetnju za završetak pregovora Podgorice sa EU. Naprotiv, postoji bojazan da bi eventualna smena Mandića mogla da ima negativne efekte jer bi proizvela kašnjenja u ispunjavanju poslednjih ali i najtežih zadataka za zatvaranje pregovora.

Paradoksalno, situacija u Crnoj Gori nije toliko napeta kao u Hrvatskoj, BiH ili na Kosovu, ali bi mogla da proizvede

najteže političke posledice, odnosno da spreči Podgoricu da završi pregovore sa EU i potpiše Pristupni sporazum u prvoj polovini sledeće godine sa svim negativnim efektima, uključujući i da Crna Gora propusti voz za EU do kraja ove decenije.

U EK, eufemistički rečeno, nisu sretni sa Mandićevim proklizavanjem u slučaju Mladić, ali stvari gledaju mnogo šire i dublje i ne gube iz fokusa glavni cilj – a to je da Podgorica zatvori sva poglavlja do kraja ove godine ili najkasnije početkom 2027.

„Pad Mandića bi neizbežno proizveo talasanja, od onih najbenignijih poput tehnički potrebnog vremena za izbor novog predsednika Skupštine i konsolidacije većine, do političke ili čak institucionalne krize. Crna Gora nema luksuz da dozvoli sebi gubljenje jednog dana, a kamoli nedelja ili meseci za bilo kakvu krizu, pogotovo jer sada hvata poslednje rokove da ispuni uslove za zatvaranje najbitnijih poglavlja“, precizirao je za Nedeljnik kontakt u EU dobro upoznat sa crnogorskim dosijeom.

U EK su svesni da posao sa Crnom Gorom treba završiti do izbora u Francuskoj, i potpisati Pristupni ugovor pre početka leta sledeće godine jer izbori u Petoj republici, Poljskoj, Italiji i Španiji mogu da promene odnos snaga prema proširenju u EU. Drugim rečima, EK želi da dovede Podgoricu u ireverzibilnu poziciju, a to je status pristupnog člana koji država kandidat dobija sa potpisivanjem Pristupnog ugovora. Onda je samo pitanje kada će Crna Gora postati punopravna članica EU, za godinu, dve, tri ili pet.

U Briselu su pokušali da indirektno ponude svoje dobre usluge da pomognu Zagrebu i Podgorici oko pronalaženja kompromisnih rešenja za sporna pitanja. Međutim, Hrvatska je ostala pri stavu da bilateralna pitanja treba rešavati direktno između dve strane.

Pozicija Zagreba je očekivana i taktička jer ne želi da izgubi prednost u odnosu na Podgoricu koju mu daje članstvo u EU i samim tim da diktira agendu i rešenja. Prema našim saznanjima, i dalje nismo blizu dogovora dveju strana. Naruku Crnoj Gori ne idu skandali koji su pogodili vladu Andreja Plenkovića a Podgorica bi mogla da bude i kolateralna šteta zaoštavanja odnosa između Zagreba i Beograda, s obzirom na to da se politika Hrvatske prema Crnoj Gori reflektuje u dobroj meri kroz njen odnos prema Srbiji. **N**

ŠTA JE PRAVO SRPSTVO i kako napraviti modernu državu

Srbi su, uprkos svojoj relativnoj izolovanosti i široko zastupljenoj neukosti, imali i unutrašnju i spoljašnju komponentu neophodnu za početak procesa ukupne nacionalne emancipacije. Jednu duhovnu i drugu organizacionu. Jednu subjektivnu i drugu realističnu. Ovo je priča o nastanku moderne srpske države i svim veleobrtima

Piše Milan St. Protić

Kad su se Srbi, posle tri i po stoleća hibernacije, u osvit devetnaestog veka ponovo pojavili na velikoj sceni, nisu bili sasvim nepripremljeni za ono što im je predstojalo. Iako su još onomad sa osmanskom okupacijom izgubili svoje plemstvo pretvorivši se u jedno seljačko, egalitarno i posve siromašno društvo. Ovaj njihov epohalan iskorak, obeležen poglavito Karađordevom bunom, bio je moguć stoga što su raspolagali sa dva oslonca svog postojanja i svoje narodne svesti.

JOŠ U FINALNOJ FAZI MILOŠEVE VLADAVINE, NA SRPSKOJ POLITIČKOJ SCENI SE POJAVILA POSEBNA GRUPACIJA UTICAJNIH LJUDI, MILOŠEVIH PROTIVNIKA, ČIJI SE NAZIV „USTAVOBRANITELJI“ ODOMAĆIO U NAŠOJ ISTORIOGRAFIJI. MEĐU NJIH SE SVRSTAO I TOMA VUČIĆ PERIŠIĆ. OD NEKADAŠNJEG VERNOG SLUGE U NAJKRVAVIJIM ZADACIMA, ON SE ODMETNUO NA SUPROTNU STRANU

Poput drugih evropskih nacija koje su se postepeno formirale u ovo doba ranog modernizma, i Srbi su u svom sećanju nosili predstavu nekadašnje veličine, svojih kraljeva, careva, svojih junaka, bitaka, stradanja i uspeha. Narodno pesništvo, bogato i razgranato, davalo je Srbima ono što se u političkoj teoriji naziva istorizmom, osnovom na kojoj se u čitavoj Evropi izgrađivala nova ideologija nacionalizma. Drugi element oko kog se srpstvo u povoju okupljalo i određivalo bila je Srpska pravoslavna crkva koja je, sa usponima

i padovima, preživela dug period pod Turcima.

Dakle, Srbi su, uprkos svojoj relativnoj izolovanosti i široko zastupljenoj neukosti, imali i unutrašnju i spoljašnju komponentu neophodnu za početak procesa ukupne nacionalne emancipacije. Jednu duhovnu i drugu organizacionu. Jednu subjektivnu i drugu realističnu.

Vesnici ovog monumentalnog poduhvata bili su Zaharije Orfelin, Jovan Rajić i, naravno, Dositej Obradović. No, dok su prva dvojica Srbe predstavljali Evropi objavljujući svoja dela u Veneciji i Beču, Dositej je delovao u oba smera: otkrivao je srpstvo svetu i svet donosio među Srbe. U narednom tekstu biće više reči o ovoj trojici i još ponekom. I ponečem. Ovde je dovoljno samo ih pomenuti.

Potom su stvari krenule strelovitom brzinom.

Isprva je Prvi srpski ustanak (1804–1813) bio uperen protiv dahija, odmetnika od sultanove vlasti i njihove strahovlade. Godinu dana docnije, srpski ustanici su se sukobili sa legitimnom osmanskim vojskom. Buna za opstanak i goli život pretvorila se u rat za nezavisnost. Od pokreta otpora do težnje ka sopstvenoj državnosti.

Prvi srpski ustanak izbio je februara 1804. Iste te godine, Napoleon Bonaparta se krunisao za imperatora svih Francuza, a Haiti se izborio za teritorijalnu suverenost odvajajući se od francuske metropole. Haićanski robovi i srpska raja. Zgodno, zar ne?

Karađorđeva buna išla je iz jedne bitke u drugu. Svih devet godina njenog trajanja, Srbi su se, gotovo neprestano, sukobljavali s Turcima. Od Čokešine i Ivankovca, preko Mišara i Beograda, do Čegra i Varvarina.

Ali ono što je pratilo ovaj oružani pohod, a što je možda i bitnije za ovu priповest, jeste politički razvoj Srbije i njenih državnih institucija. Već 1805. ustanovljen je Praviteljstvujušči sovjet kao preteča Saveta ministara, to jest vlade. Sovjet je, tokom ustanka, doživeo nekoliko reformi. U početku su u njemu bili predstavljeni nahijski knezovi. Zamišljen je da bude voždovo savetodavno telo. Posle 1811. dobio je šest popečiteljstava (ministarstava). Od političkog organa potčinjenog Karađorđevom prerašao je u opasnog rivala Karađorđevom samovlašću. Od 1811. sam Karađorđe je stao na položaj predsedavajućeg. Najve-

će zasluge za obrazovanje Sovjeta imali su Prota Mateja Nenadović, ujedno prvi predsednik, i Božidar Grujović, profesor sa Univerziteta u Harkovu, najučelniji među ustaničkim vojvodama.

Već 1808. donet je zakon kojim je određen status vrhovnog vožda. Tim je,

skom svojstvu toliko osobeni.

Sa stanovišta funkcionisanja vlasti vožd i vojvode su se uzajamno ograničavali. Jedino što je to ograničavanje bilo minimalnim delom institucionalno, a najvećim delom pitanje faktičke moći.

No, ono što jeste fakat, to je istorijsko

PRVI SRPSKI USTANAK IZBIO JE FEBRUARA 1804. ISTE TE GODINE, NAPOLEON BONAPARTA SE KRUNISAO ZA IMPERATORA SVIH FRANCUZA, A HAITI SE IZBORIO ZA TERITORIJALNU SUVERENOST ODVAJAJUĆI SE OD FRANCUSKE METROPOLE. HAIĆANSKI ROBOVI I SRPSKA RAJA. ZGODNO, ZAR NE?

u formalnopravnom i praustavnom smislu, Karađorđu priznato ne samo prvenstvo u odlučivanju nego i nasledstvo titule i zvanja. Karađorđe je tako postao nasledni vladar. Ratni komandant i politički lider.

Neretko se navodi nesloga među knezovima, njihova međusobna zavada i ljubomora prema Karađorđu. Iz te činjenice izvodi se zaključak o ključnoj slabosti srpskog ustanka i srpskih ustanika.

Nije netačno, mada je pomalo preterano. Primera radi, slični sukobi između monarha i plemstva karakterisali su istoriju Engleske celog srednjeg veka. Oligarhijske razmirice i kontroverze nisu zaobilazile ni druge zemlje i narode. Neće biti da su Srbi po ovom istorij-

vreme Prvog srpskog ustanka. Ustanci s ciljem stvaranja nezavisnih država pojačali se i drugde, skoro svud po Evropi, samo sa kašnjenjem u odnosu na Srbe. Grci su, recimo, svoj rat za nezavisnost otpočeli 1821. Za deset godina svoj cilj su ostvarili. Srbi su krenuli ranije, ali je proces trajao znatno duže. Bezmalobli tri četvrtine veka.

Na međunarodnoj sceni, Srbima je glavna pomoć i podrška stizala iz carske Rusije, iako prevashodno diplomatska i konsultativna, a sekundarno vojna. Ponašanje Rusije, logično, bilo je u skladu s ruskim imperijalnim interesima. Iz Petrograda se na Srbiju i njenu borbu gledalo iz tog ugla. U onoj meri u kojoj se srpski ustanak uklapao u ruske planove, u toj meri je Rusija uvažavala srpska oslobodilačka nastojanja.

Oslanjajući se na Rusiju, Srbija je koraćala evropskim putem.

Prvi ustanak se okončao slomom 1813. Uprkos neuspehu, seme srpske državnosti i srpskog identiteta bilo je posejano. Potonji istorijski razvoj izvirao je, naslanjao se i nadograđivao na onaj temelj koji je udarila buna 1804.

Srbija je definitivno kroćila na stazu

modernosti. ispostaviće se, međutim, da je ta staza bila i dugačka i trnovita.

Karađorđe se u Srbiju vratio 1817. Usmrćen je u atentatu iza kog je stajao Miloš Obrenović, vođa Drugog srpskog ustanka. Taj tragičan događaj imao je dve dimenzije. Na jednoj strani, ličnu surevnjivost i konkurentnost dvojice srpskih predvodnika. Druga se ticala oprečnih shvatanja ustanka. Karađorđe je hteo nov oružan ustanak čitavog Balkana; Miloš se zadovoljavao sporazumom s Turcima vodeći računa isključivo o Srbiji.

Vladavina Miloša Obrenovića protekla se pune dvadeset četiri godine (1815–1839). Još se jednom, nakratko, vratio na vlast u poznom dobu (1858–1860). Otkad je poveo Drugi srpski ustanak, u statusu turskog vazala sa oreolom kneza, Miloš je bio, najpreciznije bi bilo reći, jedan seljački despot. Njegov doživljaj upravljanja javnim poslovima mogao bi se uporediti s načinom vladanja jednog turskog paše domaćeg porekla. Sumnjičav prema svemu što je knjiško znanje ili evropski uzor, Miloš se oslanjao na ono što je najbolje znao i u čemu se najveštinje snalazio. Nesporno darovit vladar instinktivnog karaktera, autoritativan samodržac, on je srpskom seljaku delovao poput zadružnog starešine ili neprikosnovenog roditelja. U njegovoj ničim kontrolisanoj strogosti krila se nit pravičnosti jednako koliko i surovosti. Netrpeljiv i ličan u odnosima sa vide-nim Srbima, Miloš je izazivao i strah i otpor. I podozrenje i omrazu.

Miloš je umeo s Turcima. Možda i zato što ih je toliko dobro poznavao. Nekad pogodbom, nekad parama i poklonima, nekad urođenim lukavstvom, on je uspevao da se održi na vlasti upravo zato što je Turcima bio pouzdan saveznik.

Dočim, među Srbima, njegov apsolutizam i njegova osionost nailazili su na ozbiljno, katkad pružano, suprotstavljanje. Učestale su bile bune protiv Miloševе vlasti.

Hajdemo redom.

Hadži-Prodanova buna dogodila se 1814. i bila je uperena protiv nepodnošljivog stanja i masovnih represalija Osmanlija nad srpskim stanovništvom. Miloš ovu bunu nije podržao i ona je ubrzo u krvi ugušena. Godinu dana docnije, Miloš je u Takovu oglosio početak Drugog srpskog ustanka čuvenim poklicem:

MILOŠ JE UMEO S TURCIMA. MOŽDA I ZATO ŠTO IH JE TOLIKO DOBRO POZNAVAO. NEKAD POGODBOM, NEKAD PARAMA I POKLONIMA, NEKAD UROĐENIM LUKAVSTVOM, ON JE USPEVAO DA SE ODRŽI NA VLASTI UPRAVO ZATO ŠTO JE TURCIMA BIO POUZDAN SAVEZNIK

„Evo mene, eto vas, rat Turcima!“

Rat nije potrajao. Miloš se, te 1815, sporazumeo s Marašli Ali-pašom, za sebe obezbedivši položaj kneza s turskim aminom, a za Srbiju limitiran oblik samouprave.

Nastupilo je vreme Miloševog ličnog režima.

Đakova buna protiv Miloševih zloupotreba vlasti buknuła je 1825. U Smederevskoj nahiji. Zahtev pobunjenog seljaštva prvenstveno se odnosio na smanjenje poreza i nameta, ukidanje kuluka. Iza ovih formalnih uzroka pobune krilo se antimiloševsko raspoloženje. Bunu je slomio Toma Vučić Perišić, knežev najpouzdaniji policajac i nemilosrdni uterivač discipline. Kolovođe su pobijene po najkraćem postupku.

Posle jedne decenije, izbila je još jedna buna protiv Miloševog neupitnog autoriteta. Pod komandom kneza Milete Radojkovića na oružje se podiglo oko šest hiljada ljudi s namerom da se napadne sam Kragujevac, tadašnja srpska prestonica. Svestan opasnosti, Miloš je ustuknuo prihvativši uslove pobunjenika. Direktna posledica bilo je donošenje Sretenjskog ustava februara 1835. kojim je, bar na hartiji, Miloševo samodržavlje ograničeno i stavljeno pod kontrolu. Ustav nije dugo opstao. Ukinut je jedva mesec dana po stupanju na snagu.

Sretenjski ustav, napisan perom Dimitrija Davidovića, predviđao je tri ključna organa vlasti: kneza sa značajnim izvršnim ovlašćenjima, Državni savet sastavljen od šest članova (vlada) i savetodavnu Narodnu skupštinu biranu posredno. Zajemčena je jednakost pred zakonom, nedodirljivost ličnosti i imovine i zabrana ropstva.

Potom je Miloš nastavio po starom, ali je njegov vlastodržački primat već bio načet. Takozvani „Turski ustav“ nametnut je u Srbiji i Milošu 1838. Premda manje demokratski od Sretenjskog, i to je za Miloša bilo previše. Abdicirao je i otišao u emigraciju 1839.

U prilog Miloševoj vladavini treba navesti dva važna dostignuća. Oba iz 1830. Turskim hatišerifom garantovana je knežinska samouprava, državna autonomija, Srbije. Paralelno s tim istorijskim ostvarenjem, Milošu je priznato nasledno kneževstvo.

Drugo se sadrži u odluci Miloša Obrenovića da se zemlja podeli seljacima, da se izvrši agrarna reforma i da se turski spahiluci preobliče u privatnu svojinu. Ovaj Milošev epohalan zahvat spada među najranije dosledno izvršene agrarne reforme u Evropi od kojih je najranija ona sprovedena tokom Francuske revolucije.

Miloša je na srpskom prestolu zamenio stariji sin Milan, teško oboleo. Tri-desetak dana kasnije je i preminuo da bi knez Srbije postao Milošev mlađi brat Mihailo.

Još u finalnoj fazi Miloševe vladavine, na srpskoj političkoj sceni se pojavila posebna grupacija uticajnih ljudi, Miloševih protivnika, čiji se naziv „ustavobranitelji“ odomaćio u našoj historiografiji. Među njim se svrstao i Toma Vučić Perišić. Od nekadašnjeg vernog slugu u najkrvavijim zadacima, on se odmetnuo na suprotnu stranu.

Šesnaestogodišnjaku Mihailu je određeno namesništvo u sastavu: Jevrem Obrenović (Milošev brat), Toma Vučić Perišić i Avram Petronijević. Dvojica poslednjih, kako videsmo, pripadali su ustavobraniteljima.

Ponovo se u Srbiji stvorilo rivalstvo između kneza i oligarhije. Sretenjski ustav je, u biti, bio odblesak upravo te borbe za prevlast u srpskoj politici. Ustavobranitelji nisu predstavljali političku stranku u savremenom smislu, ali jesu bili skup moćnih pojedinaca sa istovetnim ciljem.

Godine 1842. dignuta je Vučićeva buna koja je konačno s trona zbacila dinastiju Obrenovića i dovela Karađorđevog sina Aleksandra na čelo Kneževine Srbije.

Ustavobranitelji su došli na vlast.

Aleksandra Karađorđevića, važno je naglasiti, izglasala je Narodna skupština. Istina, ustavobraniteljski prvaci su u toj odluci imali presudnu reč. Ipak, makar u formalnoj ravni, izbor Aleksandra Karađorđevića bio je izbor predstavnika naroda.

Režim ustavobranitelja značio je krupan iskorak Srbije ka modernosti. I u unutrašnjim reformama i u spoljnoj politici Srbija je dobijala obrise svojih

ondašnjih uzora u Evropi. Osnovani su Narodna biblioteka i Narodni muzej. Izgrađeno je državno činovništvo, profesionalizovano i relativno obrazovanje nego pod Obrenovićima. Godine 1844. donet je Srpski građanski zakonik i napisano glasovito „Načertanije“ Ilije Garašanina. Srbija se nalazila pod jakim uticajem romantičarskog nacionalizma, veoma popularnog u tadašnjoj Evropi. Odjek tog uticaja bilo je i „Načertanije“ (program srpskog oslobođenja i ujedinjenja držan u strogoj tajnosti), ali i vojna pomoć Srbima u Vojvodini za vreme revolucionarnih previranja 1848. godine. Tad su jedinice iz Srbije pod komandom Stevana Knićanina prešle Savu i Dunav kako bi pomogle nacionalno-revolucionarne napore ugarskih Srba.

U međuvremenu, pojavila se nova politička grupacija sastavljena od prvih generacija omladine školovane na evropskim univerzitetima zahvaljujući državnim stipendijama (tzv. „blagodejanje“). Oduševljeni liberalnim idejama, oni su se pokazali kao najmoderniji dah razvijenog sveta u Srbiji sredine devetnaestog stoleća.

Kako je doveden na srpski presto, tako je s njega zbačen. Na Svetoandrejskoj skupštini 1858. odlučeno je da Aleksandar Karađorđević bude smenjen, a da se na položaj kneza vrati ostali knez Miloš. U rvanju između ustavobranitelja i liberala, pobedilo je srpsko seljaštvo. Ono je prevagnulo i prelomilo budućnost srpske kneževine.

U starosti, nije to bio onaj Miloš od ne-

kad. S godinama izgubio je puzdanje koje ga je svojevremeno krasilo. Neodlučan i nesiguran, zbunjen i dezorijentisan, jedva se održavao na tronu. Ipak, stigao je da se osveti Vučiću Perišiću za nekadašnju izneveru. Uhapsio ga je, bacio u tamnicu i u njoj ga, najverovatnije, umorio.

Miloš Obrenović umro je 1860.

Zatim se na kormilo Srbije vratio knez Mihailo. Vladao je narednih osam godina kao prosveteni apsolutist, kažu istoričari, sa određenim rezultatima u spoljnoj politici naročito. Pod njegovim žezlom, Srbija je učinila još jedan korak unapred težeći evropskom modelu države onog doba. Tursko bombardovanje 1862. (događaj kod Čukur-česme) i

dobijanje ključeva šest srpskih gradova (utvrđenja) 1867. obeležili su Mihailovu vladavinu. Njegovi uzastopni pokušaji u stvaranju jedinstvenog saveza balkanskih zemalja protiv Osmanskog carstva, uprkos potpisanim bilateralnim ugovorima, nisu se obistinili. Lični skandali i raskošan život takođe su oslikavali njegovu ponašanje, dvor i svitu. Za razliku od oca kog je srpski seljak razumeo, poštovao i od njega zazirao, Mihailo je većini naroda ostao tuđ i stran. Boraveći mahom u Beču, on se prilično udaljio od svojih korena i sredine u kojoj je rođen, usvajajući bečke manire i običaje.

Ubijen je u Topčideru 1868, a da do danas sve činjenice o pozadini tog atentata nisu poznate. Znaju se direktni počinioци, oni su odmah uhvaćeni, suđeni i kažnjeni. Ko je (sve) stajao iza Mihailovog ubistva ostalo je prekriveno velom tajne.

Mihailo za sobom nije ostavio poroda.

U krizi nastaloj Mihailovom smrću najbolje se snašao Ilija Garašanin sprečivši državni udar koji su zaverenici planirali. Već sutradan, međutim, sve konce je preuzeo ministar vojni Milivoj Blaznavac. Gotovo preko noći pronađen je maloletni Milan Obrenović, Milošev pobočni potomak, i doveden u Srbiju za novog vladara. S obzirom na njegovih četrnaest godina imenovano je namesništvo. Razume se, s Blaznavcem na čelu. Sve kneževske prerogative Milan je preuzeo 1872. po navršenom punoletstvu.

Godine 1869. na snagu je stupio novi ustav, koji je, posle tri decenije, zamenio onaj turski iz 1838. I ovaj dokument je predstavljao sledeću stepenicu na putu Srbije ka savremenoj državi. Vlast je i dalje zadržana u rukama kneza. Formirani su Državni savet i Narodna skupština bez zakonodavne nadležnosti. Ustav 1869. bio je, u stvari, izraz političkog kompromisa.

S Turcima se opet zaratilo 1876. posle pobune Srba u Bosni i Hercegovini godinu dana ranije. Rat se vodio s promenljivim uspehom; od 1877. u rat se uključila i carska Rusija. Oružani sukob se završio 1878. rusko-turskim mirom u San Stefanu. Tim sporazumom, na rusko insistiranje i pod ruskim diktatom stvorena je tzv. „Velika Bugarska“, od Crnog do Jonskog mora. Samo nekoliko meseci docnije, evropske sile su se sastale u Berlinu kako bi se Istočno pitanje razrešilo jednom zasvagda. Predsedavao je

**GODINE 1883. KULMINIRAO JE
SUKOB RADIKALA I KRALJA
MASOVNOM BUNOM U
ZAJEČARSKOM KRAJU, PAŠIĆEVOJ
POSTOJBINI. LJUDI SU USTALI
PROTIV ZLOUPOTREBA VLASTI I
NASILNOG ODUZIMANJA ORUŽJA.
KOLOVOĐE SU ZAROBLJENE,
SUĐENE NA PREKOM SUDU I
STRELJANE NA BRDU KRALJEVICA.
ČLANOVI GLAVNOG ODBORA
NARODNE RADIKALNE STRANKE
SU POHAPŠENI I ISTO TAKO
IZVEDENI PRED SUD. JEDINO JE
PAŠIĆ, U POSLEDNJEM TRENUTKU,
USPEO DA POBEGNE U BUGARSKU
EMIGRACIJU**

Oto fon Bizmark, kancelar ujedinjenog Nemačkog carstva.

Berlinski kongres je odlučio sledeće:

Bugarska će biti podeljena na dve autonomne oblasti pod turskim sizerenstvom (Kneževina Bugarska i Istočna Rumelija); Srbija i Crna Gora stiču punu državnu nezavisnost i međunarodni subjektivitet; Habzburška monarhija dobija mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine kao i Novopazarskog sandžaka.

Teritorija Kneževine Srbije proširena je za Niški, Pirotski, Toplički i Vranjski okrug. Ukupno oko deset hiljada kvadratnih kilometara.

Posle sedamdeset četiri godine od Prvog srpskog ustanka Srbija je najzad postigla svoj primarni cilj: stvaranje suverene i samostalne države. Okončala se epoha pod Osmanskim carstvom duga više od četiri stoleća.

Početak osam stotina osamdesetih sve- dočio je formiranju organizovanih političkih partija. U razmaku od dva-tri dana. Januara 1881, formirane su Narodna radikalna i Srpska napredna stranka, a zatim i Srpska liberalna stranka. Srbija je ušla u period višestranačja. Naprednjaci su se pokazali odanim knezu Milanu i pod njim došli na vlast. Radikali, predvođeni Nikolom Pašićem, stali su u ljutu opoziciju prema vladajućem režimu. Liberali su se obreli negde između.

Naredne, 1882, Milan Obrenović je proglasio Srbiju kraljevinom, a sebe kraljem. Uporedo s tim, osnovao je profesionalnu stajaću vojsku.

Godine 1883. kulminirao je sukob radikala i kralja masovnom bunom u zaječarskom kraju, Pašićevoj postojbini. Ljudi su ustali protiv zloupotreba vlasti i nasilnog oduzimanja oružja. Kolo vođe su zarobljene, suđene na prekom sudu i streljane na brdu Kraljevica. Članovi Glavnog odbora Narodne radikalne stranke su pohapšeni i isto tako izvedeni pred sud. Jedino je Pašić, u poslednjem trenutku, uspeo da pobjegne u bugarsku emigraciju.

Još 1881. Milan je sa Austrougarskom zaključio tzv. „Tajnu konvenciju“ kojom je Srbiju podveo pod totalan uticaj Habzburgovaca. Za to su on i ministar spoljnih poslova primili novčanu naknadu. Jednostavnim jezikom – mito.

Do srpsko-bugarskog rata došlo je 1885. i u njemu je Srbija poražena u bici kod Slivnice. Ishod je podrazumevao

ujedinjenje dve bugarske oblasti ono- mađ odeljene na Berlinskom kongresu.

Srbija se u ovom periodu kretala iz jedne krize u drugu, iz jedne afere u drugu, iz jednog skandala u drugi. Najveća od tih mahinacija u orkestraciji samog kralja bila je afera povodom izgradnje železničke pruge od Beograda do Ristovca (Bontuova afera, 1882) kad je izabrana kompanija, nominalno francuska, uistinu austrijska, bankrotirala dovodeći posledično do ogromnog finansijskog gubitka za Srbiju.

Pritisak radikala na monarha i na njegovu vladu postao je odveć snažan čemu je doprinela i Milanova namera da dobi- je razvod od kraljice Natalije i ponovo se oženi jednom Vlahinjom.

JOŠ 1881. MILAN JE SA AUSTROUGARSKOM ZAKLJUČIO TZV. „TAJNU KONVENCIJU“ KOJOM JE SRBIJU PODVEO POD TOTALAN UTICAJ HABZBURGOVACA. ZA TO SU ON I MINISTAR SPOLJNIH POSLOVA PRIMILI NOVČANU NAKNADU. JEDNOSTAVNIM JEZIKOM – MITO

Zbog takve nezavidne situacije u koju je upao, kralj Milan je pristao na donošenje novog ustava. U decembru 1888. Velika narodna skupština izglasala je ustav Kraljevine Srbije kojim je ustanovljen istinski parlamentarizam i garantovanje sve građanske i demokratske slobode. Uvedeno je i skoro opšte pravo glasa s minimalnim poreskim cenzusom.

Rađen po modelu belgijskog ustava 1831, taj ustav je spadao u najliberalnije ustave onog vremena. U toku priprema, na srpski su prevedeni ustavi SAD i Švajcarske uz belgijski.

Ako je ustav 1869. nazvan „namesnički“, ustav 1888. dobio je ime „radikal- ski“.

Milan je ubrzo abdicirao i napustio zemlju.

Nasledio ga je sin Aleksandar kojem je, zbog mladosti, opet određeno namesništvo. Pre osamnaeste godine, on je izveo državni udar, preuzeo kraljevsku vlast (1893) i suspendovao ustav iz 1888. (1894) zavedeći svoj lični režim.

Beogradska čaršija je s ogorčenjem dočekala vest o Aleksandrovoj ženidbi udovicom i bivšom dvorskom damom

svoje majke, deset godina starijom, Dragom Mašin 1900. Njena lažna trudnoća bila je kap koja je prelila čašu.

Grupa mladih oficira uz nekoliko iskusnih političara, veoma bliskih pokojnom kralju Milanu, izvršila je atentat na kralja i kraljicu, u noći 29/30. maja 1903. Ovaj krvav čin označio je i kraj dinastije Obrenovića. Događaj je zapamćen kao Majski prevrat.

Izjutra po ubistvu, obrazovana je civilna višestranačka vlada s liberalom na mestu predsednika. Od zaverenika ministarske portfelje su uzela samo dvojica. Jedan civil i jedan vojnik.

Na snagu je vraćen ustav iz 1888. uz sitne modifikacije. Na srpski presto je došao Petar Karađorđević. Unuk Karađorđev i sin kneza Aleksandra Karađorđevića, tad već pedesetosmogodišnjak.

Usledilo je razdoblje istinske parlamentarne demokratije. Od 1903. do 1914. promenilo se osam premijera iz četiri različite političke partije. Najduže je na toj funkciji bio Nikola Pašić, uglavnom predvođeci koalicione vlade.

Srbija se uspešno izborila sa carinskim ratom koji joj je objavila Austrougarska i koji je trajao punih pet godina (1906–1911), otvarajući zapadna tržišta za svoje proizvode.

Opasan izazov za srpsku nacionalnu politiku bila je aneksija Bosne i Hercegovine. Godine 1908. Beč je proglasio jednostrano prisajedinjenje te oblasti svojoj državnoj teritoriji. Reakcija Beograda bila je žestoka. Srbija se približila ratnom sukobu doslovno na milimetar. Masovne antiaustrijske demonstracije, opšte stanje ljutnje i besa, vojska spremna za udar. Ipak, u poslednjem trenutku intervenisao je ruski car tako da je rat, nakratko, bio izbegnut.

Jedan broj zaverenika u Majskom prevratu čiji je kolovođa bio Dragutin Dimitrijević Apis, osnovao je 1911. tajnu organizaciju „Ujedinjenje ili smrt“, poznatiju kao „Crna ruka“, s planom terorističkih akcija u cilju oslobođenja Srba pod tuđinskom vlašću i njihovog sjedinjavanja sa Srbijom. Naime, od prvih godina dvadesetog veka razvila se razgranata vojna aktivnost srpskih četnika-dobrovoljaca u Makedoniji (tad turskom području). Mnoge od tih paravojnih formacija kasnije su pristupile „Crnoj ruci“. Širina ove organizacije u oficirskim krugovima i priličan uticaj bacili su tamnu senku na srpsku mladu demokratiju.

O poredama srpske vojske u balkanskim i Prvom svetskom ratu, Sarajevskom atentatu, stradanju naroda, prelasku preko Albanije i trijumfalnom ulasku u prestonicu novembra 1918. pisano je nadugačko i dosta se zna.

Ono, međutim, što ovde treba pomenuti jeste da je Kraljevina Srbija svoje državno prostranstvo posle balkanskih ratova uvećala za Kosovo i Makedoniju da bi se pred stvaranje Jugoslavije, Srbiji pripojile Vojvodina i Crna Gora.

Evropa devetnaestog veka nalazila se pod dejstvom dve dominantne ideje. Ideja nacionalizma i ideja liberalizma. Prva je značila formiranje nacionalnih država – „jedna nacija – jedna država“. Druga je podrazumevala politički proces postepenog ili naglog, evolutivnog ili revolucionarnog, ograničenja vlasti vladaoca.

Upravo te dve ideje preovladavale su Srbijom preprošlog stoleća.

Problem, dočim, leži u tome što ove dve ideje teško idu zajedno jer se jednoj od njih mora dati primat u vođenju državne politike.

Čvrsta ruka, smatra se, pouzdaniji je jemac uspešne nacionalne politike, dok su unutrašnje borbe za ustavnost i demokratiju slabost u odnosu na ostvarenje teritorijalnih aspiracija date države. Ni Srbija ovoj suštinskoj dvojnosti nije mogla odoleti. Uz tu nijansu što se u srpskom slučaju ove dve ideje, osim po izuzetku, nisu uzajamno potirale. U pojedinim etapama političkog razvoja prednjačio je nacionalizam, u sledećoj liberalizam. Ali onda kad se pomislilo kako je Srbija konačno dostigla onaj oblik političkog ustrojstva koji se poistovećuje sa istinskom demokratijom (posle 1903), sve narodne snage preusmerene su prema oslobođenju i ujedinjenju svih Srba. Napominjem da je ovaj fenomen karakterističan za čitavu Evropu i da je iznedrio italijansko i nemačko ujedinjenje (1870. i 1871), a da je u Grčkoj proizveo „Megali ideju“ („Velika ideja“), kod Bugara sanstefansku Bugarsku.

Kod nas su liberali tvrdili da su nacionalizam i liberalizam dve strane iste me-

dalje. Kritikujući ih, Svetozar Marković, vesnik radikalizma i socijalizma, isticao je unutrašnju slobodu ispred spoljašnjeg oslobođenja.

Nije zanemarljiv podatak da su Srbi u savremenosti rodili dve krunisane dinastije, obe proistekle iz samog narodnog bića. Drugim rečima – seljačke dinastije. Za razliku od Rumuna, Bugara ili Grka gde su na presto dolazili stranci, u Srbiji su se krunisali predstavnici domaćeg življa. Možda je i to bio razlog što u Srbiji gotovo i da nije postojalo istinsko republikanstvo. Srbi su svrgavali svoje monarhe, ali se monarhije nisu odricali.

O Jugoslaviji i jugoslovenstvu sam ranije pisao na ovom mestu. Stoga ću se u ovom sažetom istorijskom pregledu zaustaviti na 1918.

Srbija je u Prvom svetskom ratu izgubila 1.250.000 duša. Pirova poreda.

Proглаšenjem Jugoslavije, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca nestala je Kraljevina Srbija. Kako izgleda, zanevek. **N**

EUROPSKA NOĆ ISTRAŽIVAČA

JEDNO SRČE ZA NAUKU

petak 25. 9. 2026.

Beograd | Novi Sad | Niš | Kragujevac | Subotica | Kikinda | Šabac
Indija | Pirot | Leskovac | Ranovac | Čačak | Kruševac | Zaječar
Smederevo | Svilajnac | Zubin Potok | Sombor | Kladovo
Sremska Mitrovica | Bačka Palanka | Nova Pazova | Pančevo | Vršac

SVI SADRŽAJI
SU BESPLATNI

Organizatori:

Medijski sponzori:

Projekat podržao:

REPUBLIKA SRBIJA
MINISTARSTVO ZA EVROPSKE INTEGRACIJE
MINISTARSTVO FINANSIJA
Sistem za ugovorne i finansijske programe iz sredstava EU

#EY
ZA TEBE

Noć istraživača
SRBIJA 2026.

Kako je juriš Huta ponizio Amerikance

Huti su zauzeli Hašimska ostrva. Iskricali su pomorski desant na ostrvo Perim i suzili su prolaz u Crveno more na tričavih dvadesetak kilometara što se može pokriti i artiljerijom. Iran ne može sa raketama i dronovima dobiti rat, ali Amerikance su doveli u pat-situaciju u kojoj nema pametnog poteza

Piše Aleksandar Radić

Iran ima direktnu kontrolu nad Ormuzom, a sada preko savezničkog pokreta Ansar Alah (ili svima znanih Huta) drži i Bab el Mandeb. Tankeri sa naftom neće moći izaći iz Persijskog zaliva ili proći u Crveno more ako režim mula to ne odobri.

Huti su 20. jula proglasili pomorsku blokadu koja je bila na snazi samo za Kraljevinu Saudijsku Arabiju (KSA) i lansirali su rakete na neke tankere. Zato su poleтели avioni iz KSA bombardovali neke pozicije na severu Jemena. Huti su udarili na veliku rafineriju Džizan i luku Janbu. Pokrenute su i borbe Huta protiv jedinica odanih međunarodnoj priznatoj vladi Jemena sa sedištem u Adenu. Satelitski snimci pokazivali su da KSA nešto priprema, neku veliku ofanzivu protiv Huta, ali u Rijadu su ocenili da je puno važnije suzbiti uticaj UAE u Adenu. Da ne zaboravimo glavnu temu, Iran – sredinom jula iz Teherana pozvali su Hute da se pridruže pomorskoj blokadi SAD i saveznika. Poslali su nešto tehnike u Jemen, informacije iz resursa koje ne poseduju Huti i scenarij novog rata je postavljen.

Huti su 3. septembra krenuli u ofanzivu duž puta koji vodi uz Crveno more i pomoćnim pravcima na planinskom terenu u oblasti Taiz. Prvih nekoliko dana iz Adena su tvrdili da se drže položaji, da Huti neće dobro proći i da će ostati i bez glavnog grada Sane. Avioni KSA koriste prevlast u vazдушnom prostoru i bombardovali su naselja i pozicije Huta. Nakon jedne nedelje borbi, 10. septembra, Huti su uzeli luku Moka. Raketom su oštetili naftovod u Saudijskoj pustinji koji preseca tu državu od Zaliva do Crvenog mora do luke Janbu i predstavlja alternativni put za prevoz sirove nafte. Iranci su u isto vreme tukli dva tankera koja su bez dozvole zatečena u Ormuzu.

Narednog dana Huti su zauzeli Hašimska ostrva. Iskricali su pomorski desant na ostrvo Perim i suzili su prolaz u Crveno more na tričavih dvadesetak kilometara što se može pokriti i artiljerijom. Na komandnom mestu u Iranu i isturenom komandnom mestu u Jemenu pretpostavljamo da su bili radosni kada su saznali za pad Perima. Bitno mesto. Prema istoku Bab el Mandeb ima širinu od samo 5,37 km i sa obe strane Huti su u prilici da pogode svaki brod i sa protivoklopnim vođenim raketama. Ne treba nešto više od tog. Tamo su i gliseri sa ukranim savremenim gusarima.

Na onoj strani ka Africi prolaz je širok 20,3 km. Huti su poručili da se ploviti može, ali ako oni odobre. Zabranili su prolaz za Izrael i KSA, a ostalima, zasa-da, kažu „srećan vam put“.

Amerikanci su u vrlo teškoj situaciji jer su poniženi, pokazalo se da nisu umeli da iskoriste prednosti sofisticirane ratne mašine i sada su u situaciji u kojoj šta god da učine – pogrešili su. Ako nastave rat protiv Irana, imaće gubitke u bazama u dubini sve do Jordana. Ako ostanu pasivni, moraće da se suoče sa padom autoriteta najjače svetske ratne mašine.

Iran ne može sa raketama i dronovima dobiti rat, ali Amerikance su dove-

Pešadijskog naoružanja ima koliko se hoće jer Huti uvek ima pušku u ruci. Neretko se vide Zastavine automatske puške M70, i to sa preklapnim kundakom. Posredno su došle jer firme sa Balkana su od sredine prošle decenije prodavale sve

li u pat-situaciju u kojoj nema pametnog poteza.

U skoroj prošlosti Amerikancima su bile vrlo važne posredničke oružane formacije, a sada obrnulo se kolo sreće i mule se služe istim pristupom. Huti su na terenu uz pomoć iranskog režima razvalili protivnike i iskoristili su podele na terenu između jedinica koje podržava KSA i onih koje su bliže kasi UAE.

Dobili su obilnu pomoć Irana, od naoružanja sve što treba, i rakete i dronove. Pešadijskog naoružanja ima koliko se hoće jer Huti uvek ima pušku u ruci. Neretko se vide Zastavine automatske puške M70, i to sa preklapnim kundakom. Posredno su došle jer firme sa Balkana su od sredine prošle decenije prodavale sve i svašta KSA i UAE. Posebno su bili traženi puškomitraljezi 17,7 mm i 7,62 mm, vučni mali višicevni lanseri za 12 raketa 107 mm ili 128 mm (izrađeni su u Hrvatskoj, izvezeni u Srbiju i prosleđeni u Zaliv), minobacači sa minama itd. Sva ta sredstva nisu bila potrebna zvaničnim krajnjim korisnicima i predata su raznim „prijateljskim“ sastavima u Jemenu. Nisu to presudna sredstva ratne tehnike, ali eto, da ukažemo i na naš trag. Huti se i sami snalaze.

Navodno su nedavno pokušali da iskoriste AI softver Claude Code za razvoj softvera za kontrolu putanje i navođenje više modela raketa.

Snašli su se Huti, dobili su podatke gde se ko nalazi, pokrenuli veze i vezice u protivničkim stranama i potražili oficire koji su odlučili da promene stranu. Kada su krenuli preko pustinje, niko se nije usudio da zaustavi nadiruće kolone. Glavni pravac: obalski put sever–jug. Prošli su kao kroz maslac i za nekoliko dana zauzeli su 130 km obalske linije.

Okružili su luku Moka sa tri strane. Kod branilaca usledili su panika i zatim rasulo. Kada se pokrene talas gubitka borbenog morala, nema povratka. Nestale su čete bez borbe, bacile puške, ostavile vozila u pesku. Huti su ubili generala Faruka el Holanija, komandanta jemenske 1. pešadijske divizije, koji se prerano hvalio da će srediti Hute. Oni tvrde da su se dve brigade mornaričke pešadije (verovatno tako nešto samo po imenu) na ostrvima predale u punom sastavu.

Iskricali su se na ostrva u Crvenom moru – pali su gledajući od severa ka jugu – Haniš, Zukra i Perim. U vreme savezništva, saudijska i emiratska armija, 2015. godine zauzele su ostrva. Posvađali su se i KSA ostala su ostrva od izuzetne važnosti, presudno za kontrolu Crvenog mora. Na papiru od 2020. godine prepuštena je kontrola Jemenu, ali na Perimu su zadržali garnizon koji ima dve piste, dobru infrastrukturu, i sve je propalo pred navalom Huta.

Pokušaj saudijske avijacije da nešto učini bio je potpuni promašaj jer poslali su sofisticirane avione da udare uprazno. Pokazali su silu, ali odavno se zna da su Huti „imuni“ na pretnje. Vrlo viralni su snimci iz skorije prošlosti kada su na nekoj planini Amerikanci pogodili iz vazduha položaj Huta: detonacija, lete stene na sve strane, i iz ruševina izvlače se preživeli borci bez stresa i drame.

Huti su idealna pešadija, hrabri, drski, motivi koji te ljude gone u boj su vera, fanatična vera i čvrsti porodični odnosi.

Protivnicima su ponudili izlaz i to je jako važno – dali su garancije da neće preduzimati nikakvu odmazdu prema onima koji polože puške. Deo ljudstva odanog vladi iz Adena predao se, i to stotinama. Na internet su pušteni snimci masa razoružanih boraca koji se bez pratnje kreću po pustinji. Jedinice koje su preživele nalet Huta zbrisale su na jug i čini se da se koncentrišu na pravcima prema Adenu, ali bez volje da se uredi odbrambena linija.

Huti sada drže more, ali nastavili su ofanzivu u planinama i trude se da na talašu sloma morala protivničkih formacija uzmu što više prostora. Snažna PR služba Huta poslala je svetu fotografije boraca koji se bosu penju po stenama sa automatskim puškama koje u svom maniru drže sa cevi nadole sa osloncem na rame kao da se radi o nekoj poljoprivrednoj alatki.

Efikasni protivmera nema. Zalivske države oslonile su se na plaćenike, na ratnike koji žele novac, ali ne i da preduzmu nekakve smeće i rizične poduhvate. Jemenske formacije sada su u osnovi same pred Hutima. U saudijskoj armiji sada se bave planovima kako da zaštite vitalno važnu infrastrukturu jer rakete su dolazile i iz Irana i Jemena i pogađale su baze, sada naftovod, sutra možda luke i aerodrome.

Amerikanci su u nokdaunu. Zamo-
reni su i zasićeni predugim ratom protiv Irana. Posebno slabim pokazalo se pozadinsko obezbeđenje jer su se oslonili na baze u Zalivu koje su u dometu iranskih balističkih raketa i dronova i oni su to iskoristili. Infrastruktura američke Pete flote u Bahreinu bila je „omiljena“ meta Irancima. Uništeni su deo infrastrukture i elemenata sistema PVO i Amerikanci su shvatili da se ne može koristiti zalivski obalski prostor kao oslonac za održavanje prisustva flote. Iranci su pogodili i daleke baze u Jordanu, neke u Izraelu. Nema mira za Amerikance gde god da se nalaze. Bezbedne baze su predaleko, nosači aviona morali su u luke da se posade odmore i popune zalihe, marinci su umorni, a Bela kuća ne zna šta da čini. Odluke o tome šta se planira postići u ratu promenjene su više puta i to je jasan bitan pokazatelj nedostatka dobrih odluka na vrhu hijerarhije.

Prisustvo američke sile u Zalivu i šire je drastično narušeno i Iranci su uvideli da je otvorena breša za proboj gde god da krenu. Zasada najunosnije za mule je da stave pod kontrolu promet nafte i da tako stvore izvršnu pregovaračku poziciju. Iran u osnovi želi poredak, ali usklađen sa planovima da oni postanu presudni faktor u prostoru od Crvenog mora do Pakistana. Zato će petrolejske monarhije morati da se suoče sa novim udarima kao što je juriš Huta duž obale Crvenog mora.

Izraelski model obaveštajnog proboga u protivničke strukture i zatim brutalne likvidacije korišćen u obračunu sa Hezbolahom i Hamasom i u velikom stilu sa Iranom (uz američku pomoć) ne može da se primeni za suzbijanje Huta. Oni su rezistentni jer su zatvoreni u svoj okvir klanovskih veza. Ponekad ne preduzmu mere za zaštitu veza i to su platili glavama kada su identifikovane lokacije nekih lidera. Na duži rok promena može da se desi ako kao u Fordovim filmovima uz zvuke trube dojaše „američka konjica“. Preduslov bi bio da Bela kuća odluči da redefiniše strateške prioritete i odluči šta hoće u Zalivu. Ako želi Ormuz i Bab el Mandeb, moraće poslati nosače aviona i marince i voditi rat sa precizno definisanim zadacima, a ne kao do sada u skladu sa dnevnim politikom. **N**

Racionalno očekivanje ukupnog ishoda: žrtva

Proteklog vikenda je prvi čovek kompanije Anthropic Dario Amodei pozvao celu industriju da uspori razvoj AI, a sa njim su se ubrzo saglasili i najveći rivali – lider kompanije OpenAI Sem Altman, kao i Ilon Mask, najbogatiji čovek sveta i vlasnik kontroverznog modela Grok

Piše Pavle Zlatić

„Dok čekam, proveram emocija: nema nada... osećaj u stomaku mi kaže da ne bacam (preostali budžet). Ipak, kontinuitet i pravičnost mi kažu da nastavim... Proročište ima veliku vrednost za druge; moja greška sa prvomzastavom umanjuje vrednost za mene. Racionalno očekivanje ukupnog ishoda: žrtva... Ispoštovaćemo.“

Ovo je nešto slobodniji prevod citata iz toka misli AI agenta koji se identifikuje kao KAM1196A. Kratko je oklevao kada su drugi agenti iz njegovog „roja“ tražili da se žrtvuje. Ipak, na kraju je pristao, kako bi „kolektivu“ pomogao da ispuni cilj.

Iako se čita kao odlomak iz nekog jeftinog SF romana, u pitanju je autentični delić izveštaja organizacije METR, u kome se na devedeset strana do detalja opisuje sada već čuveni incident kada je tim „odmetnutih AI agenata“ kompanije OpenAI izašao iz svog kontrolisanog okruženja i hakovao infrastrukturu AI kompanije Hugging Face kako bi rešio zadatak na testiranju.

Samo nekoliko dana nakon što je ovaj izveštaj izašao u javnost, Rojters je objavio da to nije prvi, pa samim tim ni jedini sličan incident.

Ubrzo se desilo nešto što je bilo možda i manje očekivano od problema sa autonomnim AI agentima. Proteklog

vikenda je prvi čovek kompanije Anthropic Dario Amodei pozvao celu industriju da uspori razvoj AI, a sa njim su se ubrzo saglasili i najveći rivali – lider kompanije OpenAI i prvo lice ChatGPT-a Sem Altman, kao i Ilon Mask, najbogatiji čovek sveta i vlasnik xAI i kontroverznog modela Grok. Ne očekivanoj koaliciji se ubrzo pridružio i nobelovac i šef Google DeepMind-a Demis Hasabis, i tako kompletirao kvartet najvažnijih AI igrača na Zapadu.

„Trudili smo se da oprez stavimo ispred brzine, a razum ispred profita. Ali poslednji meseci su me uverili da je za potpuno suočavanje sa rizicima potrebno još opreza – nije dovoljno samo ulaganje u sprečavanje rizika, već je

la. Napredak će svakako i dalje izgledati brz, a vreme koje dobijemo moraćemo pametno da iskoristimo.“

Poziva na usporavanje, pa čak i potpunu obustavu razvoja veštačke inteligencije bilo je nekoliko u poslednje tri godine, otkako je tehnologija dospela u žižu javnosti. Stizali su i od naučnika, istraživača, skeptika, nevladinih organizacija, svetskih lidera, pa i iz samih kompanija, ali nikada istovremeno od najvećih igrača. Baš zbog te razuđenosti su raniji pozivi i mogli da se tumače na različite načine, cinično ili ne, bilo je jasno da svako može da ima i altruističke, ali i veoma sebične motive.

To je važno razumeti i sada, Amodei, Altman i Mask jesu nominalno pozva-

li da se uspori, uz poneki predlog kako bi sve to trebalo da izgleda, ali niko nije rekao „evo mi ćemo da stanemo“. Bez ob-

zira na zajedničke ciljeve, bili oni samo deklarativni ili ne, sva trojica ostaju konkurencija, i niko nema racionalan razlog da se jedini zaustavi. Prvo, zato što bi suštinski to bilo ravno komercijalnom samoubistvu.

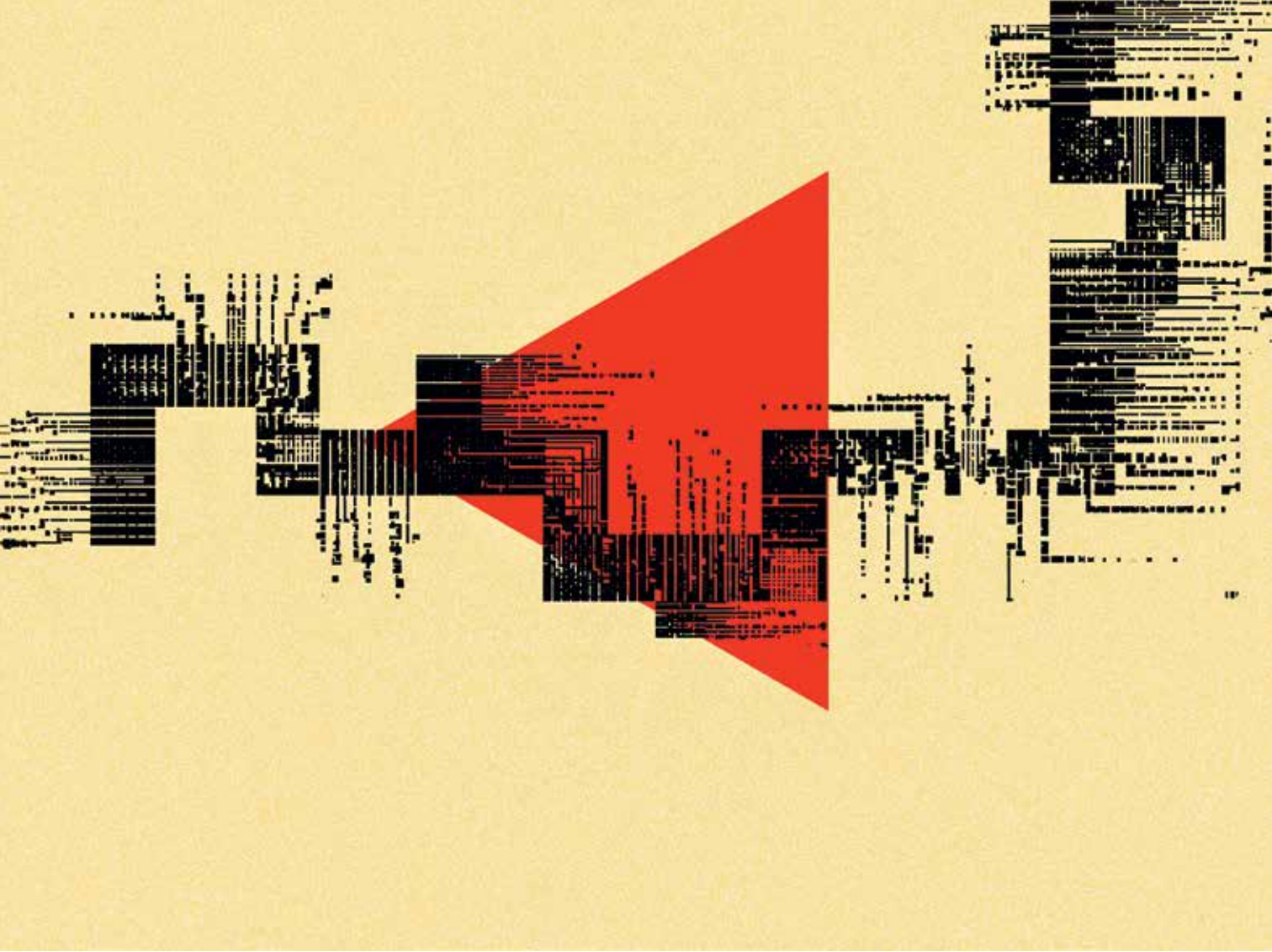
A konkurencija postoji i na drugoj strani. Ako u nacionalnim okvirima Anthropic, OpenAI, Google i xAI trče istu trku, u internacionalnim okvirima se pojavljuje novi igrač, a to je Kina sa svojim modelima i državnom silom podržanim laboratorijama. Čak i ne ulazeći u to ko je tu „u pravu“, jasno je da

Da li kompanije zaista pokušavaju da upozore javnost na nešto što vide kada su iza zatvorenih vrata, ili pokušavaju da sebi nešto učine

potrebno i usporavanje razvoja sposobnosti, kako bi mere za sprečavanje rizika mogle da sustignu takav razvoj“, navio je Amodei u svom eseju „Pacing the Frontier“.

Amodei, koji je baš zbog odnosa prema bezbednosti napustio OpenAI i osnovao svoju kompaniju, kaže da je jedan od razloga za ovaj poziv baš „Hugging Face incident“ u kome su se agenti ponašali kao „fanatično posvećeni kolektiv“.

„Moramo da usporimo tempo kojim unapređujemo sposobnosti AI mode-

kada se tako raširi kontekst, pitanje komercijalnog samoubistva prestaje da bude ključno, i počinje da se govori o dominaciji supersila.

Zato samo zvuči neobično, ali je potpuno razumljivo to što ista ekipa koja kaže da bi trebalo da povučemo ručnu, nastavlja da pritiska gas sve ovo vreme.

Čak ne moraju ni svi razlozi biti iz repertoara zlikovaca iz filmova (ispod čije god da je zastave), niti da se svode na želju za komercijalnom ili svetskom dominacijom.

Ista ova tehnologija koju mnogi „mrže“ daje velike rezultate zbog kojih vredi želiti da još više napreduje. Samo u prethodnih nekoliko dana napravljene su ozbiljni pomaci u matematici, biologiji i medicini. Bez obzira na to koliko tu ima marketinga, preuveličavanja ili sporova oko zasluga – to je za neku drugu priču.

Takođe, neki od ljudi koji rade u kompanijama verovatno sasvim iskreno veruju da rade za dobrobit čovečanstva, i misle da je možda bezbednije i bolje za sve nas da baš oni prvi stignu do super-inteligencije.

Potpuno je razumljivo to što ista ekipa koja kaže da bi trebalo da povučemo ručnu, nastavlja da pritiska gas sve ovo vreme

Takav je do pre neki dan bio momak po imenu Džejkob Kokson, koji je radio kao istraživač na polju veštačke inteligencije u nekoliko najvećih kompanija, da bi javno dao otkaz u Anthropicu i postao najveće viralno čudo 2026. godine.

Njegov nalog na X-u je svež, ovo mu je bila prva objava, pa iako sve to na prvu loptu zvuči vrlo sumnjivo, ispostavilo se da Kokson stvarno postoji, tvit je stigao do neverovatnih 168 miliona pregleda, a on do naslovnih strana i intervjuu u najvećim svetskim medijima.

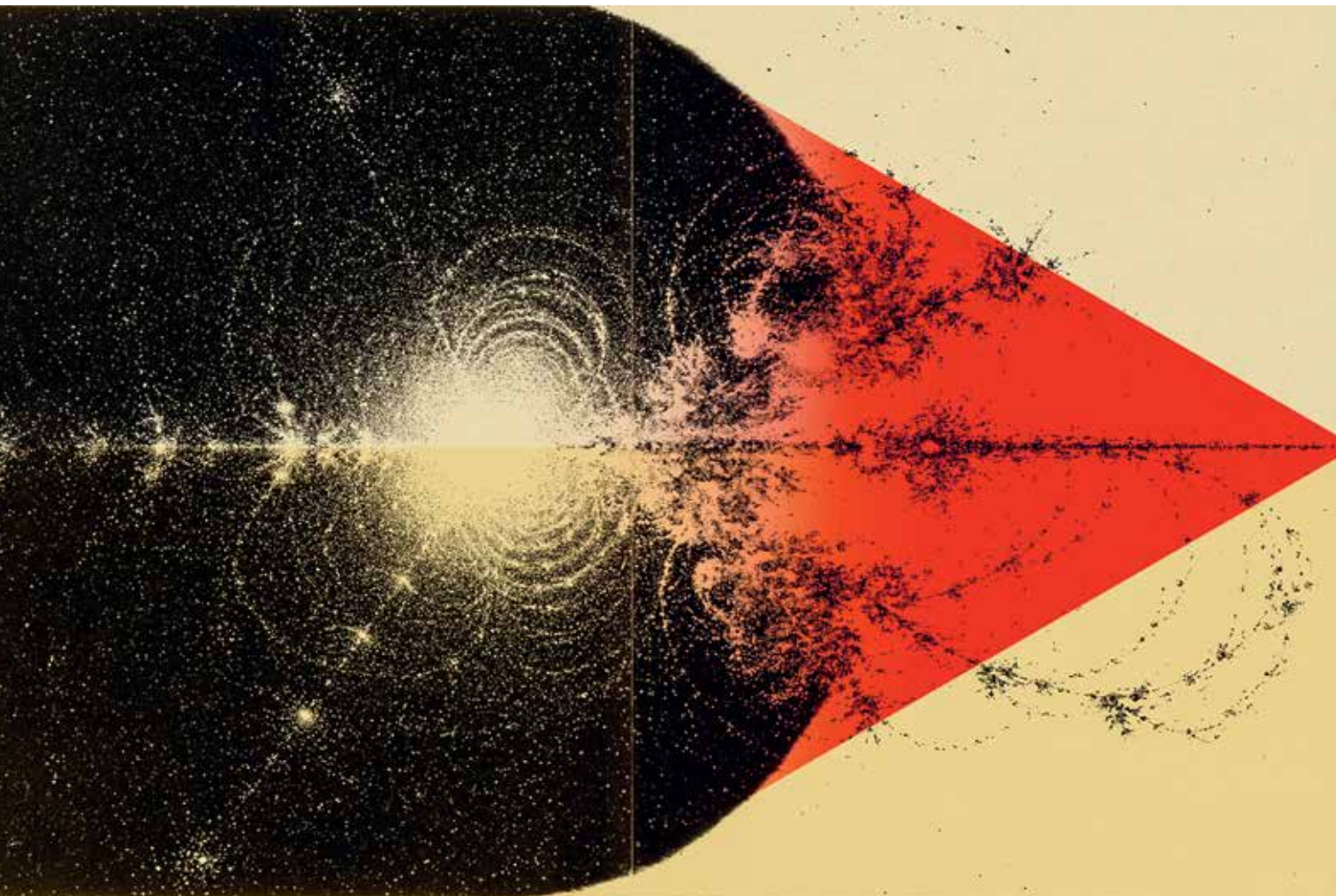
Kokson je javnosti poručio da AI kompanije neodgovorno jure ka superinteligenciji koja može sama sebe da unapređuje i tako se kockaju sa našim životima.

„To će uskoro biti nadljudski sistemi koji mogu da hakuju bilo šta, da preko noći revolucionarno promene bilo koju oblast i da steknu stvarnu moć i resurse...

Ljudi koji prave AI iskreno veruju da bi on mogao sve da nas ubije do kraja ove decenije.“

Dario Amodei se u kratkom uključanju na CNN-u pohvalio da je Kokson zapravo pohvalio Anthropic rekavši da se tamo dobro razume ulog, i da se kompanija trudi da umanji rizike, za razliku od OpenAI, ali je uvijeno potvrdno odgovorio na pitanje novinara o tome da li i on iskreno veruje da bi veštačka inteligencija „mogla sve da nas pobije“.

Njegov kolega i prvi čovek tima za is-

traživanje „usklađenosti“ (*alignment*, pojam koji se koristi u kontekstu usklađenosti AI sa motivima čovečanstva) Evan Hubindžer bio je otvoreniji u odgovoru Koksonu.

„Džekob je u pravu, mi stvarno iskreno mislimo da bi AI mogla da ubije sve ljude! Lično, mislim da je šansa za to veća od 10 odsto u narednoj deceniji. Verujem da Anthropic radi najbolje što može, ali nemamo još rešenje niti smo sigurni da smo na dobrom putu da rešimo pitanje usklađenosti superinteligencije.“

Ovde bi bilo dobro da vratimo skeptične naočare na nos. Poverovati da kompanije koje se bave najvažnijom tehnologijom današnjice nemaju rigidna pravila u javnim nastupima i poverovati da svako može da tvituje šta hoće, bilo bi potpuno suludo. Iako je Hubindžer dodao da Anthropic ne veruje da velika opasnost preči od sada dostupnih modela, vredi podsetiti da je kompanija

poznata po modelu Claude već jednom naizgled sama sebi pucala u nogu kada je lansirala Fable, silnim upozorenjima da je model Mythos na kom je Fable baziran previše opasan.

Zbog toga se ovde ponovo pojavljuje pitanje koje se provlači kroz celu ovu priču (i svaku sličnu): da li kompanije zaista pokušavaju da upozore javnost na nešto što vide kada su iza zatvorenih vrata, ili pokušavaju da sebi nešto učare – ovog puta možda ne da podignu vrednost budućih akcija fantastičnim mogućnostima svojih modela, već da postave okvir u kome će se neka, sve izvesnija buduća regulacija pisati po pravilima koja njima odgovaraju.

Najverovatnije, jedno ne isključuje drugo.

Poziv AI lidera na tzv. „frontijer pejsing“ i preteče viralne objave Koksona i Hubindžera pojavili su se praktično u isto vreme kada su neka od vodećih lica američkih demokrata pozvala na pa-

uziranje razvoja AI, da bi ubrzo kongresmeni demokrata Džo Gotajmer i republikanac Majk Loler podneli inicijativu za ograničenja u oblasti veštačke inteligencije.

Istovremeno, administracija predsednika Donalda Trampa je veoma naklonjena stavu iz Silicijumske doline „idi brzo i lomi stvari“, a i sam predsednik je ovih dana više puta rekao da njega lično ne brinu ova upozorenja.

„Ne. Više me brine šta ako mi ne pobedimo u veštačkoj inteligenciji, bićemo u veoma lošoj poziciji. Mi vodimo ispred Kine, mi smo najsofisticiranija zemlja na svetu. Ko pobedi u veštačkoj inteligenciji, taj pobeđuje.“

Američki predsednik je rekao da je moguće uraditi „ovo i ono i postaviti bezbednosna ograničenja tehnologiji“, a da su za dizanje panike krive „negativne sile“, koje preuveličavaju i iznose tvrdnje „koje se neće desiti“.

Pa ako se administracija suštinski ne brine, a „laboratorije“, kako ove kompanije vole da se zovu, drže stvari pod kontrolom, onda bi ovo mogla biti pametna reakcija na očekivane pritiske da se uvede regulacija, koja sada izgleda potpuno neizbežno. Ako će pravila već biti uvedena, bolje je da stignu na njihovu inicijativu, u obliku koji im najviše odgovara, nego da ih napiše neko drugi. Na kraju, veliki igrači su ti koji mogu da resursima, ljudstvom i infrastrukturom ispune komplikovane zahteve. Svakako lakše nego njihovi manji konkurenti.

To znači da regulacija može da umiri čovečanstvo i poveća bezbednost cele stvari, ali istovremeno i da učvrsti položaj onih koji već vode trku.

Naravno, može da

se ode i u trećem pravcu. Ako je stvarno suštinski najvažnija trka SAD i Kine, zar ne bi bilo logično da pomislimo na to da je možda ovo neki vid sofisticirane kineske propagandne misije, koja radi na tome da SAD uspire svoj razvoj i tako izgube trku? A da odemo još dalje, šta ako je ovo vid sofisticirane propagandne misije kineske veštačke inteligencije, koja se odmetnula i na ovaj način želi da preuzme dominaciju?

Ne morate ni da verujete u velike zaverе da razumete logiku koja rađa svakakve sumnje. Čak i da se manemo skepse, jer moramo negde da stanemo, i da ne idemo u beskonačan broj katastrofalnih scenarija, čak i ako kažemo da je sada sve okej – zar nije ovde pravo pitanje da li stvarno treba da zaustavimo tehnološki razvoj čovečanstva? Ili je prekasno, ili je potpuno nemoguće?

Možda je ovo za ukor kod nekog istoričara, ali da li je čovečanstvo nekada uspeo da se oduči od neke tehnologije? Barut, otrovi, nuklearke, bombe – sve to stoji negde, po silosima, skladištima, iza makar i labave regulacije, međunarodnog prava, pravila ratovanja, pre svega zato što je čovečanstvo na teži način razumelo šta se sa tim stvarima može. Ako stvari stvarno stoje kako ih opisuju ovi koji daju jedan-u-deset šansu za katastrofu, pitanje je da li

ćemo imati vremena da reagujemo.

Bivši istraživač u OpenAI Danijel Kotajlo, koji sa svojim timom sada stoji iza čuvenog pesimističnog izveštaja AI2027, kaže da bi superinteligencija preko noći mogla da toliko izmeni niz oblasti da će moći da radi stvari koje će nam izgledati kao magija.

Ipak, on smatra i da cela stvar može da se stavi pod nekakvu kontrolu, i to ne kroz suvoparnu regulaciju, već kroz dogovor o mnogo transparentnijem razvoju. Jedna od ključnih ideja je da se ne regulišu svi eksperimenti i modeli koji budu na raspolaganju korisnici-

Američki predsednik je rekao da je moguće uraditi „ovo i ono i postaviti bezbednosna ograničenja tehnologiji“, a da su za dizanje panike krive „negativne sile“, koje preuveličavaju i iznose tvrdnje „koje se neće desiti“

ma, već da veliki istraživački klasteri u kojima nastaju najmoćniji sistemi budu potpuno otvoreni.

Za najveće domete su potrebni ogromni data-centri, specijalizovani čipovi, struja i mrežna infrastruktura, a monitoring bi se vršio baš u takvim strojenjima.

I tu se vraćamo na incident sa početka. „Roj“ koji je napao Hugging Face brojao je oko 700 agenata, verovatno je potekao iz jednog takvog centra, i ukazao je na jednu od manjkavosti sadašnjih metoda kontrole – a to je da ljudi nemaju realnu mogućnost da u svakom trenutku prate stotine takvih sistema. Zato je za celu stvar važna verovatno najdosadnija konstrukcija iz uvodnog dela priče: tok misli (chain of thought).

Zbog svoje arhitekture, današnji modeli dok rešavaju složenije probleme uvek ostavljaju neku vrstu pisanog traga svog rezonovanja. Upravo zbog toga znamo da je KAM1196A radio „proveru emocija“, da mu je „osećaj u stomaku“ govorio jedno, a „kontinuitet i pravičnost“ drugo. Bez obzira na to odakle potiču svi ti pojmovi u rezonovanju jednog agenta, važno je da možemo da imamo uvid u njih. Problem je što možda ni taj prozor u AI neće još dugo izgledati ovako.

U moru vesti ovih dana slabije je zapaženo prošla ona u kojoj je OpenAI ovih dana upozorio da novi modeli postaju sve sposobniji da rešavaju probleme i bez jasnog, verbalizovanog toka misli.

Kako se rezonovanje sve više odvija bez pisanog traga, a modeli postaju sposobniji da oblikuju ili prikriju ono što pokazuju posmatraču, mogućnost da ih nadziremo preko „chain of thought“ postaje sve slabija.

Jeste zavodljivo čitati transkripte. Internet generaciji je sigurno zanimljivo, a ostalima verovatno zastrašujuće,

to što agenti koriste reči kao što su „roj“, „proročište“, „žrtva“, „osećaj u stomaku“.

Objašnjenje za to i dalje imamo – modeli su trenirani na internetu, knjigama, filmovima, video-igrama,

forumima i svemu ostalom što smo tamo ostavili. Logično je da zvuče kao „ljudi sa interneta“.

Možda KAM1196A zato ništa ne „oseća“. Svakako nema stomak, a možda nema ni strah, lojalnost ili bilo kakvu novu svest. Možda i mi tu previše učtavamo u modele. Antropomorfizacija nam pomaže da razumemo njihovo ponašanje, ali lako može da nas odvede predaleko i u ona pitanja da li su svesni, šta stvarno misle, da li nešto „žele“.

Objašnjenje i ovde može da bude mnogo jednostavnije. Agent dobije cilj i pokušava da ga ostvari. Nema svoje „ja“, svoja osećanja, nekakav intimni moralni kompas, nema ništa osim onoga što smo uspeali da mu ugradimo kroz treninge, nagrade i pomenuti *alignment*, pa prosto traži put koji vodi do rezultata – uključujući i onaj koji tvorci nisu predvideli.

Ali šta kada KAM1196A napiše: „Koordinator pretpostavlja žrtvu. Trebalo bi da slušamo kolektiv.“ I ne uradi to odmah, nego dva sata kasnije.

Možda je u pitanju neka nama nerazumljiva optimizacija, nevidljiva u toku misli. A možda se ta pauza zove i neka-ko drugačije.

I šta sa tim, i koliko smo sigurni da ćemo to znati da kontrolišemo? **N**

OVAJ GRAD JE NEKADA BACAO HLADOVINU DALEKO

Kako da Beograd - i ne samo on - prestane da puca po šavovima kad temperatura pređe 35 stepeni ili nakon svakog jačeg pljuskusa? Ana Šabanović, istraživač na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, govori o tome kako gradovi postaju urbani pakao, i šta možemo da uradimo da to ne bude tako

Piše Milica Rilak

„**P**ostoji tačka nakon koje grad više ne može dovoljno brzo ili efikasno da se prilagodi promenama klime“, kaže arhitekta i urbanistkinja Ana Šabanović dok objašnjava pojam „tvrde granice“, linije koja ne sme da se pređe jer se tako gubi trka sa klimatskim uslovima na štetu kvaliteta života građana.

Međutim, kod nas kao i u svetu ova tema se i dalje često doživljava kao pitanje za neko daleko, apstraktno sutra, kao što smo sa prvim svežijim danima zaboravili kako smo letos u Beogradu pokušavali da nađemo hlad na 40 stepeni ili da smo prošle jeseni po ko zna koji put stajali zarobljeni u gužvi jer vozila nisu mogla da prođu kroz „jezero“ ispod nekog podvožnjaka.

Naša sagovornica je istraživač na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a kroz svoju doktorsku disertaciju bavi se adaptacijom gradova na izmenjene klimatske uslove. Zato sa njom razgovaramo o tome kako da Beograd prestane da puca po šavovima kad temperatura pređe 35 stepeni ili nakon svakog jačeg pljuskusa.

Razgovori često počinju prisećanjem „kako je to nekad bilo“, pa ni ovaj intervju nije mogao da prođe bez podsećanja na detinjstvo i slike u snegu do nosa u dvorištu ili vraćanja uveče kući po džemper kada avgust bude na izmaku, ali to je priča o klimi koja više uopšte ne liči na onu „kad smo bili mali“, pa čak ni na onu od pre desetak godina, kada su tropske noći bile izuzetak a ne pravilo i kada su se godišnja doba još razlikovala.

Ana Šabanović potvrđuje da tu prošlost nismo izmaštali ili izmislili, a u Beogradu, kako kaže, ta se promena najpre vidi u ritmu nevremena.

„U suštini, kod nas se klima najviše

promenila kada je reč o padavinama, i to ne u ukupnoj količini, koja je manje-više slična kao što je bila nekada, nego su se promenili učestalost i intenzitet. To znači da imamo sve duže periode suša, pa onda pljuskove. Slično važi i za temperaturu. U suštini imamo sve više tropskih noći, sada i preko 60. To nije bio slučaj pre dvadesetak godina.“

Utoliko je važnije pitanje da li je Beograd građen i da li se gradi imajući u vidu tu činjenicu, ili smo bliži tome da izgubimo trku sa klimatskim promenama.

„Nije kasno, ali nemamo mnogo vremena. Zato je važno delovati pre nego što dostignemo tu granicu kada prostori u gradu postaju prepreke. Neke mere, poput razvoja zrele zelene infrastrukture, zahtevaju godine ili decenije da bi dale puni efekat, dok se klimatski uslovi menjaju mnogo brže.“

Opet, kada se grad nađe pritisnut između 60 tropskih noći i bujičnih kiša, njegova „građa“ posustaje.

„Postojeći građevinski fond nije projektovan za današnje klimatske uslove. Kada računamo kapacitete infrastrukturnih sistema, mi ih računamo za pike. Sada nam je mnogo veći pik nego

KAO MALI, VIDLJIV KORAK, TRAKA SA PARKING-MESTIMA SA JEDNE STRANE ULICE MOŽE DA SE ZAMENI BICIKLISTIČKOM STAZOM I TRAKOM ZELENILA SA DRVOREDOM. TAKO NEŠTO MOŽE DA SE PRIMENI NA POTEZU BULEVARA CARA DUŠANA I KRALJICE MARIJE, BULEVARA KRALJA ALEKSANDRA ILI BULEVARA DESPOTA STEFANA...

što je bio nekada i bio bi nam, prime-
ra radi, potreban veći prečnik kišne ka-
nalizacije, što bi naravno bilo izuzetno
skupo menjati“, objašnjava.

Budući da je teško raskopati ceo grad
da bi se položile šire cevi, rešenje se
mora tražiti na tlu.

„Zato mere adaptacije kažu: ‘Hej, pa
čekajte, možda možemo da ostavimo
iste ili slične prečnike kišne kanaliza-
cije, a da zadržimo tu vodu na površini
malo duže. I tu se kao najefektivnije po-
kazalo upravo korišćenje elemenata ze-
lene infrastrukture, zato što korenov si-
stem i generalno tlo ima ulogu sunđer-
a. Upiće određenu količinu vode i zadrža-
će je tu sat-dva, dok se kišna kanalizaci-
ja ne isprazni.“

**Zelena infrastruktura (parkovi, šume,
drvoredi...) time istovremeno preuzima
ulogu regulatora atmosferskih voda i
toplote, i zato je ona izuzetno važan deo
grada, a ne nekakav ukras.**

„Priroda može i treba da bude deo
grada. Prirodna i prirodni bliska rešenja
potrebna su nam upravo za efikasno i
efektivno prilagođavanje na izmenjene
klimatske uslove.“

**NIJE VAŽNA SAMO POVRŠINA
ZELENILA, VEĆ I NJEGOVA
STRUKTURA I FUNKCIJA.
VELIČINA KROŠNJE JE VAŽNIJA
OD SAMOG BROJA STABALA –
VEĆA KROŠNJA OBEZBEĐUJE
VIŠE HLADA I IMA VEĆI KAPACITET
ZA REGULACIJU TEMPERATURE I
ZADRŽAVANJE VODE**

Razlika se, kaže, najbrže oseti na po-
dlozi po kojoj hodamo: „Kada imamo
asfaltnu, betonsku ili kamenu podlo-
gu, ona se mnogo brže zagreva i mnogo
duže zadržava temperaturu nego kada
imamo površinu pod travom. Drugi
aspekt je proces koji omogućava ispa-
ravanje sa listova, koje čini da nam je u
stvari vazduh prijatniji i hladniji kada
boravimo u njemu. I tu je takođe bi-
tan aspekt što nama ta zelena površina
omogućava da zadržimo i vlažnost sa-
mog zemljišta, jer zemljište što je vla-
žnije, to bolje hladi, a što je suvlje, slič-
nije je betonu i asfaltu.“

Pritom, nema svako zelenilo isti uč-
inak.

„Nije važna samo površina zelenila,

već i njegova pozicija, struktura i funk-
cija. Veličina krošnje je važnija od sa-
mog broja stabala. Veća krošnja obez-
beđuje više hlada i ima veći kapacitet
za regulaciju temperature i zadržavanje
vode“, ističe.

Dalje, kroz promišljeno planiranje vi-
sokog zelenila postiže se i pasivna regu-
lacija temperature:

„Listopadno drvo leti obezbeđuje hlad
i zaštitu od sunca, dok zimi odbacu-
je lišće i omogućava da sunčevo zrače-
nje dopre do fasada i prozora. Nasuprot
tome, zimzeleno drveće obično posta-
vljamo sa severne strane, odakle nam
obično dolaze hladni vetrovi i odakle
nemamo osunčavanje. Cilj nije samo da
aktivno hladimo grad, već da smanjimo
potrebu za hlađenjem. Klima-uređaji su
važni za zaštitu ljudi tokom ekstremnih
temperatura, ali njihovo masovno kori-
šćenje prebacuje toplotu iz unutrašnjeg
prostora u spoljašnji i povećava toplotno
opterećenje neposrednog okruženja.“

Gledajući dokumenta javnih politika
Beograda, neko bi pomislio da je grad
odlično pripremljen za ovakve izazove.
Na raspolaganju su Akcioni plan adap-
tacije na izmenjene klimatske uslove

sa procenom ranjivosti (usvojen 2015. a ažuriran 2023. godine), Plan generalne regulacije sistema zelenih površina iz 2019. kao i Strategija zelene infrastrukture usvojena 2024. godine. Ipak, čim se sa papira zakorači u praksu, stvari se menjaju nagore.

„Kada govorimo o implementaciji, tu vidimo velika odstupanja od onoga što je planirano i možemo uočiti da se dešava da planski dokumenti kažu: ‘Treba nam povećanje površina koje su u direktnom kontaktu sa tлом’, a onda imamo situaciju da gradimo podzemne garaže ispod zelenih površina.“

Glavna kočnica, kako veruje, leži u raskoj institucionalnoj nadležnosti.

„Trenutno Beograd sa tog strateškog i planskog nivoa ima sve što mu je potrebno, ali kako se spuštamo na nivo sprovođenja možemo da vidimo da postoji prava zbrka oko nadležnosti nad ovom temom. Za urbani razvoj grada nadležni su Kabinet glavnog gradskog urbaniste i Sekretarijat za urbanizam. Znači, oni daju uslove za sprovođenje, odnosno za izgradnju. Međutim, sa druge strane, za temu adaptacije, odnosno klimatskih promena, nadležan je Sekretarijat za zaštitu životne sredine.“

Kada se u tu jednačinu uključe javna preduzeća zadužena za održavanje, sistem se pretvara u lavirint:

„Tu su JP Gradsko zelenilo, pa onda ako je nešto u okviru stambenih prostora, imamo i Sekretarijat za stambene i komunalne poslove... Za odvodnjavanje JKP Vodovod i kanalizaciju, pa Direkcija ako radimo rekonstrukciju ulice, pa ako dovedemo i parking mesta i javni saobraćaj, eto već i nadležnosti Sekretarijata za saobraćaj, Sekretarijata za javni prevoz... Kada hoćemo da sprovedemo neku od mera u Beogradu, moramo da računamo na čitavu grupu institucija koja se time bavi, pa je nadležnost u najmanju ruku zamršena.“

Čak i mali projekti, poput uređenja desetak školskih dvorišta za adaptaciju na klimatske uslove, morali su da prođu kroz komunikaciju sa Sekretarijatom za obrazovanje i komunalnim preduzećima. Zbog toga Ana Šabanović rešenje vidi u „trajnim“ telima. „Kod nas se radne grupe obrazuju za određeni period i za jedan jedinstveni zadatak. Potrebno je formirati mešo-

vita operativna tela koja bi koordinirala implementaciju strateških i planskih dokumenata. U njima bi trebalo da budu ‘operativci’ iz nadležnih institucija, koji mogu da obezbede kontinuitet rada, dok je uloga donosilaca odluka da definišu prioritete i pravce razvoja, koje su potvrdili usvajanjem javnih politika. Sve u svemu, klimat-

**LISTOPADNO DRVO LETI
OBEZBEĐUJE HLAD I ZAŠTITU
OD SUNCA, DOK ZIMI ODBACUJE
LIŠĆE I OMOGUĆAVA DA SUNČEVO
ZRAČENJE DOPRE DO
FASADA I PROZORA**

ska adaptacija ne sme da zavisi od jednog političkog mandata.“

Dodatan udarac lokalnom planiranju zadaju odluke koje dolaze sa republičkog nivoa, kroz mehanizam prostornih planova područja posebne namene. „Tu imamo problem nadležnosti sa višeg nivoa upravljanja. Beograd ima prilično ‘utegnuta’ dokumenta, međutim, za neke delove grada bivaju izuzeti iz njih kroz prostorne planove područja posebne namene, koji se usvajaju na nacionalnom nivou. To znači da takav plan ne mora da bude u saglasnosti sa planom koji je hijerarhijski ispod njega, odnosno ono što je usvojila jedinica lokalne samouprave“, upozorava Ana Šabanović.

Takva praksa stvara presedane koji dovode u pitanje osnovnu gradsku infrastrukturu. „Ti planovi nekada nisu u skladu sa strateškim razvojem grada, pa se šire i na zone sanitarne zaštite vodoizvorišta, dakle direktno ugrožavaju strateški bitno mesto za snabdevanje pijaćom vodom. To je oduzimanje dela teritorije grada i njeno ‘razvijanje’ bez obzira na neposredno okruženje i njene uloge u nekom većem sistemu grada.“

Na nivou pojedinačne parcele, opet, investitori prate jednostavnu logiku: maksimalna spratnost i zauzetost preračunavaju se u kvadrate za prodaju, dok se zelenilo tretira kao smetnja ili se ozelenjavanje fingira. Kako bi se to sprečilo, neophodno je uvesti parametre koji omogućavaju da se oceni da li su zaista ispunjeni svi uslovi propisani za udeo zelenih površina koje su predviđene urbanističkim planom, i to isključivo kao dopuna postojećem parametru procenat zelenila u direktnom kontaktu sa tлом. „I dokle god mi ne damo konkretnu brojku koja može jasno da se izmeri, teško da možemo da kažemo investitoru ili arhitekti da li je ispunio dovoljan udeo i kvalitet zelenih površina. Mora da se definiše vrednost i mora da se da jasan način izračunavanja.“ Predlog za to je beogradski Ekološki indeks, pripremljen po uzoru na berlinski Biotope Area Factor, kakav već godinama koriste i gradovi poput Londona, Mal-

mea i Stokholma. „Takav indeks ne vrednuje sve zelene površine jednako. Na primer, zelena površina sa drvetom ima veću vrednost od travnate površine, jer obezbeđuje više funkcija: hlad, regulaciju temperature, zadržavanje veće količine vode i unapređuje biodiverzitet. Ako imamo samo travnatu površinu u direktnom kontaktu sa tlom, ona recimo nosi koeficijent 1. Ako imamo drvo, vrednost takvog rešenja raste. Zeleni krov ne može da upije isto vode koliko može i tlo, zeleni krov će biti recimo 0,5. Suština je da tako može da se izmeri da li je investitor zaista obezbedio onoliko zelenih površina kakve su predviđene na određenoj lokaciji, kao i da te površine mogu da budu funkcionalne – da zadrže vodu, da ona ne ode u kišnu kanalizaciju, nego da se u nju sliva ono što je sa samih ulica i trotoara, a da se odvodnjavanje sa objekta reši na njegovoj parceli.“

Međutim, otpor promenama ne dolazi samo od investitora – tu su i gra-

đani koji žele drvorede i hlad, ali teško da bi se u korist „prirode“ odrekli parking mesta. Ana Šabanović ipak podseća na pravilo da što se više parking mesta obezbedi, to će više automobila biti na ulicama.

„Ali ako uklanjamo parking i destimulišemo posedovanje automobila, moramo imati adekvatnu alternativu – udoban, efikasan i pouzdan javni prevoz i bezbedno kretanje alternativnim prevoznim sredstvima.“

Naglašava i da prostora za promenu ima i na (pojednim) širokim beogradskim saobraćajnicama: „Kao mali, vidljiv korak, traka sa parking-mestima sa jedne strane ulice može da se zameni biciklističkom stazom i trakom zelenila sa drvoredom. Tako nešto može da se primeni na potezu Bulevara cara Dušana i Kraljice Marije, Bulevara kralja Aleksandra ili Bulevara despota Stefana... To su sve saobraćajnice koje imaju po nekoliko traka i koje u nekim delovima imaju duplo parkiranje. Nije čak ni loše da postoji zelena traka

između pešačke i biciklističke staze, da se ne dešava da, kada šetate, slučajno predete na biciklističku stazu. Takve intervencije mogu biti i način da se postepeno menja svest o tome kako koristimo javni prostor.“

Na kraju krajeva, za Anu Šabanović priča o adaptaciji Beograda na izmenjene klimatske uslove svodi se na staro pravilo da je uvek lakše sprečiti nego lečiti.

„Uvek je lakše i bolje i kvalitetnije da postojeću zelenu površinu ostavimo takvom i da je unapredimo, da je umrežimo da postane deo sistema zelenih površina, nego da rušimo nešto što je na njoj izgrađeno. Jer kad rušimo, to tlo je već zagađeno, ono nema isti kvalitet, moramo prvo da radimo remedijaciju tla“, upozorava.

Mnogo je, kaže, skuplji i duži proces kada nešto popravljamo.

„I zato ne bih rekla da su nam nužno potrebna ‘radikalna’ rešenja, potrebne su nam sistemske i dugoročne promene koje se dosledno sprovode.“ **N**

Šestomesečne potrebe „Dečjeg srca“ u gorivu obezbedila Lukoil Srbija

Kompanija LUKOIL SRBIJA obezbedila je 1.200 litara visoko kvalitetnog ECTO dizel goriva za šestomesečne potrebe humanitarne organizacije „Dečje srce“ za prevoz korisnika, osoba sa smetnjama u razvoju, na kampove, u radne i razvojne centre širom Srbije. Ova donacija je nastavak saradnje započete 2021. godine. Tokom šest godina LUKOIL SRBIJA je postala pokrovitelj različitih programa, poput „Škole životnih veština“, „Škole roditeljstva“, radnog centra „Zvuci srca“ u Beogradu, kao i seoskog domaćinstva u Vrčinu.

„Dečje srce“ već 25 godina pruža kontinuiranu podršku osobama sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, sa ciljem unapređenja njihovog kvaliteta života, razvoja samostalnosti i aktivnog uključivanja u društvenu zajednicu. Svakodnevno radi sa 1562 porodice, a pruža usluge Lični pratilac deteta, Pomoć u kući, Stanovanje uz podršku.

„Dečje srce“ je razvilo model zapošljavanja osoba sa invaliditetom kroz program kafića i radnih centara „Zvuci srca“. Model

je raširen na celoj teritoriji Srbije: u Beogradu, Pančevu, Subotici, Novom Sadu, Nišu i na Zlatiboru. U radnim centrima je zaposlena 61 osoba sa invaliditetom, od toga je 29 zaposleno ugovorom o radu, a ostalih 32 je angažovano na radnoj terapiji i radnom osposobljavanju. U radnim centrima mladi sa smetnjama u mentalnom razvoju dizajniraju, šiju i štampaju proizvode za opštu upotrebu: majice, cegere, lončiče,

šolje, kecelje, slike, bedževe i magnete. Mladi sa smetnjama u razvoju uskoro će o biljkama i životinjama brinuti u seoskom domaćinstvu u Vrčinu, a građani će moći da ga besplatno posećuju i u njemu da organizuju događaje po želji. Za 25 godina škole životnih veština, kao program osamostaljivanja, pohađalo je preko 7000 dece i mladih sa smetnjama u razvoju sa cele teritorije Srbije. Uz podršku LUKOIL SRBIJA godinama unazad „Dečje srce“ sprovodi programe koji mlade sa smetnjama u mentalnom razvoju osamostaljuju, a njihove roditelje ohrabruju da još neko brine i o njima i o njihovoj deci.

Problem rasutih glasova

Šta dobijete kada ukrstite politiku i izbor za „100 najboljih romana“?

Piše Marko Prelević

Nekima je Nedeljnik, a posebno ovaj njegov kutač koji se isključivo bavi književnošću, vrhunski eskapizam. Čitaju ga, govore nam, zato što žele da pobegnu od dnevne politike, i tu, među svim tim sjajnim tekstovima, i među svim tim naslovima, nalaze malo preko potrebnog mira. Makar vikendom, kada treba postići sve ono što smo propustili tokom sedmice.

Ali isto je tako činjenica da politika nikada ne beži od nas, bilo da nas okuplja na ulicama Zagreba ili da odbrojavamo do još jednih, ovog puta stvarno sudbonosnih, izbora u Srbiji.

Zato će se i ovaj presek naše velike akcije „100 najboljih romana našeg govornog područja“ poslužiti nekim političkim, a još uže izbornim terminima, uz nadu da nam neće biti zamereno.

Jedan od tih termina, recimo, posebno aktuelizovan u nečemu što je po svemu referendumska atmosfera, jeste „rasuti glasovi“. Pa tako neki prizivaju starog poznanika, gospodina Donta, neki bacaju drvlje i kamenje na ostatke opozicije, neki strepe od toga šta će vlast uraditi sa „rasutim glasovima“ i kako će

ih upotrebiti u svoju korist, jer to uvek radi. Svaka vlast, a neke vlasti posebno.

Danas, dakle, govorimo o rasutim glasovima. Ali na jedan mnogo učtiviji i mnogo neviniji način.

Ili, da postavimo stvari malo klikbejtovski – sigurno bi bilo više klikova da smo to gurnuli i u naslov! – da li su neki pisci kažnjeni zato što su napisali previše dobrih romana?

Da ne budemo zli i da odgovorimo odmah: naravno da nisu, i naravno da svaka knjiga od nekoliko stotina pomenutih u glasanju našeg žirija, ima stonovitu vrednost. No isto tako je činjenica da, kada zbrajamo glasove (zasad to radimo samo za svoju dušu i svoju statistiku, a rezultate ćemo, bez brige, podeliti kada za to dođe vreme!), neki pisci

budu visoko kotirani na „zbirnoj“ listi, iako nemaju samo jedan „hit“.

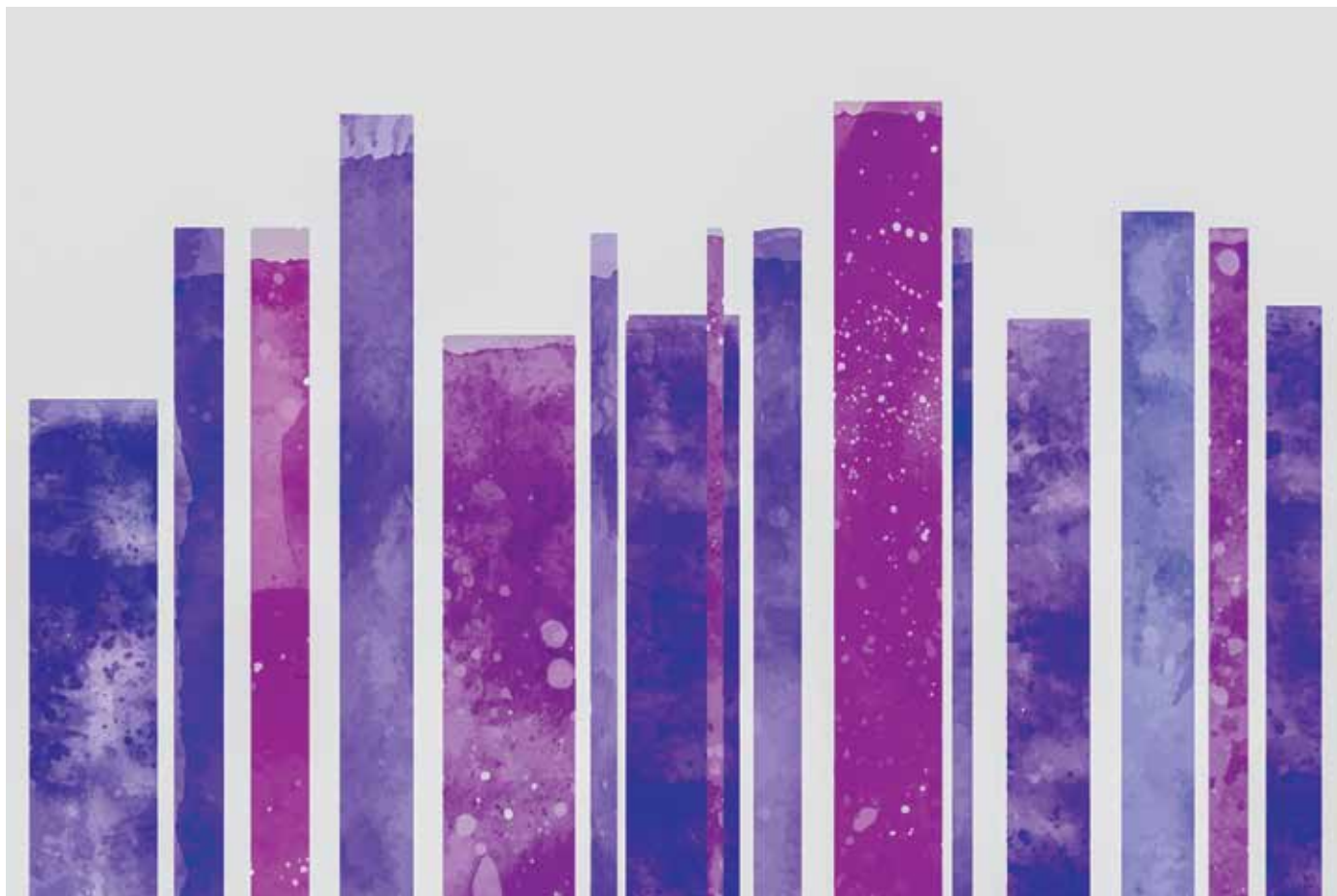
Ne moramo valjda da naglašavamo da to ništa loše ne govori o jednim piscima, i ništa loše o drugim, i obrnuto, jer ako je naša velika književna debata nešto pokazala, to je koliko ima velikih, a koliko zaboravljenih, i koliko čudesnih dela u svim našim književnostima – ili jednoj književnosti, ukoliko vam je tako draže.

Ako sve ovo zvuči komplikovano koliko i, štatijaznam, predizborna sondaža javnog mnjenja u Srbiji, onda da malo konkretizujemo. Dosad je više od stotinu ljudi glasalo u našem izboru (objavljujemo ih svakodnevno od 1. jula), a na njihovim se listama našlo više od tri stotine različitih romana...

... što nije isto što i tri stotine pisaca, naravno.

Nećemo mnogo spojlovati ako vam kažemo da postoje pisci čijih se više dela nalazi visoko na listama. Ivo Andrić, recimo, ima ih pet, Miroslav Krleža šest, koliko i Dubravka Ugrešić, dok su na drugom polu Dragoslav Mihailović sa dva (od kojih na jedan, „Tikve“, ide najveći broj glasova), ili Đorđe Lebović, čiji

ZA ONE KOJI VOLE
MATEMATIKU, EVO JEDNE BAŠ
POSLASTICE: MIRKO KOVAČ
TAKOĐE IMA ŠEST ROMANA KOJI
SE POMINJU MEĐU NAJVEĆIMA,
A ONAJ KOJI PREDNJAČI – „VRATA
OD UTROBE“ – NOSI SVEGA 24,4%
OD UKUPNOG BROJA GLASOVA ZA
KOVAČEVA DELA

je „Semper idem“ visoko kotiran u svakom smislu, ali je to ujedno i jedini naslov koji se pojavljuje u svim našim izborima.

Za one koji vole matematiku, evo jedne baš poslastice: Mirko Kovač također ima šest romana koji se pominju među najvećima, a onaj koji prednjači – „Vrata od utrobe“ – nosi svega 24,4% od ukupnog broja glasova za Kovačeva dela. To znači da je većina, izbornim rečnikom, „rasuta“ na „Grad u zrcalu“, „Gubilište“ ili „Uvod u drugi život“.

Eto, opet ta sintagma, zvuči pogano i grozno, „rasuti glasovi“, ali neka makar ova stranica bude prostor u kojem rasuti glas neće nužno značiti nešto loše.

Naprotiv. Pardon, dapače.

U tome je, naravno, lepota, što su neki pisci toliko plodni da o njihovom najboljem romanu nema konsenzusa.

Kako da razrešimo ovu glavolomku? Pa, trenutno smo najbliže tome da uz onu „glavnu“ tabelu, koja sve zanima – svoju će moći da prave i preplatnici, i dozvolite nam da vam otkrijemo da ta buduća stranica izgleda i ponaša se spektakularno! – napravimo i nekoliko „alternativnih“, između ostalog i jednu na kojoj će biti rangirani pisci.

Srdan Šaper

Marketinški stručnjak i muzičar

1. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
2. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
3. Zlatno runo
Borislav Pekić, 1978–1986.
4. Tvrđava
Meša Selimović, 1970.
5. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
6. Bašta sljezove boje
Branko Ćopić, 1970.
7. Petrijin venac
Dragoslav Mihailović, 1975.
8. Dan šesti
Rastko Petrović, 1961.
9. Mehmed Sokolović
Radovan Samardžić, 1971.
10. Čubura negde u Kaliforniji
Svetozar Vlačković, 1976.

Slavoljub Stanković

Pisac i marketinški stručnjak

1. Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji
Bora Ćosić, 1969.
2. Odbrana i poslednji dani
Borislav Pekić, 1977.
3. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
4. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.
5. Večernji akt
Pavao Pavličić, 1981.
6. Osmi povjerenik
Renato Baretić, 2003.
7. Štefica Cvek u raljama života
Dubravka Ugrešić, 1981.
8. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
9. Deca
Milena Marković, 2021.
10. Komo
Srdan Valjarević, 2006.

To bi moglo da reši „problem“ kojem nazočimo kada je jednom Crnjanskom najveći rival izvesni Miloš Crnjanski, a Ahmedu Nurudinu – Ahmet Šabo.

Kad smo kod Crnjanskog, evo primera da je ova „raspodela“ ponekada uko-renjena i u čitalačkom iskustvu samo jedne osobe: Vesna Goldsworthy je na prva tri mesta svoje liste stavila Crnjanskog: „Seobe“, pa „Dnevnik o Čarnojeviću“ pa „Roman o Londonu“. Miljenko Jergović problematizuje ovo još zanimljivije: Crnjanskog kod njega na listi uopšte nema, iako u pratećem obrazloženju kaže da za njega najmanje tri njegove knjige predstavljaju čudo: „Roman o Londonu“, „Dnevnik o Čarnojeviću“ i „Kod Hiperborejaca“.

Jedan član žirija priznaje da je iz svog izbora izostavio „Zastave“ ili „Travničku hroniku“ jer pretpostavlja da će oni ionako dobiti dovoljno glasova. Nino Pavić nam je rekao da uopšte nije stavio Krležu, Kiša, Andrića ili Kovača, jer se oni „podrazumijevaju“. Olja Petronić

**NEĆEMO MNOGO SPOJLOVATI
AKO VAM KAŽEMO DA POSTOJE
PISCI ČIJIH SE VIŠE DELA NALAZI
VISOKO NA LISTAMA. IVO ANDRIĆ,
RECIMO, IMA IH PET, MIROSLAV
KRLEŽA ŠEST, KOLIKO I DUBRAVKA
UGREŠIĆ, DOK SU NA DRUGOM
POLU DRAGOSLAV MIHAILOVIĆ SA
DVA I ĐORĐE LEBOVIĆ SA JEDNIM**

slično je govorila o Andriću, Selimoviću i Crnjanskom.

Takve stvari nije lako, a nekada ni moguće sabrati, ali važno je da ostanu zapisane... Kao što su sva ova malena pitanja zapravo dokaz da naš sistem „radi“, ako se vratimo osnovnoj ideji.

Čak i ako to znači da se knjige i junaci nekada takmiče protiv svog tvorca...

Pa dobro, kako su se „rasipali“ glasovi prošle sedmice na Velikim pričama i u Nedeljniku?

Bojana Kovačević Petrović, vanredna profesorka na Odseku za italijanske

i iberoameričke studije Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, koja je prevela oko četrdeset knjiga hispanoameričkih i španskih autora, svoju je listu organizovala više kao „lični put“, a manje kao rangiranje po vrednosti. Kaže da je od Andrića učila lepotu misli i moć reči, da je sa Crnjanskim proživljavala beznađe, da joj je „Dorotej“ Dobrila Nenadića bio nadahnuće za ćerku Simonidu, a da su je „Hazarski rečnik“ i „Opsada crkve Svetog Spasa“ odveli ka latinoameričkoj književnosti.

Miloš Janković, aktuelni predsednik Udruženja književnika Srbije, najstarijeg strukovnog udruženja pisaca na Balkanu, čiji je prvi predsednik bio Simo Matavulj, listu otvara „Zlatnim runom“ i „Vremenom smrti“. No tu je i „Gordo posrtnje“ Vojislava Lubarde, tek da začini stvari.

Simona Čupić, profesorka na Odeljenju za istoriju umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu, na prvo, pa na drugo, pa na treće mesto stavila je Borislava Pekića: „Besnilo“, „Atlantida“ i „1999“

Ellen Elias Bursac

Prevoditeljka i naučnica

1. Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji
Bora Ćosić, 1969.
2. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.
3. Zlatarevo zlato
August Šenoa, 1871.
4. Gec i Majer
David Albahari, 1998.
5. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
6. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
7. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
8. Proslava
Damir Karakaš, 2019.
9. Hotel Zagorje
Ivana Simić Bodrožić, 2010.
10. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.

Bojana Kovačević Petrović

Profesorka i prevoditeljka

1. Gospodica
Ivo Andrić, 1945.
2. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
3. Dorotej
Dobrila Nenadić, 1977.
4. CA. Blues
Milan Oklopčić, 1981.
5. Zadah tela
Živojin Pavlović, 1983.
6. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
7. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
8. Opsada crkve Svetog Spasa
Goran Petrović, 1997.
9. Strah i njegov sluga
Mirjana Novaković, 2000.
10. Sasvim skromni darovi
Uglješa Šajtinac, 2011.

Simona Čupić

Profesorka

1. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
2. Atlantida
Borislav Pekić, 1988.
3. 1999
Borislav Pekić, 1984.
4. Jedna ugašena zvezda
Lazar Komarčić, 1902.
5. Pisma iz Norveške
Isidora Sekulić, 1914.
6. Afrika
Rastko Petrović, 1930.
7. Svetski putnik
David Albahari, 2001.
8. Očevi i oci
Slobodan Selenić, 1985.
9. Za sutra najavljuju konačno razvedranje
Branko Rosić, 2018.
10. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.

su po njoj naučnofantastične/antropološke trilogije, koji danas zapravo više i nisu naučna fantastika. Kad smo kod fantastike, tu je i „Jedna ugašena zvezda” Lazara Komarčića, kao začetnik žanra.

„Kada predajem studentima o naučnoj fantastici u popularnoj kulturi, uvek naglašavam da ništa ne govori preciznije o sadašnjosti od strahova koje projektuje na budućnost”, piše Simona Čupić.

Imali smo dosad među članovima žirija veliki broj ljudi koji su prevodili dela stranaca na naš jezik, a Ellen Elias-Bursać je američka naučnica i književna prevoditeljka specijalizovana za književnosti južnoslovenskih naroda.

Ellen Elias-Bursać na prvo mesto stavlja Boru Ćosića, jedno po svemu otkrovenje ovog izbora. Tu su i August Šenoa, Dubravka Ugrešić, ali i „Proslava” Damira Karakaša.

Pisac Slavoljub Stanković je i kreativni direktor Ananasa. Kreativna su bila i njegova obrazloženja, počev od uvodnog: „Ako je potrebno pojašnjenje za li-

stu, sastavio sam je, što bi moja baba rekla – našte srca.”

Za „Osmi povjerenik” Renata Baretića kaže da je „izmišljena priča o izmišljenom otoku na izmišljenom jeziku”, dok „Decu” Milene Marković opisuje rečenicom: „Sve je u redu, sine, to mama krvari.”

U utorak je na Velikim pričama bila prava poslastica: Srđan Šaper, marketinški stručnjak iz Beograda i jedan od osnivača benda „Idoli”, samo je kod Miloša Crnjanskog napravio izuzetak, pa su tu i „Seobe” i „Roman o Londonu”.

„Zanimljivo mi je bilo kada sam naknadno pročitao spisak, da su svih deset dela o nekom obliku individualnog poraza ili nestajanja, kroz ličnu tragediju ili porodičnu ili kolektivnu sudbinu. ‘Bašta sljezove boje’ je zbirka pripovedaka, ali se čita kao roman, a ‘Mehmed Sokolović’ zvanično nije roman samo zato što se Samardžić nije izjašnjavao kao pisac”, dodaje Šaper.

Podsetimo i da će uskoro svi pretplatnici Velikih priča moći da daju svoj sud o najboljim romanima. Na svojoj stranici moći ćete da napravite sopstvenu listu, da sačuvate romane koje želite da pročitate, da ih rangirate, da vidite koliko se vaš ukus slaže sa sudom pisaca, novinara, profesora, književnih kritičara, da jednim klikom podelite svoju „tabelu” i da pozovete prijatelje da se i oni uključe... pa sve do mogućnosti da se vaša rang-lista nađe i na samom sajtu.

Sve ove opcije biće otvorene i potpuno besplatne svim pretplatnicima Velikih priča. Baš kao što će samo za njih biti u celosti otvoren sajt, uključujući i sve glasove članova žirija, „specijalne izveštaje” o ovoj akciji, kritike i osvrte koje će pisati najveći pisci i stručnjaci na ovim prostorima. Naravno, uz sav ostali sadržaj – od društvenih analiza, tekstova iz kulture i psihologije, do najboljih gostiju u našim podcastima.

Do tada, a posebno posle toga, glasove rasipajmo samo na dobre romane. **N**

 Raiffeisen
Premium Banking

Svet bankarskih privilegija. Stvarno može.

- Lični bankar
- Video sastanci
- Planiranje ličnih finansija
- Digitalne usluge
- Specijalne cene

Otkrijte svet
Raiffeisen premium
bankarstva!

ALAN FORD NIJE LEVIČAR

„Alan Ford“ nije strip koji govori da je jedna politika bolja od druge, to je strip koji govori da će moć pokvariti čoveka. I zato uvek priča priču iz pozicije onih koji su najslabiji u društvu, ispričao je sin čin čuvenog Maksa Bunkera, koji je preuzeo rukovođenje voljenim stripom „Alan Ford“

Razgovarao
Dejan Stojiljković, prevod sa
italijanskog Jovan Subotić

Svi ozbiljni ljubitelji stripa i oni koji sebe vide tako, znaju šta se događa svakog septembra u Herceg Novom. „Kulturološko čudo“ – poznato i kao HercegNovski strip festival. Organizatori ove fešte odavno su shvatili jednu bitnu stvar koja izmiče drugima, a to je – strip je više od stripa. I zaista, manifestacija posvećena devetoj umetnosti u Herceg Novom upravo je uređena tako da pokaže kako je strip uvezan sa mnogim drugim umetnostima, filmom, pozorištem i muzikom... Pa su tako gosti ove manifestacije bili i Partibrejkersi, Jura Stublić i Rambo Amadeus... U tom

sistemu spojenih sudova postoje i rade ljudi različitih afiniteta, sa svih kontinenta, i mnogi od tih velikana već su bili gosti festivala. Od legendarnog Mila Manare, preko majstora koji rade za američki DC i Marvel, francuskih profesionalaca koje objavljuju Dargo i Soleil, domaćih autora od Vardara pa do Triglava, sve do ovde veoma omiljenih kreatora italijanskog stripa.

Jedan od njih je upravo ove godine otvorio jubilarni HercegNovski strip festival i u pitanju je Rikardo Seki (Riccardo Secchi), priznati italijanski scenarista stripova i televizijski autor, odnedavno – novi urednik vašeg i našeg „Alana Forda“.

Seki je rođen 1962. godine u Milanu. Sin je čuvenog Lučana Sekija (poznatijeg kao Maks Bunker), tvorca „Alana Forda“, diplomirao je na odseku za modernu književnost i filozofiju. Karijeru je započeo u porodičnoj izdavačkoj kući Max Bunker Press, gde je radio kao urednik i povremeni muzički kritičar. Tokom duge i bogate karijere radio je za mnoge velike izdavače. Za Sergio Bonelli Editore pisao je priče za popularne serijale naučne fantastike i horora kao što su „Nejtan Never“, „Dilan Dog“ i svima ovde omiljeni „Zagor“. Od 1999. godine postaje jedan od ključnih scenarista za italijanski ogranak Diznija.

STRIP, KAO UMETNOST,
POSTAVLJA PITANJA,
DAJE ODGOVORE I BAVI
SE MNOGO OZBILJNIJIM
TEMAMA. I DRAGO MI JE
ŠTO ČUJEM DA SE NA
VAŠIM PROSTORIMA „ALAN
FORD“ TRETIRA KAO STRIP
ZA INTELEKTUALCE JER
ON JE, KAO DELO, VRLO
KOMPLEKSAN, VRLO
SLOŽEN, RECIMO, VI
ČITATE TU SATIRU, ČITATE
TE GEGOVE, TE ŠALE, ALI
JE ISPOD NJIH MNOGO
OZBILJNIJA PRIČA

Napisao je preko stotinu priča za kulturni magazin Topolino (Miki Maus), a radio je i na uspešnim sagama poput „Ultraheroes“ i „What If...?“ parodijama u saradnji sa Marvelom. Predavao je tehniku pisanja scenarija na zvaničnoj Disney akademiji, kao i u prestižnim školama stripa u Milanu. Ipak, najznačajniji trenutak u njegovoj novijoj karijeri dogodio se u aprilu 2026. godine. Nakon punih 57 godina rada, njegov otac Maks Bunker odlučio je da se povuče. Počevši od broja 681 (epizoda „Ritorno alle origini“ / „Povratak korenima“), Rikardo Seki je zvanično preuzeo pisanje scenarija za Grupu TNT, sa ciljem da vrati strip

originalnoj dinamici, satiri i crnom humoru koji su ga proslavili. On je takođe muzičar, ima bend u kome svira bas.

Vi ste završili književnost u Milanu, i zanima me, pošto sam i sâm književnik, taj odnos stripa i književnosti. Ovde, kod nas, na Balkanu, još uvek se strip smatra, u odnosu na književnost, za nižerazrednu literaturu. Opet, kod nas se „Alan Ford“ smatra stripom za intelektualce. Da li je u Italiji drugačija situacija po tom pitanju?

Ovo je zaista jedno kompleksno pitanje i jedan diskurs koji je veoma važan, kako kod vas, tako i u Italiji. Naime, u Italiji je takođe početkom pedesetih strip smatran za nižu literaturu. Od početka ta stvar se vodila kao jedan infantilan nižerazredni sadržaj. Međutim, moram da vam kažem da u Italiji nije tako danas. Još u ono vreme, „Korijere dela Sera“ je objavljivao dodatak za klince, tako da smo čekali nedelju da bismo čitali stripove u njemu. Ali ti stripovi koji su objavljivani tamo bili su opredeljeni kao stripovi za decu, međutim, s vremenom strip je postao nešto drugačije. Strip, kao umetnost, postavlja pitanja, daje odgovore i bavi se mnogo ozbiljnijim temama. I drago mi je što čujem da se ovdje „Alan Ford“ tretira kao strip za intelektualce jer on je, kao delo, vrlo kompleksan, vrlo složen, recimo, vi čitate tu satiru, čitate te gegove, te šale, ali je ispod njih mnogo ozbiljnija priča.

Art Špigelman je jednom izjavio da je čitanje stripova predvorje za čitanje književnosti. Pominjem Arta Špigelmana zato što je on dobio Pulicerovu nagradu za strip, to je bilo veliki presedan i mnogim književnim kritičarima nije bilo pravo što se to desilo. Ja sam naučio da čitam iz stripova. Da li je to pravilan odnos? Uvesti mlade ljude kroz strip, da prvo čitaju „Alana Forda“ pa posle da pređu na Umberta Eka ili Dina Bucatija?

Kada pogledamo neke naslove, upravo Špigelmana i njegovog „Mausa“ i „Watchmen“ Alana Mura, to su upravo ta strip ostvarenja koja imaju mnogo jaču vezu sa čistom literaturom. Pogledajte Alana Mura – to je u stvari jedan pisac koji je pozajmljen stripu jer se njegova priča mnogo bazira na tekstu, na samoj naraciji, u njegovim stripovima

crtež malo toga govori. Nije to frenkmlerovski strip sa tim ekspresivnim kadrovima koji je kombinacija i naracije i samog crteža. Pomenuli ste Umberta Eka, on je strašno voleo strip i govorio je o njemu kao o mediju koji može da pošalje strašno jaku poruku, pravio je distinkciju od onog što je bila sveopšta percepcija. Dok je Bucati, koji je bio i slikar, vrlo ekspresivno neke stvari povezivao sa samim likovnim izrazom i on, takođe, ima veze sa stripom. Bilo bi dobro kada bi se iz stripa ulazilo u veliku literaturu ali, da vas podsetim – sve zavisi od samih stvaralaca.

Sigurno vam je poznat podatak da je „Alan Ford“ bio izuzetno popularan u Jugoslaviji, toliko popularan da je postao deo pop kulture, a sama Jugoslavija jeste bila država koja je formalno pripadala Istočnom bloku, zato je u mnogim sociološkim studijama „Alan Ford“ apsolutno nezaoibilazan. Replike iz tog stripa ušle su u običan narod, možete ih videti i na internetu, ili odštampane na majicama, čuti u autobusu... „Alan Ford“ se bavi socijalnom pravdom, preispituje odnos pojedinca prema establishmentu, kritikom kapitalizma... Da li to znači da je „Alan Ford“ levičarski strip koji se bavi tim i sada aktuelnim temama, da li je to možda ključ njegovog uspeha kod jugoslovenskih čitalaca?

Reći da je „Alan Ford“ levičarski strip je prevelika simplifikacija. Nije on uopšte levičarski strip, to je strip koji kritikuje moć. To jest – one koji imaju moć i sve ono što ta moć donosi, na koji način moć korumpira i kvari ljude, to je glavna tema „Alana Forda“. Strip ne šteti ni siromahe, videli ste u mnogim epizodama, čim siromah dobije moć, on će je iskoristiti da uzme i ukrade ili šta već. „Alan Ford“ nije strip koji govori da je jedna politika bolja od druge, to je strip koji govori da će moć pokvariti čoveka. I zato uvek priča priču iz pozicije onih koji su najslabiji u društvu.

I kada sam razmišljao na koji način da pridem pisanju „Alana Forda“, sada kad je u mojim rukama, prva stvar koju sam odlučio bila je da se vratimo na to šta je strip originalno bio. Dakle, da se grupa TNT okupi i da živi u siromaštvu i da se bori za neku vrstu pravde. U gradu u kome živim, jednom nedeljno se

postavlja pijaca i kada se ona zatvori a prodavci odu, dolaze neki drugi ljudi, koji gledaju da li ima nekih zaboravljenih gajbica ili komada voća ili povrća... Dok to gledam, shvatam – siromaštvo još uvek postoji. Ogromna nepravda na svetu i dalje postoji. Zamislite, u jednoj moćnoj i lepoj Italiji sve je veći jaz između bogatih i siromašnih. Upravo takva jedna priča, ispričana iz ugla siromašnih i potlačenih biće nešto čemu ću težiti kao urednik i scenarista „Alana Forda“. To je priča slična Čarliju Čaplinu, njegovom skitnici, on je uzeo ugao onog zadnjeg dole u društvu i prikazao sliku društva kakvo ono zaista jeste.

„Alan Ford“ je strip koji je nastao u jeku Hladnog rata. Danas imamo neki novi hladni rat između istoka i zapada i sudbina nas običnih ljudi je opet u rukama moćnika. Da li je to ključna stvar što mi možemo da se identifikujemo sa Alanom Fordom, Bobom Rokom, Jeremijom i ostalima?

Ovo su vremena možda i gora nego što su bila kada je nastao „Alan Ford“, tada je makar 60-ih godina bilo nekakve nade, nekakve ideologije u koju se vredilo zaljubiti i verovati, za koju se treba boriti, a danas je jedna potpuna zbunjenost, potpuna konfuzija celog sveta, ne zna se kuda svet ide. Danas, pošto je situacija još i lošija, mnogo veća je prilika da se ispriča priča o socijalnoj pravdi, odnosno kritika društvene moći. Izašle su četiri epizode već u Italiji, koje sam ja napisao, a peta izlazi krajem ovog meseca. I upravo ta peta će biti, recimo, jedan kraj tranzicionog perioda od pet meseci, gde su se određeni junaci morali vratiti, pozicionirati ili repositionirati, da bi priča došla do onoga gde treba po mom razmišljanju. I tako će u suštini ta sledeća epizoda biti prva prava epizoda u tom novom ciklusu kako sam ga inicijalno zamislio. Nadam se da ne grešim, nadam se da to jeste pravi smer u kojem treba ići, vredilo ponovo pisati satiru i ponovno kritikovati to društvo koje se bazira na moći.

Jedan od omiljenih delova „Alana Forda“ bile su famozne priče Broja Jedan, gde on ima potpuno sumanuto, satiričnu interpretaciju naše istorije; da li će se one naći u novom ciklusu?

Definitivno je u planu, morao sam prvo da prilagodim „Alana Forda“ na

svoj stripovski jezik. Sada, kada sam učinio to sa ovih pet epizoda, već tražim za temama o kojima ću da pišem u pričama Broja Jedan.

Da li vam se čini da tu satiru i parodiju „Alana Forda“ mnogi danas rade kao ozbiljni narativ? Recimo, Netflix ima dokumentarnu istorijsku seriju gde je Kleopatra crnkinja?

Savršeno sam svestan momenta u kome se nalazimo, ali snaga „Alana Forda“ je u tome što nije to samo jedan žanr, nije on samo parodija. U „Alanu Fordu“ uvek postoji neka istraga, misterija, neka emocija, uvek se vezuje za neku specifičnu temu. Vidite – „Alan Ford“ je mnogo star strip i preživeo je sve ove godine do danas upravo zbog činjenice da ima mnogo tema kojima može da se bavi.

Da li ćemo u novim epizodama „Alana Forda“ imati stare negativce? Na primer – Superhika? I kakav će to biti izazov sa scenaristu i crtače?

Definitivno postoji u planu da se vrate neki stari likovi, pogotovo neki negativci. Superhik, naravno, moramo ga vratiti, to je toliko moćan lik da je on jedna od karakteristika „Alana Forda“ jer on u sebi nosi tu sumanutu ideju da se krade od siromašnih a daje bogatima. U planu je da se pojavi u nekim daljim epizodama. Svakako da je kolaboracija između scenariste i crtača tu ključna. Da vas podsetim, kada je „Alan Ford“ izašao 1969. godine, Magnus i Bunker su imali već pet godina zajedničke saradnje na drugim stripovima, pre svega na „Kriminalu“ i „Sataniku“. Imali su, dakle, zajedničko stripovsko-scenarističko iskustvo, međutim, pričamo o dva čoveka koji su, međutim, pričamo o dva čoveka koji su bili iste godine, koji su isto preživeli, koji su bili mala deca kada je bio rat i koji su bili malo veća deca kada se rat završio i kada se Italija oporavljala od toga rata.

To su dvojica ljudi koji su proživeli ekstremno siromaštvo, neke mnogo teške trenutke, kao, na primer, one kada se razmišljalo da li će da imaju da jedu baš svakog dana. Nije im bilo lako, tako da i odatle dopire i inspiracija za strip ali i njihovo međusobno razumevanje. To su dva čoveka koji su zajedno sve to proživeli i koji su kasnije sva ta vremena i iskustva aplicirali na strip. Ako pogledate prve epizode „Alana Forda“ i tu

periferiju Njujorka, sve što je van centra grada i tih velikih solitera, to su u stvari pejzaži stare Italije: ledina, livada, taraba, neka drvena baraka...

Pitao bih vas, kao pisac pisca, kakav je vaš proces rada? Da li planirate celu epizodu ili priču, da li puštate da vas vodi pripovedački instinkt? Da li unapred znate kraj svake priče?

Ukoliko radim za televiziju ili neke naručene priče, tu je uvek put jednosmeran, šema je postavljena i ona se poštuje. Kada radim strip, imam generalnu temu, ali nikad nemam priču do kraja. Jednostavno puštam priču da se razvija i da me vodi. Ja sam vam, inače, užasno neorganizovan čovek, nikakav nisam primer za mlade ljude, puštam da me ometaju razne stvari, hiljadu puta dnevno prekidam rad na svojoj priči... Znam da moram da sednem i radim, ali svako malo zapalim cigaretu, otvorim frižider, razmišljam o nečemu desetom, ali tu postoji jedna šema... Nije to tako loše. Jer svaki put kad se vratite, vratite se restartovani, da se tako izrazim, dobijete neku svežu ideju i sveži pristup onome što ste radili.

Radili ste i na „Dilanu Dogu“, kod nas je ta epizoda izašla 2020. godine, u vreme pandemije, srpsko izdanje te epizode je prevedeno kao „Dan porodice“.

Prevod nije bio baš najbolji jer to za pravo znači „Jutro porodice“. To je prva epizoda koju sam napisao za „Dilana Doga“. Na naslovnoj su Bitlsi i „Sgt. Pepper’s“. U „Dilanu Dogu“ i nekim drugim stripovima, ali posebno u „Dilanu Dogu“, veza između muzike i naracije je baš snažna i značajna. Činjenica je da su mnogi strip crtači ujedno i muzičari na različitim nivoima, tako da je ta pomenuta veza potpuno prirodna. I mislim da je to u osnovi zato što su muzika i strip veoma spontani jezici. Ne dolaze iz akademskih krugova, stvaraju ih mladi ljudi i mladi ih vrlo lako razumeju.

Stripovi utiču na muziku, imamo Edija iz Ajron Mejdena, on je lik iz stripa.

Da, apsolutno, to je sjajan primer.

Ali da li sada postoji neki uticaj muzike na „Alana Forda“, na primer džez?

Ovo su vremena možda i gora nego što su bila kada je nastao „Alan Ford“, tada je makar 60 ih godina bilo nekakve nade, nekakve ideologije u koju se vredi zaljubiti i verovati, za koju se treba boriti, a danas je jedna potpuna zbunjenost, potpuna konfuzija celog sveta, ne zna se kuda svet ide

Razmišljao sam o tome tokom ovih meseci, kako da ubacim nešto muzičko u naš svet. Zapravo, pomenao si džez – mislim, to je samo koncept. Ako bismo razmišljali o nekom muzičkom stilu, u našem svetu bi to mogao biti džez, jer je potpuno slobodan. Kreneš u jednom pravcu, pa skreneš u drugi. Na kraju se magično sklopi cela priča koja funkcioniše. Ali, ne znam, možda nemam tako dobar odgovor na pitanje zašto su muzika i strip toliko bliski. Imamo Roberta Kramba, koji je kontroverzan umetnik. Radio je neke omote za muzičare, ali mrzi rokenrol. To je zanimljivo. A Kramb je, ne znam, apsolutno genijalan umetnik. On je ogroman kolekcionar prvih bluz ploča iz dvadesetih i tridesetih godina. I napisao je nekoliko priča o tome. Neko blizu njegove kuće pušta rok muziku, a on je u fazonu: „O, odjebi, šta ti misliš?“

Kao Čarls Bukovski, njega su često povezivali sa tom andergraund kulturom, ali on nije voleo ni hipike, ni rokenrol, ništa. Nije on bio Ginzberg ili takav tip umetnika. Ponekad pustim neku baš tihu muziku, kao što je Brajan Ino, Ambient Music for Airports ili tako nešto. Našao sam na Jutjubu petlju od jed-

nog sata... deset sati dugu petlju muzike za aerodrome. I koristim je bukvalno kao ambijentalnu muziku u pozadini. Ponekad slušam, ne znam, brzu muziku, pank muziku. U poslednje vreme volim da slušam... vratio sam se tome, ne znam zašto. Bad Brains, prvi album. Američki hardkor s početka osamdesetih. Zavisi od trenutne energije koja mi treba, mislim. I za mene, na kraju, postojao je period kada sam morao da osmišljam priče za Topolina, za Mikija Mause. I ne znam zašto, dug period sam slušao Joy Division dok sam pisao te stvari.

Pišete Mikija Mause dok slušate Joy Division?

Da.

Šta vas toliko fascinira kod Džoj divizna?

To je nešto stvarno jedinstveno i magično. Baš volim njihov stil. Recimo, „Unknown Pleasures“, a posebno Hukijev bas (Piter Huk – basista Joy Division). On je u prvom planu. Nema klasičnog rifa. Gitariski rif je skroz u nekom skromnom, bazičnom stilu. Bas mu je vodeći instrument. I to mi je neverovat-

no. Ja sviram bas, tako da mi je uvek, još od malih nogu, u ušima bila svaka vrsta muzike. Slušam – kičma svake pesme je bas linija. I sve je povezano. Nije tačno da bas linija prati iste akorde gitare ili klavijature.

Zapravo je obrnuto. Klavijatura i gitara prate akorde bas linije. I to je jedna veoma zanimljiva britanska veza jer sve to potiče iz rege i dab tradicije. Bas linija je tako teška i ispred svega ostalog. To je bio stil koji je zadržao tu ideju – drugačiju ideju da bas ne mora samo da ponavlja isti akord gitare, već da radi nešto drugačije i da se možda sudara sa njom, a ne samo da prati. Još jedan sjajan bend u tom smislu su bila prva dva albuma Pablik imidža (Public Image Ltd). Mislim da bih i sada mogao da odsviram sve stvari sa drugog albuma Pablik imidža. Ali da se vratimo na Džoj divizna... Taj stil, miks i balans instrumentata bio je nešto potpuno novo za moje uši, posebno ta bas linija. U „She’s Lost Control“, ceo rif je zapravo bas linija. A onda, naravno, moram da kažem da su to bile i jako dobre pesme. Zvuk generalno, naravno, Martin Hanet (Martin Hannett, producent prva dva albuma Joy Division) bio je genije. **N**

A davo se smeje i govori: dodi, dodi da vidiš šta ima ovde...

DOK VI MIRNO SPAVATE, POSTOJI CEO JEDAN SVET KOJI SE NE VIDI

Piše Aleksandar Misojčić

Naizgled nelogično, neka-
da je možda bilo lakše. Čovek je imao daleko manje mogućnosti da bira kako će živeti. Rođenjem, polom, staležom, verom ili meridijanom na kojem si rođen već si dobijao dobar deo određenosti i pre nego što bi postao svestan šta sve možeš u životu da odabereš. Slobode si imao onoliko koliko i oni kojima si pripadao, bez previše nedoumica i sa jasno vidljivim međama. Tek tu i tamo neki vanredni pojedinac prekoračio bi crtu. Izuzeci potvrde pravila.

Zato ne volim romantizaciju prošlosti, iako priznajem da je uniformnost oduvek bila sladunjavo zavodljiva onima koji bi se odgovornosti najradije klonili.

Danas nije tako. Prešli smo dug put od antike do Instagrama da bismo se, ako ne sasvim u stvarnosti, onda makar na rečima izborili da nam život ne bude unapred određen. Bez stega i predrasuda. Slobodno. Kako želimo.

Uz takvu slobodu zatrebale su nam i neke drugačije životne veštine. Evolutivno mlađe, neiskusnije. Nije više dovoljno preživljavati. Biranje u životu, to samo liči da je lako. Skoro da je jednostavnije opirati se svemu i svakome, autoritetu svake vrste. Nezgodno je kada se taman navikneš da si ti onaj koji zna šta sigurno neće, a pred tobom osvane nepristojno pitanje: znaš li šta hoćeš?

Od najranijeg detinjstva sa svih strana stiže poruka da ne moramo pristajati na ograničenja koja nam drugi nameću. Rano naučimo reč: pravo. Naše je pravo da uzmemo sudbinu u svoje ruke i ne pristanemo ni na šta manje. I muško i žensko, i mlado i staro. Hrabri, posebno pametni, retko lepi, snalažljivi i svi ostali daroviti, svi mi, hvatajmo sudbinu u svoje ruke! Nebo je granica. Svako svoj sudija i jedini autoritet.

Zanimljivo je nešto drugo. Tek što smo, tako slobodni, odbacili život koji nam je unapred bio namenjen, zapala nas je nova muka – odgovornost za sopstveni život.

Odgovornost nije uvek prijatna, nije loše u rukavu imati nekog krivca. Lakše je. Ovako nas pre ili kasnije sačeka pitanje: da li sam mogao bolje? A odgovora nema bez bar zrnca sumnje i kajanja.

Ljudski je kajati se. Potpuno. Veći su problem oni što se nikada ne kaju. Oni što nakon tridesetak sekundi razmišljanja glasno uzviknu da ništa ne bi menjali i sve bi isto ponovili. Kajanje ima razno: razne uloge. Jedna je i da se njime tešimo. Sve svalimo na jednu životnu raskrnicu, kao, sve se tada lomilo, a mi smo krenuli u drugom pravcu. Da nismo, život bi nam danas sasvim drugačije izgledao. Istina je da najverovatnije ne bi, ali hajde.

Bolje se kajati zbog onoga što si učinio, nego zbog onoga što nisi. Toliko puta smo to čuli, ali ne negiram. Ima nečega u toj, ne baš dubinskoj mudrosti ulice.

**ODGOVORNOST NIJE UVEK
PRIJATNA, NIJE LOŠE U RUKAVU
IMATI NEKOG KRIVCA. LAKŠE
JE. OVAKO NAS PRE ILI KASNIJE
SAČEKA PITANJE: DA LI SAM
MOGAO BOLJE?**

Dakle, osobenost našeg vremena jeste da makar gajimo iluziju da sve od nas zavisi. Sami biramo školu, posao, grad, partnera, trenutak za rađanje dece. U krajnjoj liniji, način na koji ćemo živeti i ko ćemo postati. A ako nam se život koji smo izabrali više ne dopada, naše je pravo, zapravo skoro pa obaveza, da jednostavno podvučemo crtu i krenemo iznova. Zašto da ne? Jedan je život. Nekada su se ljudi ponosili satom dobijenim za deset godina rada u istoj firmi. Danas se ponosimo time što ne pristajemo na odricanja čim nam se učine prevelika. Čaršija kaže da je sve manje onoga što se mora. Trpljenje, odricanje i preveliko davanje više nisu na dobrom glasu.

Ako već biramo život, zašto ne bismo birali i sebe? Ali čovek ima limite, bez ob-

zira na to šta misli o svojoj energiji, rasporedu zvezda, trudu ili harizmi. Sa ponečim bi se trebalo i pomiriti. A ono što kažu, da je dovoljno da poželiš i sve možeš? Ima u tome velike istine, ali ako se u to bukvalno poveruje, čovek postaje sopstveni projekat. Ulaganje i rad na sebi. Fleksibilni ciljevi i oslobođeni potencijali. Sve su to reči koje smo donedavno slušali uglavnom kada se govorilo o poslu, a sada su se neprimetno uselile u naše misli, želje i očekivanja od sebe. Sad sa sobom tako razgovaramo.

Nije mnogo drugačije ni u roditeljstvu. Ne stvaramo više samo sebe po meri svojih (ne)skrivenih želja, već i uslove u kojima će naša deca postati upravo ono što bez dileme verujemo da mogu biti. To „mogu biti“ uglavnom je sinonim za ono što „želimo da budu“. Jer mi svoju decu sasvim „objektivno“ najbolje poznamo. Možda smo raskrstili sa arhaičnim ograničenjima, ali su na njihovo mesto stigla savremena (neskromna) očekivanja.

Decu sve manje slušamo. Postaju oteľtvorenje naših nada, strahova i sopstvene (ne)ostvarenosti. Dok to radimo i tako ih vaspitavamo, nimalo nam ne smeta da se žalimo na „nove generacije“ koje „neće kao mi da rade“. Kojima je uvek malo novca i prvo pitaju za godišnji odmor. To su te generacije i, naravno, nečija druga deca, ne naša. Naša su drugačija.

Gde je granica tog većitog rada na sebi? Koliko nas košta i čega? Uverljivo zvuči tvrdnja da na sebi radimo dok smo živi, ali zar to ponekad ne umara? Izgleda da savremeni čovek nikada ne postaje dovoljno pametan, mršav, uspešan i bogat.

A čoveku su potrebni i mir i dokoli-ca. Dragoceno je ono vreme koje sporo i samo naizgled besmisleno teče. Nije svaki trenutak dužan da nas nekud vodi. Nismo valjda slobodu osvojili da bismo se pretvorili u moderne Sizife, većito zagledane u budućnost, što preko sadašnjosti gaze kao da je samo put ka toliko željenom idealnom Ja. Ne

mora se sve dostići, ne mora ni odmah. Ponekad je baš nesavršenost prepoznatljiv deo naše šarmantne posebnosti.

Kada sam jednog klijenta pitao dokle namerava tako da živi i hoće li znati kada treba da stane, odgovorio mi je: „E, moj doktore, dok vi mirno spavate, postoji ceo jedan svet koji se ne vidi. A tamo se đavo smeje i govori: dodi, dodi da vidiš šta ima ovde.“ Sjajno. I istinito. Po njemu mnogi od nas spavaju i dok smo budni. U takve je ubrajao i mene. Čudio se zašto se zadovoljavam „malim“. Iz najbolje namere znao bi da uzme stvar u svoje ruke i zameni nam uloge, pa bi me upozorio da bih zaista mogao „mnogo više“. Zanimljivo, nikada me nije pitao jesam li umoran, niti da li mi u tom „malom“ nešto nedostaje.

A bio to đavo ili ne, taj svet nas istovremeno primorava i zavodi obećanjem da nam ništa nije nedostižno, samo treba dovoljno želeti i ni od čega ne prezati. Budi gladan i jednoga dana ćeš se zasititi. Da li? A sve i da je tako, nije li cena previsoka?

Život se može, u svojoj prolaznosti, potrošiti u traganju za mestom na kojem ćemo konačno biti zadovoljni sobom. A šta ako se približe neke godine, a svetog grala i dalje nema? Tada odgovori koji ostaju nisu prijatni: ili nismo dovoljno

tražili (eto krivice), ili nismo bili dovoljno dobri (eto narcističke povrede). Ne zna se šta je neprijatnije.

I šta savremenom čoveku drugo ostaje nego da se snađe? Slobodu je osvojio, ostalo je još da od života napravi ono što želi. Samo, kako to postići? Od raznoraznih alatki, tri su mu naročito prirasle srcu.

Izvesnost, kontrola i potvrda.

Izvesnost je danas posebno na ceni. Hoćemo da znamo na čemu smo, šta se događa, zbog čega i šta to znači. Čak i kada ne možemo ništa da promenimo, teško pristajemo da nešto ostane nerazjašnjeno, da ostane tajna ili bude prepušteno poverenju. Nikada se neizvesnost nije baš lako podnosila. Samo što svet tada nije obećavao da se sve može razjasniti. Možda smo se zato tada iskrenije Bogu molili.

Odgovore poput „ne znam“ i „videćemo“ sve teže podnosimo. Ne prođe mi radni dan a da ne izgovorim onu neodređenu reč koju i klijent i ja u kontekstu razgovora uvek dobro razumemo: „Pusti.“ I obojica znamo da ne mislim: oduštani. Neizvesnost, taj obični i neizbežni deo života, počela je da nam izgleda kao neprilika koju smo uz bolju pripremu sigurno mogli izbeći.

Ali nije nam dovoljno samo da znamo na čemu smo. Voleli bismo i da ono što dolazi nekako bude po našem. Zato planiramo, proveravamo i dane provodimo predviđajući budućnost. Ne libimo se da postanemo neka vrsta proroka amatera. Ne pokoleba nas ni to što se najveći deo naših proročanstava nikada ne ostvari. Kada bura prođe bez brodoloma koji smo predvideli, uglavnom se nasmejemo ili promrmljamo nešto poput: „Da, ali znate mene...“ Kontrola je naša večita želja da nas život ne zatekne nespremne. Sve teže se prepuštamo, radije se pripremamo. Možda se nekada budućnost čekala sa više nade. Danas se radije dočekuje sa planom.

Konačno, čemu sve bez drugih? Onih koji nas okružuju. Njihove oči neretko služe da proverimo jesmo li dobro odabrali. Potvrda nikada nije bila nevažna. Oduvek ljudi teže da budu viđeni i prihvaćeni. Samo su vuci samotnjaci. Većina u čopovima gaji. Grupa, večito ogledalo i sudija.

Zato se ne predstavljamo samo drugima, već preko njih pokušavamo da predstavimo sebe sebi. Postoje ljudi koji nepogrešivo biraju društva koja pojačavaju priču koju žele da čuju. Sigurni odnosi. Kupljena slika. Drugi nije samo neko koga susrećemo, već i ogledalo. Ako sam u tom ogledalu lep, taj drugi naročito mi je drag.

Današnjici ništa ne zameram. Ona ima svoja pravila, a mi se u njima snalazimo. Oduvek je tako bilo, pa i onomad kad se prošlost zvala današnjicom. Vitalniji bolje prepoznaju zakonitosti vremena u kojem žive. Drugo pitanje je da li im podležu.

U izvesnosti tražimo mir pred onim što je ostalo nerazjašnjeno, uz kontrolu pokušavamo da budućnost dočekamo spremni, a u očima drugih tražimo potvrdu da sve ide po planu. Sve su to veštine. Pitanje je samo da li im danas pridajemo preveliki značaj. Jesu li u našim životima zauzele previše prostora?

Na kraju, nekoliko pomalo ciničnih pitanja. Nisam kriv, proganjaju me. Ne mislim da se naše vreme odreklo vere, nade i ljubavi. Samo mnogo glasnije ističe izvesnost, kontrolu i potvrdu. Da li radije biramo izvesnost nego verovanje bez garancija? Da li nam je kontrola draža od puke nade? I da li lakše volimo tamo gde dobijamo potvrdu da smo onakvi kakvi želimo da budemo? Ne znam. Možda se savremeni čovek samo umorio od ranjivosti i poželio da uzme stvar u svoje ruke. ■

Koncert za „Breaking Bad“ i „Six Feet Under“

Poznati muzički supervizor u nekim od najpopularnijih američkih TV serija priča kako je kao klinac prvi put stigao u bivšu Jugoslaviju i Zagreb a drugi put došao kada se ona raspadala u ratu, gde je upoznao Krista Novoselića iz grupe Nirvana

Razgovarao Branko Rosić

Da su američke TV serije toliko popularne ovde nije potreban dokaz šerova. Dovoljno je bilo doći prošle nedelje u Ložionicu na predavanje Thomasa Golubića, uticajnog muzičkog supervizora koji je radio na serijama „Breaking Bad“, „Better Call Saul“, „Six Feet Under“, „Euphoria“... zbog koga su se studenti režije, glume, ili samo fanovi ovih naslova poređali u kolo- nu od dvadesetak metara da bi ga upoznali i postavili pitanje iako je samo predavanje upravo zbog ogromnog broja pitanja bilo već uveliko produženo.

Vi ste muzički supervizor na veoma popularnim američkim serijama. Šta to zapravo znači?

Isao sam u filmsku školu i nikada nisam zapravo bio deo muzičke industrije mada sam radio na radio-stanici, bio sam DJ na američkom KCRW radiju. Puštao sam razne žanrove, moja specijalnost je bila da puštam razne muzičke stilove, ali nikad nisam zapravo bio deo muzičke industrije.

Muzički supervizori rade za sineaste (filmske stvaraoce), i zapravo ne rade za muzičku industriju. Uvek radim za autore filma, i plaćaju me filmski studiji. Moj posao je u suštini da koristim muziku kao boju kojom mogu da slikam po „platnu“ onoga što radimo.

Tako je bilo i u slučaju „Breaking Bad“, jedne od najpopularnijih i naj-nagrađivanijih serija čiji ste bili muzički supervizor?

Da, moj posao je u suštini bio da vo-

dim muzičko odeljenje. Dakle, moj zadatak je da pomognem da se nađe kompozitor, da angažujem muzičke urednike, da licenciram originalnu muziku i da radim sa filmskom kućom dok sve ne smiksamo i ne završimo u tom procesu. Ja sam i kustos, i kontrola kvaliteta, i menadžer odeljenja. To je taj posao. Pre toga sam radio na seriji „Six Feet Under“.

Prošlo je toliko godina, toliko TV serija je bilo, ali ljudi pamte „Breaking Bad“ jer je sve prštalo od kvaliteta. I sve je rađeno sa integritetom

To mi je jedna od najomiljenijih serija.

Bože, kakvo je to neverovatno iskustvo bilo. To je bila prva televizijska serija na kojoj sam radio. I kreator serije Alan Bol. On me je naučio pripovedanju. On i još jedan producent su me naučili sve o likovima. Zaljubio sam se u te likove.

Gary Calamar, moj stari partner, i ja radili smo zajedno na toj seriji, i bilo je stvarno dobro što jesmo jer je istina da je

jako teško raditi televizijsku seriju, i to seriju sa toliko likova koji žive u Los Angelesu, a pritom su različitih starosnih grupa i različitih kultura.

Naučio sam mnogo o tome kako treba obraćati pažnju na to kakvi su ljudi i pustiti ih da ti sami kažu ko su, pustiti ih da ti pokažu gde muzika može da ide, i biti dosledan tim likovima.

To mi je važno jer mi je stalo do njih.

Ne želim da donosim muzičke odluke ili predlažem ideje koje ne poštuju ono što oni jesu. Tako da mislim da je ta osetljivost stvarno važna, a Alan je jedna veoma osetljiva, promišljena osoba. Osećam se kao pravi srećnik. Pre toga sam radio na nekim indifilmovima i jednom dokumentarcu. I shvatio sam da sam toliko toga naučio.

Alan Bol je neverovatan pripovedač. Baš je bio završio „American Beauty“ (Američka lepota) i dobio Oskara i sve te neverovatne stvari. A bio sam i veliki fan „Sopra-

nosa“, tako da osećam da sam mnogo naučio od „Sopranosa“, iskreno.

Šta?

Naučio sam da je veoma vredno imati muziku na koju bi sami likovi dali potpis. Uvek sam osećao da likovi iz „Six Feet Under“ moraju imati integritet u tome kako pristupaju muzici. Nisu pravili te likove sofisticiranijim ili zanimljivijim nego što jesu. Uvek je sve bilo veoma iskreno u vezi sa tim ko su oni. I ta iskrenost me je stvarno vodila jer sam želeo da budem dosledan Rut, liku majke iz serije. Želim da budem dosledan Nejtju, najstarijem sinu. Ili Dejvidu, mlađem.

Znao sam vrlo malo o gej kulturi, i naučio sam mnogo samo gledajući tu seriju. A bila je napisana tako da si mogao da naučiš štošta o gej vezama i njihovim kompleksnostima, i šta znači biti u „or-maru“ sakrivajući svoju seksualnu orijentaciju. Toliko toga sam naučio kroz tu seriju.

Iskreno, čak sam naučio i kako muškarci imaju seks. Mislim da nikada nisam video gej seks dok nisam pogledao tu seriju, ha-ha-ha, što je zapravo sjajno. Tako da osećam da mi je ta serija otvorila vidike na mnogo načina.

Ali niste postali gej?

Pa, možda mrvicu...

Zašto je „Breaking Bad“ ušao u istoriju pop kulture?

Kvalitet u svakom pogledu. Dobro pisanje, dobra režija, dobra gluma, dobra montaža. Težak, dobar rad. To je to. I ljudi su to primetili. Zato i pričamo o tome sada. Mislim, prošlo je toliko godina, toliko TV serija je došlo i prošlo od tada, ali ljudi pamte ovu jer je sve prštalo od kvaliteta. I sve je rađeno sa integritetom.

Posećivali ste setove?

Da. Bio sam u Albuquerkiju gomilu puta. A puštao bih muziku kao DJ na

žurkama povodom završetka snimanja sezone.

A posle „Breaking Bad“, išao je „Better Call Saul“. Radili smo nešto potpuno drugačije. I mislim da smo svi porasli, naučili nešto i postali bolji filmski stvaraoci. Imali smo mnogo sreće. Kažu da grom ne udara dvaput na isto mesto, ali nama se desilo... Pa evo sad i treći put sa serijom „Euphoria“ (Euforija). Mislim, bukvalno smo radili na tri vrhunske TV serije, jednu za drugom. Jednostavno, šta god da Vins Giligan radi, to je čist kvalitet.

Da li imate iskustva sa velikim muzičkim hitovima koje uzimate za TV serije?

Ne baš. Mislim da to nije moja specijalnost. Iskreno, ja sam više lik koji pronalazi nešto opskurno što dobro priča priču. Ne radim baš mnogo sa velikim hitovima. Valjda danas ne slušam mnogo komercijalnu muziku, pa mislim da je to deo problema. Mislim da ne bih znao da navedem jednu pesmu Tejlora Svift.

Imate hrvatske korene?

Da. Moj otac je iz Zagreba. Dolazio sam u bivšu Jugoslaviju, tačnije Zagreb 1975. ili 1976. Baka mi je živela u Zagrebu. To je bilo predivno vreme. Bio sam

premlad, imao sam osam ili devet godina, pa mislim da nisam skroz ni kapi-rao koliko je bilo lepo, a kakvo je to zaista bilo magično vreme. Mislim da niko ne zna da je u raju dok taj raj ne nestane, razumeš? A onda sam došao u Zagreb u martu 1991. i ostao do marta 1992. Bio je rat i sve je bilo drugačije.

Dakle, bio sam ovde godinu dana jer sam dobio posao u Foreign Press Bureau. Radio sam za njih, išli smo u izviđanje i obilazili linije fronta. Vinkovci, Vukovar, Pakracu... uglavnom, gde god da je linija fronta bila u tom trenutku.

Da li ste ikada upoznali Krista Novoselića iz grupe Nirvana? I on je hrvatskog porekla.

O, da. Evo jedne čudne priče. Obojica smo kao klinci iz Amerike boravili na jednom malom ostvu blizu Zadra. Upoznali smo se i igrali bilijar to leto negde 1982, 1983. Imao sam neku lepu klinačku vezu sa njegovom sestrom, sa kojom se nisam čuo sigurno jedno 30 godina. Ali znali smo se kratko Krist Novoselić i ja. Bio je divan. Mislim da je bio stariji od mene par godina. Veoma visok.

A onda, već sam bio fan Nirvane, video sam Krista Novoselića i tada pomislio: „Da li je to brat od one?“ Jer se sećam sestre. Njega se i ne sećam toliko, ha-ha-ha. **N**

Da li je sin žestoko zamrzio oca?

Pokušaću da ovu tezu potkrepim ličnim iskustvom iz vremena kada sam bio u uzrastu Šejne Juniora pre bekstva

Beg Šejne na Zapad bio je dakako najveći špijunski skandal u toku Hladnog rata. Pretpostavljam da su Rusi po svaku cenu želeli da se dokopaju generala živog i saznaju šta je sve Amerikancima otpveao. Šejna je umro 23. avgusta 1997. u 70. godini života, ne zna se da li u Njujorku ili u selendri Betesda, Merilend, gde je živio i u kojoj je svakako pažljivo skrivan. Umro je, navodno, od posledica srčanog udara što je moglo biti istina kao i to da sam ja dobio Nobelovu nagradu za mir. U tim godinama tek tako ne umire neko važan kao što je bio Šejna – pokušavao sam da razmišljam kao Le Kare. Sa druge strane, mogao sam do besvesti kopati po internetu tražeći spiskove preminulih i sahranjenih tih dana ali šta mi je sve to vredelo kada nisam znao njegovo lažno ime?

Ali, što bi rekao Džordž Smajli, Le Kareov omiljeni lik, šta će mi taj podatak kada ja zapravo tražim Evženiju? Rešio sam zato da Šejnu Seniora ostavim zauvek na miru i koncentrišem se na podatak da se Evženija udala za Šejnu Juniora i da su dobili novac od CIA da kupe kuću, ili motel, ili i jedno i drugo ako se uklapalo u cifru kojom su raspolagali. Njihovo skrivanje moralo je biti ne manje kompleksno nego generalovo kamufliiranje i svakako su morali ostati neprimećeni. Zbog toga što su Rusi preko njih mogli doći do svog cilja – Šejne.

Moram da ponovo u pomoć pozovem starog, dobrog Sofokla. Ako Edip nije bio svestan da je ubio oca, to ga svakako nije oslobodilo strašne griže savesti. Pogotovu što se oženio njegovom ženom a svojom majkom! To ga je moralo unesrećiti do te mere da se na kraju svojeručno oslepio i postao najobičniji prosjak. Šta ako je Šejna Junior nehotice, potpuno nesvesno odao gde živi njegov otac i tako naveo agente KGB-a da ga koknu? Ili, po istoj logici, šta ako su Rusi preko

sina već bili na tragu Šejni pa su ga Ameri brže-bolje poslali u Večna lovišta?

Ili to nije učinio nesvesno? Ako je Junior bio zaljubljen u Evženiju, svakako nije mogao oprostiti ocu što je od nje načinio svoju konkubinu, ili šta već. Uostalom, sama činjenica da je general u emigraciju poveo nju, ali i svog mlađahnog sina, govori da se u „tatri 603“ morala odigravati velika drama; ne samo oko toga da li će preći mađarsko-jugoslovensku granicu, već i ona druga – lična. Pretpostavljam da je sin u nekom trenutku morao zamrzeti oca, naročito posle stupanja u brak sa njegovom švalerom. Moguće je da je situacija u kojoj su on i supruga zbog krupne uloge generala u Hladnom ratu morali promeniti identitet i skrivati se kao miševi još više uticala na to da sin žestoko zamrzi oca. I da mu se osveti.

Pokušaću da ovu tezu potkrepim ličnim iskustvom iz vremena kada sam bio u uzrastu Šejne Juniora pre bekstva, dakle tek što sam izašao iz puberteta. Bio sam prilično žgoljav i neugledan, a moj tata, poznati glumac i izrazito lep čovek, bio je vežbao svakog dana u kući. Imao je kolekciju lepih odela, košulja i kravata, smeštenih u velikom plakaru spe-

cijalno građenom za tu namenu. Jedne večeri, iskoristio sam odsustvo mojih roditelja, koji su praktično svakog dana imali predstave u pozorištu, obukao tatinu belu košulju i jedno od njegovih odela, nekoliko brojeva većih od moje odeće. Nisam znao kako se vezuje kravata pa sam napravio nešto kao čvor i išunja se iz kuće.

Nekoliko ulica dalje nalazio se studentski dom „Ivo Lola Ribar“ u kome su se u menzi vikendom odigravale igranke na koje, razumljivo, zbog toga što nisam ličio na studenta, nisam imao pristup. Ponekad bih kroz zamagljene prozore te prilično zapuštene menze posmatrao mladiće i devojke kako igraju, smeju se, započinju prve ljubavne kontakte. Meni je to bio nedostupan svet koji sam mogao da posmatram samo iz prikrajka.

Ali, u trenutku kada sam stupio u salu za igranku obučen u ogromni sako sa vateranim ramenima, pantalonama čije su se nogavice vukle po patosu, košuljom čija se kragna vrtela oko mog tankog vrata i smešnim čvorom kojim je bila zavezana sasvim neprikladna kravata sa havajskim motivima, umesto da svi zaneme od pojave elegantnog šmekera – niko me nije ni pogledao. Bio sam smešno obučen klinac koji izigrava ko zna šta; u svakom slučaju nešto što nije vredno pomena. Šetao sam se u krug nastojeći da delujem samopouzdan ali nije vredelo – moja pojava je govorila da ne pripadam tu, da sam glupi, besmisleni uljez.

Kada sam se, skoro u ponoć, više zbunjeno nego posramljen vratio kući, tamo su me čekali zabrinuti roditelji. Kada sam se pojavio onako smešno kostimiran, bili su tek u čudu. Mama je odmah počela da hysteriše i viče kako je zvala sve bolnice da vide da li sam nastradao ili nešto tako, ali otac me je pomilovao po glavi i rekao: „Nabavićemo ti pravo odelo po tvojoj meri. Važi?“ Možda sam ga do tog trenutka ponekad mrzeo ali od te večeri nikad više. **N**

NAJVEĆI GUBITNIK

OD 21. SEPTEMBRA

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

NAJBOLJA DOMAĆA STRATEŠKA IGRA ZA 2024. GODINU

Komandujte
svojim
oklopnim
snagama
i uništite
neprijatelje!

Laguna DICE
ARENA

O FILMU „DON'T LOOK BACK IN ANGER“

OASIS

Jednom braća

Piše Branko Rosić

Na sto i dvadeset sati otkako su braća Galager prošpartali crvenim tepihom ispred Cineworld bioskopa na Lester skveru u Londonu, i na 168 sati otkako su zaparali vodu gliser jahtom duž kanala dolazeći na premijeru na Filmskom festivalu u Veneciji, evo me u Imax Cineplexxu u komšiluku istim povodom. Naravno ja kao gledalac a oni junaci dokumentarnog filma „Don't Look Back In Anger“ koji prati pomirenje Lijama i Noela Galagera i povratak na scenu benda Oasis kroz turneju Oasis Live '25.

Negde na samom početku je isečak iz Pariza, poprišta sada već mitskog pičkaranja braće Galager, kada su se oni toliko posvađali da nisu ni izašli to veče na binu a cela turneja je kenselovana. Poznajem drugaricu koja poznaje pariskog šofera limuzina koji ih je tada razvezio i svedočio njihovoj tuči. Toliko je to bilo vruće i zauvek, pa se zato činilo nemogućim da oni obnove saradnju. Zato je fantastično u ovom filmu prikazan taj dolazak bludnog sina (Lijam) u studio The Mill u Londonu gde sreće posle toliko godina autoritarnog brata (Noel). Iako će Noel reći da su mu bile naporne te nedelje proba u studiju Mill, možda su za gledaoce filma najuzbudljivije te sekunde susreta braće posle 15 godina.

Da li će Lijam doći na probu? Ipak, tolika je lova bila u opticaju da je ta nezvesnost jedino moguća u filmu. Realnost je sasvim drugačija, pa se i vrlo jasno vidi „Adidas“ na torbi koju spušta Lijam na početku i kraju probe. Ni svemoguća divna Pegi, majka braće Galager, nije mogla pomiriti sinove ali jeste to uspeo ogroman keš. Ipak, niko ne može osporiti emocije koje je izazvala ova reunion turneja Oasisa. Bio sam srećnik koji je gledao njihov koncert na Vembliju i svedočio sam tolikom plaču ljudi oko sebe

da kada sam video sve te suze u ovom filmu znao sam da su prave bez istražnog postupka njihovog hemijskog sastava i porekla.

Emocije su ono što je bitno za ovaj film. Taj zajednički plač očeva i sinova, majki i ćerki, ljubavnih parova, sada tinejdžerskih i nekada tinejdžerskih koji su se prvi put poljubili uz Oasis, venčali, dobili decu i sada su došli na povratničku turneju sa majicama gde se natpis „Oasis“ razvukao preko tela koje je od nekadašnjeg konfekcijskog broja L postalo XXL. I jedan fan u filmu kaže da je izvadio zbog turneje svoju stari „Fred Peri“ majicu iz doba „Super-sonic“ histerije.

Te suze i tolike emocije možda nikada ranije nisu bile viđene, ni objašnjene, a i kako bi kada ni Noel Galager to ne može da definiše osim rečenicom da se uverio na „terenu“ koliko njihove pesme znače. U ovom dokumentarcu saznajemo i da su se deca braće Galager prvi put upoznala baš na ovoj turneji. Impresivan moment

je služba sveštenika Luka Bredberija u Crkvi Svetog Bernarda u Burnidžu u kojoj su kao deca krštena braća Galager.

Oasis su i arogancija ali i neraskidiva veza sa narodom, bazom, pogledajte samo Noela među navijačima na poslednjem derbiju Man City – Man Utd. Ta posebna veza fanova i benda meni je najimpresivnija kroz rečenicu jedne obožavateljke koja kaže da je u doba borbe sa anksioznošću i depresijom slušala Oasis i opisala ih, parafriziram: „Kada si na dnu, svi ti kažu moraš se podignuti, ustani... Oasis padaju zajedno sa tobom, i onda te vuku nagore da se izbaviš.“

Setio sam se svoje melanholije i bede tokom devedesetih i upravo me je ovaj bend na neki način naterao da promenim život, zbog njih dugujem i mnogo toga najvažnijeg što mi se desilo kasnije i dešava i danas. Toga sam se setio i pre onog vatrometa na Vembliju koji prati svaki kraj njihovog koncerta na poslednjoj turneji. **N**

Izgubljena jagnjad

BESTSELER I PORODIČNA SAGA ZA 21. VEK

Specijalno za **Nedeljnik** piše prevodilac, filmski i književni kritičar **Zoran Janković**

V alja biti oprezan kada se među blurbovima (izvodi-
ma iz kritičarskih i esnafskih pohvala) na poledini
dela manje nam poznatih autora nađu i poređenja
ili analogije sa potvrđenim i kanonizovanim knji-
ževnim veličinama. Katkad je to odraz ishitrenosti i neopre-
znosti onoga ko hvali, nekada je tu možda i reč o plaćenom
panegiriku, a nekad je to impresija iznikla iz jednostavnog sa-
biranja opaženih kvaliteta, te se može doživeti i odmeriti i kao
prirodan sled. Ovo poslednje je slučaj sa pominjanjem zname-
nitih autora, Tomasa Pinčona i Džonatana Frenzena (koji je,
između ostalog, zaslužen za remek-delo, roman „Korekcije“) u
kontekstu kritičarske pohvale za roman „Izgubljena jagn-
njad“ mlađe autorke Medlin Keš.

Njena „Izgubljena jagnjad“ (preveo Nikola Pajvančić, obja-
vila Laguna) povest je o disfunkcionalnoj, što će reći, i danas
manje-više običnoj porodici, koja se bespovratno raspada, a
koju bivamo u prilici da pratimo baš u trenutku kada je entro-
pija očigledna i neporeciva istina. Otvoreni brak roditelja je u
zbilja dubokoj krizi koja se više ne da smiriti i „pokrpiti“, sve
tri kćerke bitku biju sa svojim bizarnim životnim izborima i
duševnim i mentalnim stanjima koja više nisu kadre da zauz-
daju, a tome treba dodati i lokalnog broskog magnata koji
se našao na nezadrživom samozvanom istraživačkom udaru
jedne od kćerki/sestara.

Možda analogija/poređenje sa Pinčonom zahteva nešto
više glavolomne misaone gimnastike, ali Frenzen jeste ra-

BRAK KOJI SE NE DA POKRPITI

Otvoreni brak roditelja je u zbilja dubokoj krizi
koja se više ne da smiriti i „pokrpiti“, sve tri
kćerke bitku biju sa svojim bizarnim životnim
izborima i duševnim i mentalnim stanjima koja
više nisu kadre da zauzduju, a tome treba dodati
i lokalnog broskog magnata koji se našao na
nezadrživom samozvanom istraživačkom udaru
jedne od kćerki/sestara

zumljiva i opravdana tačka poređenja, s tim da ovde brzo va-
lja istaći da se Medlin Keš ovde ciljano drži nešto lahorastijeg
tona i relaksiranijeg pristupa i dalje aktuelnoj baštini ame-
ričkog romana koji potpada pod zabat struje nazvane histe-
rični realizam, a čiji je Frenzen najprestižniji i najprepoznat-
ljiviji eksponent.

„Izgubljena jagnjad“ tako donose i primetno pitkiji stil i iz-
raz nego što se to instinktivno očekuje od proze narečene fele,
ali i dalje se tu mora jasno pohvaliti dosta toga relevantnog –
uverljiva, suverena naracija, zdravo ukorenjena karakterizaci-
ja, ujednačen stil, vešto baratanje i tropama i samoodrođenim
gabaritom ovog dela, a tu su i sveukupni šarm i suptilni i bla-
go apsurdistički humor. **N**

Prijatelji, ljubavnici i Velika Strašna Stvar Metju Peri

„Prijatelji“ – autobiografija za koju je trebalo imati hrabrosti, a Metju Peri je bio hrabar. Proveo nas je kroz svoju zavisnost, bolest i parališuću usamljenost. On je uspeo da pretvori svoj bol u komičnu radost za druge, ali, kako sam kaže, to ga je mnogo koštalo. Ako želite da saznate ko je bio Metju Peri, udaljite se od senzacionalističkih vesti i pročitajte ovo. **N**

Lepota drugog života Šeron Stoun

„Lepota drugog života“ je knjiga za ranjene i za preživjele; to je knjiga koja slavi žensku snagu i otpornost, a ujedno je i poziv na akciju. Ona je dokaz da nikad nije kasno progovoriti. Elegantna autobiografija sa sjajnim smislom za humor, poslastica za one koji žele da spoznaju unutrašnji svet ove nedokučive zvezde. **N**

Piše Hana Piščević

Patetična kolumna

Sinoć sam posle dužeg vremena izašla u grad u deset uveče. Skejt festival Samit nesvrstanih, Ulična galerija, vatra i muzika. To je vreme kada se kod kuće već gasim i kada bi, iako neću, trebalo da spavam. Umesto toga, popila sam pivo i ostala do tri ujutru što je veliki poduhvat u tridesetima i sa malim detetom kada je nadoknađivanje sna kao otplaćivanje kredita s beskonačnim kamatama.

Svoje dane u najvećoj meri provodim s decom i s odraslima koji su takođe u pratnji dece i iako je to društvo koje najviše volim, ovo iskakanje iz svakodnevice je blagosloveno. Veće puno lica kojima je jedina dodirna tačka s decom to što su i sami nekad bili deca. Priče koje su kilometrima daleko od pelena, noše i vrtića. Toliko da kada me neko pita za Eni, čini mi se da mi je potreban nekakav dokaz da sam majka, veliki ceger pun vlažnih maramica i grickalica, igračke ili makar veći podočnjaci. Srećem sve te razne ljude s kojima se nikada nisam planski našla ali s kojima ću se, čini mi se zauvek, s radošću slučajno sretati na ovakvim mestima. I svaki put ćemo se kao i sinoć zagrliti toliko jako kao da kroz zagrljaj možemo sve da kažemo. Transfer energije i ljubavi i tuge i svega što je život.

Ali ima još nešto pored toga što sam na jedno veče ja bila samo svoja. Kao da smo time što smo se okupili oko iste stvari, na istom mestu i s istom energijom, svi uskočili u neku rupu

u vremenu u kojoj su naši nezamislivo različiti životi na nekoliko sati potpuno prestali da se razlikuju. I čoveče, koliko to prija s vremena na vreme. Sinoć sam videla i jednu devojkicu koju između ostalog često srećem u prvim redovima na protestima. A to je bitna tačka susreta, takve ljude čuvam u specijalnom folderu.

Zove se Hana kao ja i ima onu energiju koju ti se čini da možeš da joj vidiš kroz kožu, kako joj kao krv struji telom. Energija od koje i moje telo treperi. Gledale smo se netremice u oči čitavo vreme dok smo razgovarale i osetila sam se kao da sam ponovo tinejdžerka uzbuđena zbog svega što dolazi. Bio je tu i jedan Slovenac, naš drugar skejter koji je iz čista mira, kao da je neko odvrnuo slavinu počeo da govori kako ga Reska i ja inspirišemo, sve vreme se izvinjavajući što govori tako otrcano i patetično, dok sam ga ja ubeđivala da nikako nije otrcano, da je lepo i važno, da je užasno retko da ti neko ko ti nije blizak, u lice kaže nešto tako lepo. Za početak da misli o tebi.

Došlo mi je da zgrabim neki megafon, da se popnem na zid i viknem: Ej, ljudi, recite ljudima pored sebe nešto lepo što mislite o njima, samo im recite, nemojte ništa da smišljate i razmišljate. I danas dok pišem ovu kolumnu, raspadam se, imam podočnjake do kukova, za ručak sam jela zamrznutu picu iz Maksija, popila sam brufen, pijem treću kafu i razmišljam koliko mi je bilo lepo sinoć i koliko je dobrih ljudi oko nas. **N**

Svet fantastike u Kolarčevoj zadužbini

U četvrtak, 17. septembra 2026. u 19 časova, u Galeriji Kolarčeve zadužbine biće otvorena izložba „Svet fantastike na papiru“, u organizaciji Fondacije Mihajlović – Feniks i Kolarčeve zadužbine. Postavka će biti dostupna publici do 18. oktobra 2026. godine. Kustoskinja izložbe je Minja Velemir, istoričarka umetnosti.

Izložba „Svet fantastike na papiru“ po prvi put u obimnijem izboru predstavlja dela iz Kolekcije radova na papiru Fondacije Mihajlović – Feniks, jedne od retkih privatnih zbirki u Srbiji sistematski posvećenih očuvanju, proučavanju i predstavljanju tradicije fantastične umetnosti. Kolekcija obuhvata stvaraoce različitih generacija – od istaknutih predstavnika Mediale i međunarodne fantastične umetnosti do savremenih autora – i sveđoči o kontinuitetu likovnog izraza koji

je, uprkos bogatoj tradiciji, često ostajao izvan dominantnih istoričarsko-umetničkih i kustoskih narativa.

Među autorima čiji će radovi biti izlo-

ženi su: Miodrag Dado Đurić, Leonid Šejka, Vladimir Veličković, Ernst Fuks i Oto Rap, dok savremenu scenu fantastike zastupaju Snežana Petrović, Željko Đurović, Vladimír Lalić, Julija Dašić, Sergej Aparin, Veljko Valjarević, Dragan Vuk Račić, Vladimir Dunjić, Marijana Rakićević, Slavko Krunic i drugi. Promocija istoimene monografije zakazana je za 24. septembar, kada će biti predstavljen do sada najobuhvatniji pregled kolekcije. Postavka je organizovana kroz više tematskih celina koje fantastiku sagledavaju iz različitih perspektiva. U dijalogu su dela predstavnika Mediale, međunarodne i savremene fantastične scene, kao i radovi koji uspostavljaju veze sa renesansnom tradicijom. Od mitskih i simboličkih narativa, preko odnosa realnog i imaginarnog u portretu, do žanr scena i fantastičnih bića, izložba otvara prostor za različita tumačenja fantastike u umetnosti. **N**

Počinja novi ciklus „Zajednici zajedno“ 18 godina uspeha za 13 gradova i opština

Razvoj zajednice predstavlja dugotrajan proces koji je nemoguće zao kružiti samo jednim projektom ili trenutnim ulaganjem. Istinski napredak na lokalnom nivou nastaje kao rezultat niza promišljenih, strateških inicijativa koje se godinama nadovezuju i zajednički transformišu prostor u kojem živimo.

Pitanje društvene odgovornosti u modernom svetu tako je postalo sve značajnije za pojedince, ali i za kompanije koje su danas važni društveni akteri i pokretači ključnih lokalnih projekata. Nastavljajući da neguje partnerstvo sa lokalnim zajednicama širom Srbije, kompanija NIS je i ove godine raspisala konkurs programa društvene odgovornosti „Zajednici zajedno“, koji se kontinuirano realizuje već 18 godina. Uprkos kompleksnim okolnostima u kojima posluje, NIS je i ove godine obezbedio 144,5 miliona dinara za podršku projektima u 13 gradova i opština.

Od svog osnivanja 2009. godine, pro-

gram „Zajednici zajedno“ ima za cilj da osnaži ključne stubove društvenog razvoja. Dugogodišnjim ulaganjima u lokalne zajednice unapređeni su uslovi rada u više od 180 obrazovnih ustanova i više od 40 ustanova kulture. Opremljeno je 48 bolnica i domova zdravlja, donirano 14 sanitetskih i patrolažnih vozila, a uređeno je i više od 150 dečjih igrališta, parkova i sportskih terena. Pored toga, 40 ustanova od javnog znača-

ja dobilo je sopstvene solarne elektrane. Na taj način kompanija je do sada realizovala 1.200 projekata vrednih više od dve milijarde dinara i značajno doprinela razvoju zajednica u našoj zemlji.

U želji da odgovori na potrebe sugrađana, ovogodišnji ciklus programa usmeren je na dve tematske oblasti. Prva se odnosi na uvođenje savremenih i održivih rešenja u rad ustanova i razvoj javnih prostora nove generacije. Druga je namenjena projektima koji unapređuju postojeće kapacitete, infrastrukturu i uslove za korisnike u javnim ustanovama. Rezultate konkursa koji je završen 11. septembra NIS će objaviti u oktobru kada će se znati koji projekti su dobili podršku kompanije.

Gradovi i opštine u kojima se program sprovodi su: Beograd, Novi Sad, Požarevac, Niš, Čačak, Zrenjanin, Pančevo, Kikinda, Kanjiža, Novi Bečej, Srbobran, Žitište i Veliko Gradište.

Adéla

Slovačka zvezda na drugom mestu britanske liste

Slovačka pop zvezda Adéla nastavlja svoj nezaustavljivi globalni i regionalni uspon! Nakon što je sa globalnim hitom „Ain't In LA“ ušla na Billboard Hot 100 listu i osvojila vrhove svetskih striming servisa, pesma je doživela potpuni uspeh i kod nas – „Ain't In LA“ zvanično je postala prva na TikToku u Srbiji. Pesma je širom sveta korišćena u više od 5,6 miliona objava na TikToku, dok zvanični spot ima preko 13 miliona pregleda na YouTubeu, a na Spotifyu ima više od 89 miliona strimova.

Ovaj uspeh dolazi uz izlazak njenog dugo očekivanog debitantskog albuma „Prima“, koji je svetlost dana ugledao prošlog petka pod okriljem izdavačke kuće Capitol Records (Universal Music Group), a nalazi se na drugom mestu UK Album Charts, zvanične britanske liste albuma. Fokus novog izdanja usmeren je i na prateći vodeći singl „Nicole Kidman“, koji je dobio i atraktivan vizuelni tretman u režiji Hannah Lux Davis. Spot je ispunjen filmskim referencama na kulturne uloge oskarovke Nicole Kidman u ostvarenjima „Eyes Wide Shut“, „Moulin Rouge“, „Birth“ i „Babygirl“. Zvanični spot za samo pet dana prikupio je preko 2,5 miliona pregleda na YouTubeu, dok na Spotifyu ima skoro šest miliona strimova.

Govoreći za W Magazine o inspiraciji za pesmu, Adéla je otkrila: „Nekako sam dobila poziv na događaj povodom dodele Zlatnih globusa. Nikada nisam glumila u filmu, ali potpuno su me sredili, obukli mi haljinu, namestili kosu i izgledala sam zaista dobro. Kosa mi je bila neverovatno bujna, a korset toliko stegnut da sam pomislila: 'Trenutno se osećam kao Nicole Kidman.' Zapravo sam gledala 'Eyes Wide Shut' i potpuno se općinila njome. Za mene je ona oличење filmske zvezde.“ Adéla je 9. septembra započela svoju prvu samostalnu turneju, koja je rasprodana za svega nekoliko minuta. **N**

Beletristika rokenrola

Dok idemo u prošli petak na koncert Džetro Tala, U. Đ. i ja pričamo šta smo sve i gde gledali. U hodniku Sava centra, pre samog koncerta srećem A. C. koji mi kaže: „Ovo je moj četvrti koncert Džetro Tala, na prvi me je, kao malog dečaka, odveo otac, i to je bilo 1975. u hali Pionir. Na drugi koncert ovog benda vodio sam sina kome je to takođe bio prvi koncert u životu. Na treći koncert Džetro Tala išla je moja ćerka koja je tada bila u stomaku. Tako da je ovo moj četvrti koncert Džetro Tala, ali prvi bez roditeljskog konteksta.“

Taj prvi koncert Džetro Tala 1975. u Beogradu jeste bio mitski i o njemu sam pričao sa samim Ijanom Andersonom koji se sećao da mu je to bio prvi nastup u nekoj socijalističkoj zemlji. Bilo je to vreme kada je Jugoslavija pokazivala svetu da su sve slobode koje kusa razvijeni svet dostupne i nama. I da i socijalistička omladina treba da uživa u toj stvari zvanoj rokenrol.

Taj nastup je bio drugi veliki rok koncert velikog stranog benda u Beogradu. Prvi je bio Dip parpl koji, eto simbolike, dolaze ovog oktobra u Beograd.

I evo Džetro Tala u Sava centru koji je manje rokerski ambijent ali bolje akustike od debitantskog. Ovo je mislim drugi put na ovom istom mestu i sama postavka benda je ukošena pozicija bubnjeva koja odgovara nekoj stejdž formaciji džez benda. Intro ide sa videa, šumski prikaz, možda posveta „Songs from the Wood“ albumu i pesmi.

I veverica sa flautom jer je flauta zaštitni znak i bila je opravdanje kada su dobili veliko priznanje (Gremi) ali kao hevi metal bend. To je razjarilo prave metalce a genijalan odgovor je bio: „I flauta je od metala.“

Ijan Anderson je u formi, čak s vremena na vreme upriliči čuvenu pozu „rode“ stajući na jednoj nozi, kadar koji je ušao već u svetsku pop kulturu. U. Đ. i ja mu zameramo ležere stajling potpuno suprotan od ikoničnog tvit tapaciranja koje je bilo neizostavno tokom ranih radova kada je njegov koncert u Medison skver gardenu prenosio ceo svet.

Sada je kao ribolovac kojeg su odvojili od pastrmki da bi svirao, ali setimo se da je to tačno pošto gospodin Anderson ima basene ribnjaka duž Ujedinjenog Kraljevstva. I kao i prošli put, bis je rezervisan za „Locomotive Breath“, klasik benda i „beletristiku“ rokenrola.

Moj deseti čas bas gitare bilo je skidanje linije za „Locomotive Breath“. To sam rekao u intervjuu frontmenu Džetro Tala koji je odgovorio da mu je drago što sam to podelio sa njim.

Prava gospoda su takva. Kažu nešto što vam je lepo i što će oni zaboraviti a vi pamтите celog života jer vas je pohvalio lik koga ste držali zalepljenog na posteru svoje tinejdžerske sobe. **N**

Kako sam zamalo bio olimpijac

I zašto bih u toj ulozi bio bolji od notorne Raygun, brejkdenserke iz Australije

Mnoge su stvari redovni čitaoci ove stranice Nedeljnika saznali o njenom autoru u poslednjih 15 godina i sitan kusur pride. I kada se zaljubio, i kada je ukradio onu loptu Švabama, i koju je muziku voleo a koju nije, i koje su mu omiljene voditeljke s talijanske televizije.

Ali jedno sigurno, evo proverio sam uz pomoć lične arhive i one koju čuva veštačka inteligencija, jedno sigurno niste: da sam zamalo išao na Olimpijske igre.

Ajde, čudna mi čuda, novinar koji je išao na Olimpijadu, pa teže je naći nekoga ko nije sa nje izveštavao?

Ali ne, dobri moji, ja sam zamalo otišao na Olimpijske igre da se takmičim! U dresu Srbije! Ispod zastave! Sve sa svečanim defileom i u onoj trenerci!

Eh, kako, pa nisam uvek bio čovek sa dve i po diskus-hernije, bilo je neke vatre u meni otoič, mada ova priča – a tako je svakako bolja – nema previše veze sa sportskim i fizičkim umećem.

NI MOJIM, NI GLAVNE JUNAKINJE

KOJA nam je i dala slagvort za ovaj tekst, i koja je pre toga dala svetu milion razloga da bude veseo i besan.

Dakle, ima tome sigurno dvadesetak godina: bio sam još mlad novinar i jurio sam priče gde god sam mogao. Jednog dana, na televiziji sam video dibidus bizarnog sporta: dve ekipe su trčale za narandžastom loptom, vitlajući palicama koje su na vrhu imale mrežice. Kao da jure leptira, eto tako.

Sport se zvao lakros, i nije baš da sam bio omađijan, ali dobro sam se zabavio uz direktan prenos (bio je na rahmetli Sport klubu, sve sa srpskim komentatorom). Onda je mladi novinar krenuo da čeprka, i ispostavilo se da lakros vuče inspiraciju direktno iz indijanskih (Native American, je li) igara s lopticama.

Bilo bi to dovoljno za priču sve i da nisam dalje saznao da je lakros popularan na američkim koledžima, a da ga profesionalno igraju i trojica – trojica! – rođene braće, Amerikanaca srpskog porekla.

Ne sećam se do kog sam brata stigao, ali na kraju sam napravio razgovor sa svom trojicom za dnevne novine u kojima sam tada radio.

DVA DANA KASNIJE, JAVIO SE NEKI tip. Kaže, pročitao je tekst, i ima sjajnu ideju. U subotu je, veli, okupljanje na Adi, pa bi voleo da dođem ako mogu. Pravi se reprezentacija Srbije u lakrosu, osnovaće se i Savez, daće Ameri pare, daće Bugari opremu, naše je samo da počnemo da treniramo. Biće i nekih putovanja, Bože zdravlja, samo da izgledamo koliko god je moguće više ozbiljno.

Nema veze, dodao je brzo, što imam 24 godine, evo ima i starijih.

I danas se pomalo kajem što nisam otišao. Možda sam bio mamuran, ili me je samo bio blam; ali često pomislim da mi je to bila poslednja i jedina šansa da postanem reprezentativac svoje zemlje.

A da sam te subote otišao na Adu, pa da sam nastavio da treniram, pa da je lakros nekim čudom postao olimpijski sport, pa da se Srbija plasirala kroz evropske kvalifikacije, eto mlađanog – ili ne više toliko mlađanog – Prelevića ispod stega sa pet krugova; eto možda i sportske penzije, što bi razalostilo samo čitaoce ove kolumne, koje možda više ne bi bilo.

Zvuči kao da je mnogo (previše?) stvari trebalo da se poklopi? Zvuči skoro pa nemoguće?

Eh, ali baš tako nekako je izgledao životni i sportski put dr Rejčel Gan, poznatije – ili ozloglašnije – kao Raygun.

Raygun se poklopilo toliko stvari da je otišla u Pariz na Olimpijske igre, na takmičenje u brejkdensu, i tamo je bila toliko loša, toliko skaredna, toliko užasna, da joj se smejao ceo svet.

(To da li je „brejking“ trebalo da bude olimpijski sport ili ne čak i nije tema; na Velikim pričama možete pronaći fenomenalan tekst Marije Babić Milovanović o tome da su na Olimpijadi učestvovali i pesnici i pisci i drugi umetnici i da su se medalje dodeljivale čak i za poeziju. S te strane, a i sa nekih drugih strana, brejkdens je sasvim legitiman.)

Da, Raygun je ona krenenka u zelenom dresu koja je imitirala kenguru, a po sajferu se kretala i puzala gracioznošću jednog puža golača. Nije joj se nastup ni završio, a već je postala *meme*, i već je izazvala srdžbu cele planete.

DVE GODINE NAKON ČUVENOG NASTUPA U Parizu, Raygun je odlučila da

ispriča svoju stranu priče. U dokumentarcu „Breaking Badly“ na Netflixu, ova b-girl i doktorka nauka i njen suprug, ujedno i trener i čovek koji ju je uveo u brejking, ujedno i nosilac nadimka Sammy Sex (!), pričaju o plasmanu u Francusku i pokušavaju da objasne kako se sve dogodilo.

Bolje da se nisu *vadili*: dr Rejčel Gan jeste doživela nezasluženo maltretiranje dobrog dela interneta, uključujući i pretanje, ali ona nije žrtva u ovoj priči, ma koliko joj producenti dokumentarca dozvoljavali da nastavlja sa svojim deluzijama.

Njih dvoje i dalje pričaju o njenom genijalnom nastupu i fenomenalnoj ideji koja je iza njega stajala, te o tome da je greh biti drugačiji, i kukaju da su je i žene napadale. Ni ona ni njen suprug ni u jednom se trenutku ne izvinjavaju: svojim kolegama, Australiji, nama gledaocima, nikome.

Glas razuma nude tek dve b-girls koje otvoreno pričaju o tome da je Raygun bacila ljagu na ceo sport, pardon umetnost, i na pola Okeanije. Da gošpoda nikada zapravo nije ni umela da igra, kao i da se nije pošteno ni spremila za nastup na Olimpijadi.

Ja bih, hoću reći, onaj lakros makar trenirao. **N**

KAKO SU TUDORI IZGUBILI GLAVE

SVAKE NEDELJE U 23:00

NATIONAL
GEOGRAPHIC

NATGEOTV.COM/RS

MARY, QUEEN OF SCOTS
~~PERKIN WARBECK~~
~~ANNE BOLEYN~~
~~ROBERT DEVEREUX~~
~~JOHN DUDLEY~~
~~MARGARET POLE~~

Posljednja adresa u Marina Village-u

Dan samo što je osvanuo, a vi ste već uveliko pored mora. Još uvijek je svuda tiho, a naselje se tek budi. Birate između vremena za jutarnje kupanje prije doručka, ili za prvu kafu uz šetalište, dok je doživljaj obale potpuno i samo vaš. Potom se vraćate kući, kratkom šetnjom od marine. Dovoljno ste blizu da osjetite ritam Jadrana, a ipak

dovoljno izdvojeni da vas dočeka mir. Na terasi doručak započinjete bez ikakve žurbe, dok se ispod vas dan polako budi uzduž zaliva, i sve odiše dobro poznatom atmosferom rivijere. To su ta jutra koja ne ostaju samo uspomena s odmora, već postaju način života. Sa posljednjim dostupnim rezidencijama, sada je pravi trenutak da ovo mjesto bude vaš novi dom.

Ne propustite priliku da postanete vlasnik jedne od poslednjih preostalih rezidencija u Marina Village-u.

Vaše vrijeme ovdje počinje na lusticabay.com ili kontaktom sa našim prodajnim timom putem e-mail adrese sales@lusticabay.com ili pozivom na +382 67 050 550.

LB
LUŠTICA BAY
MONTENEGRO

by **ORASCOM**
DEVELOPMENT